

83145

KENTLER, BÜYÜK PROJELER VE DEĞİŞİM

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mimar Hülya Yurdagel
296.Y.104

83145

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 11 Ocak 1999
Tezin Savunulduğu Tarih : 5 Şubat 1999

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Hülya Yürekli
Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Vedia Dökmeci
Doç. Dr. Semra Aydın

[Handwritten signatures of Prof. Dr. Hülya Yürekli, Prof. Dr. Vedia Dökmeci, and Doç. Dr. Semra Aydın]

İC YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
10.02.1999

ŞUBAT 1999

ÖNSÖZ

Mimarlık eğitimim süresince bana yol göstererek bu mesleği sevdiren ve zengin kütüphanelerinden faydalanmamı sağlayan hocam Prof. Dr. Hülya Yürekli ve Prof. Dr. Ferhan Yürekli'ye; çalışmalarımda beni yüreklendiren arkadaşlarıma, her konuda en büyük yardımcım olan ablama ve herkesten öncelikli olarak daima yanımda olan sevgili anneme teşekkür ederim.

Bu vesileyle, özellikle beni bugüne getiren süreçte en büyük paya sahip olan babam Hasan Yurdagel'i sonsuz sevgi, saygı ve özlemle anıyorum.

Şubat 1999

Mimar Hülya Yurdagel

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ	v
ÖZET	vii
SUMMARY	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Kentlerin Değişim Çağı	1
2. GÜNÜMÜZ KENTİ	4
2.1.Çağımızda Kent ve Mimarlık İlişkisi	4
2.1.1. Değişim	5
2.1.1.1. Canlı Bir Organizma Olarak Kent	5
2.1.1.2. Mütasyon Tasarlamak	6
2.1.2. Hareket	9
2.1.2.1. Kent Planlamada Hareket Kavramı	9
2.1.2.2. Akışlar	12
3. KENT PSİKOLOJİSİ	14
3.1. Kent Yaşamı ve İnsan	14
3.2. Kentsel Psikoloji ve Mekansal Etkileri	16
3.2.1. Parçalanmış Kimlik	16
3.2.2. Kentli İnsan ve Tüketim Faktörü	17
3.2.3. Sosyal İlişki Zorunluluğu	19
3.2.4. Kentli İnsanın Bireyselliği	20
3.2.5. Kentsel Tekrarlar ve Kaybolmuşluk Hissi	22
4. KENTSEL ALGI VE BELLEK	24
4.1. Kent Felsefesi	24
4.2. Kentsel Zaman	25
4.3. Çevrenin İmgesi	27

4.4. Çağdaş Yaşamda Kentsel İmge	28
4.4.1. Kentsel Sanat Ölçeğinde İncelemeler	30
4.4.2. Mimari Ölçekte İncelemeler	34
5. KENTSEL VE BÖLGESEL PLANLAMALAR	43
5.1. Lille – Euralille	45
5.2. Berlin – Potsdam	48
5.3. Barcelona	55
5.4. Paris – Bercy, Tolbiac	62
5.5. Rotterdam – Kop van Zuid	68
6. SONUÇ	75
KAYNAKLAR	79
ÖZGEÇMİŞ	82

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 2.1	: Jean Nouvel, Prag-Smichov Bölgesi Mütasyon Planı	7
Şekil 2.2	: Tokyo için gelişme planı önerisi, 1960	8
Şekil 2.3	: Tokyo Planı'ndan ayrımı	9
Şekil 2.4	: Berlin-Hauptstadt şeması- Alison ve Peter Smithson, 1958	10
Şekil 2.5	: Kent merkezi otopark kulesi- Louis Kahn, 1953	11
Şekil 2.6	: Philadelphia viyadük şeması- Louis Kahn, 1962	12
Şekil 3.1	: Tan Oral- İstanbul Karikatürleri, 1996	16
Şekil 3.2	: Tan Oral- İstanbul Karikatürleri, 1996	18
Şekil 3.3	: Tan Oral- İstanbul Karikatürleri, 1996	19
Şekil 3.4	: Semih Balcıoğlu, 1996	21
Şekil 3.5	: Semih Balcıoğlu, 1996	22
Şekil 4.1	: B. Özer, "Kaotik Mecidiyeköy'ün Enerjik Görünümü", 1991	28
Şekil 4.2	: Tullio Crali, "Şehir Üzerine Pike", 1939	29
Şekil 4.3	: Jonathan Borofsky, "Gökyüzüne Yürüyen Kadın"	31
Şekil 4.4	: Mario Mertz, "Fibonacci Dizisi"	31
Şekil 4.5	: Barbara Kruger, "Empati Dünyayı Değiştirebilir"	32
Şekil 4.6	: Aiko Miyawaki, "Hareketin Bir Anı"	33
Şekil 4.7	: West 8, Schouwbourglein hareketli strüktürler	33
Şekil 4.8	: Storefront for Art&Architecture	35
Şekil 4.9	: D.E.Shaw&Co Ofis Katı	35
Şekil 4.10	: Helsinki Çağdaş Sanatlar Müzesi-iç mekan	36
Şekil 4.11	: Helsinki Çağdaş Sanatlar Müzesi	37
Şekil 4.12	: Arap Enstitüsü cephe diyaframları	38
Şekil 4.13	: Cartier Vakfı	38
Şekil 4.14	: La Défense-Sonsuz Kule	39
Şekil 4.15	: Berlin için öneri	40
Şekil 4.16	: Ibos&Vitart, Paris Güzel Sanatlar Müzesi ek binası	40
Şekil 4.17	: Dominique Perrault, Paris Kütüphanesi	41
Şekil 4.18	: Renzo Piano, Amsterdam Bilim ve Teknoloji Merkezi	41
Şekil 5.1	: Ulaşım ağları ve Lille'in merkezi konumu	43
Şekil 5.2	: Euralille-Kentsel düzenleme şeması	45
Şekil 5.3	: Euralille- Congreexpo	46
Şekil 5.4	: Euralille- Perspektif çizimi	46
Şekil 5.5	: Euralille- İnşaat öncesi proje alanındaki yol ağları	47
Şekil 5.6	: Duvar'ın yapımı sonrasında Potsdam Meydanı	48
Şekil 5.7	: Hilmer&Sattler Berlin kentsel düzenleme şeması, 1991	49
Şekil 5.8	: Renzo Piano, Potsdam Meydanı kentsel düzenleme planı	51
Şekil 5.9	: Potsdam Meydanı işlevsel dağılım ve sorumlu mimarlar	52
Şekil 5.10	: Renzo Piano, Üç boyutlu sinema yapısı	52
Şekil 5.11	: Arata Isozaki, Ofis ve ticaret binası	53

Şekil 5.12	: Richard Rogers, Ofis ve ticaret binası	53
Şekil 5.13	: Hebron Vadisi Parkı, Eduard Bru	57
Şekil 5.14	: Las Glorias Catalanas Meydanı, A. Arriola	57
Şekil 5.15	: Barcelona Cerda ızgarası	58
Şekil 5.16	: Barcelona Olimpiyatları spor kompleksleri	59
Şekil 5.17	: Kapalı spor Salonu-Palau Sant Jordi, A.Isozaki	59
Şekil 5.18	: İletişim Kulesi, S.Calatrava	60
Şekil 5.19	: Nova Icaria Olimpiyat Köyü	61
Şekil 5.20	: Bercy ve Tolbiac Bölgesi'nin havadan görünümü	63
Şekil 5.21	: Bercy Bölgesi konut alanları	64
Şekil 5.22	: Bercy Bölgesi konut alanları maketi	64
Şekil 5.23	: Konut bloğu, P.Chaix/J.P.Morel, 1992	65
Şekil 5.24	: Konut bloğu, H.Ciriani, 1994	65
Şekil 5.25	: Tolbiac Bölgesi maketi	66
Şekil 5.26	: Bercy ve Tolbiac bölgeleri için uygulanan yerleşim planı	66
Şekil 5.27	: Paris Ulusal Kitaplığı	67
Şekil 5.28	: II. Dünya Savaşı sonrası Rotterdam kent merkezi	68
Şekil 5.29	: Basic Plan- C.van Traa, 1946	69
Şekil 5.30	: Rotterdam'ın mevcut silueti	69
Şekil 5.31	: Kent merkezi Planı, 1985	70
Şekil 5.32	: Kop van Zuid proje maketi	71
Şekil 5.33	: Erasmus Köprüsü, Ben van Berkel	71
Şekil 5.34	: Kop van Zuid fonksiyon dağılım şeması	72
Şekil 5.35	: Wilhelmina Pier	73
Şekil 5.36	: Zuidkade	75

ÖZET

KENTLER, BÜYÜK PROJELER VE DEĞİŞİM

Araştırmanın konusu, çağımızda yaşanan kentsel değişimin etkilerini incelemektir. Bu amaçla, ilk önce “kentsel değişim” olgusu tanıtılacak, daha sonra da bu değişimin insan, kentsel sanat, mimarlık ve kent planlama ölçeklerinde yansımaları üzerinde durulacaktır. Varılmak istenen nokta, çalışmayı okuyan kişiyi, içinde bulunduğu mekan (kent) ve zaman (teknolojiye bağlı gelişim ve değişim çağı) konusunda düşünmeye ve kişisel saptamaları doğrultusunda kenti için çözüm üretmeye sevketmektir.

Çalışmanın ilk bölümü konuya bir giriş niteliğindedir. İçinde bulunduğumuz dönem, “kentlerin değişim çağı” olarak adlandırılır ve bu durum da bizi, dünya yüzeyinde yeni bir jeolojik katmanın izlerini bırakacak önemde değişimlerin tanığı yapmaktadır. Beğeni, yöntem, teknik ve uygulama açısından eski ve yeninin bu kadar birbirine karıştığı bir çağ daha olmamıştır. Çünkü bu kadar hızlı bir gelişme sadece çağımıza özgüdür. Değişimlerin hızı, takip edilmelerini ve yarattıkları sorunlara çözüm üretilmesini imkansız hale getirmektedir. Bu belirsiz ve kontrolsüz süreç sonucunda, kent, yoğun, kalabalık ve kişisellikten yoksun bir yapıya bürünmektedir.

Kentlerdeki tüm bu dönüşüm, üretim metotlarının değişimiyle de yakından ilgilidir. İlk sanayi devrimi, insanın fiziksel gücü ve el işçiliği yerine geçen makinalara, yani “elinin uzantısı” olan aletlere geçiştir. Bu durum, tarihte kentlerin yapısında önemli değişiklikler yaratmıştır. Bugün ise, üretimin, bilgisayarlar ve farklı işlem düzeneklerine, yani beynin uzantısı olan aletlere aktarılması, kentlerin alışlagelen yapısının farklılaşmasında etkili olmuştur. Günümüzde tartışılan “yapay zeka” kavramı ise, bilgisayarın insan aklının yerine geçip geçemeyeceği tartışmasıdır ki, gerçekleşmesi halinde, insan yaşantısında ve fiziksel çevresinde şu an kestiremediğimiz sonuçlara yol açacağı bir gerçektir.

İkinci bölümde, kentsel değişimin karakteri iki temel başlık altında işlenmiştir.

UIA 1996’da tartışılan kentsel kavramlar arasından seçilen bu başlıklar MÜTASYON ve AKIŞLAR’dır.

1. Kentlerin değişimi olgusunun temelinde, kenti “canlı bir organizma” olarak algılayan görüş yatmaktadır. Bu fikirden yola çıkılarak, tüm canlı organizmalara ait başka bir yapısal özellik gündeme gelir: Mütasyon adı verilen bu özellik, genetik malzemede yapılan herhangi basit bir değişimin, tüm organ veya canlıda kontrol edilemeyen bir değişime yol açmasıdır. Mütasyon, “yapısal ve fiziksel olarak önüne geçilmez bir başkalaşım, sonu belirsiz bir “şok hali”dir.

2. Bu tanım,içinde yaşadığımız kentsel kaosun da bir anlamda tarifidir. Artık her kentsel müdahale tüm bölgeyi, hatta kenti etkilemekte, bu müdahalelerin nitelik ve nicelik açısından kontrolsüzlüğü de kenti çözülmez bir problem haline getirmektedir.

Bu durumda yapılması gereken ise, “**mütasyon tasarlamak**”tır. Öncelikle, çağımızda insan ve kent yaşantısındaki sürekli başkalaşımın farkında olmak ve bu durumun mimarlığı da değiştireceğini kabul etmek gerekir.

Mütasyon tasarlamak için, yapısal elemanlara katılan trafik, elektronik, iletişim, medya gibi daha soyut kavramların ve “yer”in bilinciyle, kendini yönetme, yenileme ve ayarlama yetisine sahip, zaman içindeki olası değişimlere açık bir yapı oluşturulması gerekmektedir. Bir anlamda, kağıt üzerinde statik bir kent planlamanın artık mümkün olamayacağı açıktır.

2. “Akışlar”ın temelinde ise “hareket” olgusu vardır. Hareket, bir kentsel kavram olarak, 1950’li yıllarda, Avrupa’da Team 10, Amerika’da Louis Kahn tarafından incelenmiştir. Burada, ilk defa harekete göre form kazanan kentsel projeler görülür. (Berlin Hauptstadt-Team 10, Philadelphia Kent Merkezi-Louis Kahn) O yıllarda sadece ulaşım ve trafik yoğunluğu bazında düşünülen bu olgu yerine günümüzde “akış” terimi kullanılmaktadır.

Bugün kentsel ortamda yaşanan **üretim/dağıtım/ iletişim/ ulaşım/ medya** ve zamanın hızla geçişine bağlı olarak oluşan soyut bir akış ve ritim duygusu vardır. Bu durumda mimarlığın görevi, sürekli örtüşen ve birbirleriyle alışveriş ve iletişim içinde olan büyük bir ağ sisteminin akış ve işleyişini kolaylaştırmaktır. Bu yalnızca, klasik anlamda ulaşım ağı içinde bina-yol ilişkilerini iyi çözümlemek değil, o dizge içinde mimarinin plastik bir değere sahip olarak biçimlenmesini sağlamaktır.

Üçüncü bölümde, kentsel değişimin insan ölçeğinde etkileri incelenmiştir. Günümüzde insanoğlunun kentsel yaşantıya bağlı olarak gösterdiği psikolojik tepkileri bilmek, ortam yaratma sanatı olan mimarlık ve kent planlamanın başarısı açısından çok önemlidir. Bu amaçla yapılan incelemeler 5 başlık altında toplanmıştır.

1. Modern kentte yaşam, farklı ortamlarda oynanan birçok rolden ve tekrarlanan parçalı hayat dilimlerinden oluşur. Bu ortam ve **rol çeşitliliği** insanın iç yaşantısını da parçalı bir hale sokar. Kentli, mekansal ve sosyal uzaklık kavramlarının yarattığı günlük değişimlerle ne kadar az yüklenirse, ilgili alanlardaki rollerini kişiliğine o kadar kolay entegre edebilir. Bu psikolojik yüklenmeyi arttırmamak için kent planlamada ev, iş, dinlenme, eğlenme gibi farklı işlevlerin birbirinden tamamen koparılması gerekir.

2. Kent yaşamı insanı **tüketimin** baskın gücü ile tanıştır. Kent ortamındaki fırsat eşitliği sonucu kazanamamak bir kişisel yetersizlik işareti olur. Teknolojik ilerleme ve çeşit bolluğu da eklenince, insan sürekli birşeyler satın almaya çalışır. Tüketim olgusu, insan zihninde, kenti de tüketebileceği bir mal olarak görme gibi tehlikeli bir sonuç yaratır. Bunu engellemek için, kentte topluma ait ortak değerlerin korunması, vurgulanması hatta yeni değerler oluşturularak halkın kenti sahiplenmesi sağlanmalıdır.

3. Kent hayatı insana çok çeşitli sayıda sosyal ortam yaratır. Sosyal bilimciler kenti, bir ilişkiler yumağı olarak tanımlar. Ancak, bu **ilişkilerin yoğunluğu** doğru saptanmalıdır ve ilişki kurma bir zorunluluk haline gelmemelidir.

Kent plancıları ve mimarlara bu konuda önemli sorumluluklar düşmektedir. Günlük hayatta insanlara istedikleri zaman ilişkilerden kaçabilecekleri ortamlar yaratılmalıdır.

4. Kentte yaşamın günlük hızı, sosyal dış etkiler ve bireyden beklentiler çok fazladır. Bu durumdan bunalan kişi, kendi özel alanına kaçma sinyalleri vermeye başlar. Kentli insanın bireyselliği, mimari anlamda, kişilerin evlerine eskisinden çok daha fazla önem vermeleri sonucunu yaratır. Bu denli kişisel bir mekan olan konutun tasarımı, farklı bir müşteri- mimar ilişkisi gerektirmektedir. Gelecekte ise, insanların işlerini evlerindeki bilgisayarlarla sürdürebileceği varsayımı gerçekleşirse, konutun önemi daha da artacaktır.

5. Kentte günlük hayat, insan zihninde herşeyin sürekli aynı şekilde tekrar ettiği hissini ve buna bağlı olarak mekanda ve zamanda kaybolmuşluk duygusunu uyandırır. Bu olumsuz etkiyi azaltmak için, kentsel dokuda simge niteliğinde yapılara başvurulabilir. Hatırlanacak yerler kadar hatırlanacak zamanlar yaratmak da geçerli bir çözümdür. Bu amaçla, eğlence ve kültür yapılarında insanlara alışılmışın dışında bir ortam veya program sunulabilir.

Çalışmanın dördüncü bölümü, çağdaş yaşamda kentsel imge konusuna ayrılmıştır. Kent felsefesinde, Heidegger'in dil incelemesi yöntemi ile, insanın yapısı gereği "bir yere ait olma" ihtiyacı içinde olduğu anlaşılır. Ancak, insanın temel ihtiyacını karşılayan "yer" kavramı günümüzde değişime uğramaktadır. Artık, insanın bir yerde ikamet etmesi fikri, bir yerde kalması gereken süreyi doldurması ve başka bir yere gitmesi haline dönüşmüştür. Ulaşımın hızı ve iletişimin sonsuz olanakları sonucu zaman kavramı da alışlagelen sürekliliğini kaybetmiştir. Yaşanılan olaylar ve dışardan gelen etkiler birbirini izlemek yerine, örtüşerek bir birikime dönüşür. Günümüz kentinin yarattığı yegane imaj, hız, yerdeğiştirmeler, kayıp geçen görüntülerdir. Bu ortamda farkedilmek isteyen sanatın kaybedecek zamanı yoktur. Kentsel zaman faktöründeki bu daralma, tasarımda zamana ve hıza yetiştirecek başka kavramların devreye girmesine sebep olacaktır.

Kentsel tasarımın her ölçeğinde ışık, renk, hız, ses, hareket ve değişkenlik gibi kavramlara başvurulması, kent yaşantısının fiziksel çevrenin oluşumundaki etkisini vurgular. Bu amaçla, önce kentsel sanat daha sonra da mimarlık ölçeğinde hareket, ışık, renk, yansıma, yazı, akış, değişkenlik gibi kavramların birlikte veya ayrı ayrı kullanıldığı uygulama örnekleri incelenmiştir.

Mimarlıkta, ankraj kavramıyla "yer"e, "paralak" kavramı ile de "hareket"e referans vererek hareket, renk, ışık gibi kavramları yoğun olarak işleyen Steven Holl, günümüz mimarlığını bir imaj üretme olarak tanımlayan ve bu amaçla ışık, renk, görsel kaybolma ve soyutlama, cephede katmanlaşma ve hareket kavramlarına değinen Jean Nouvel ve kentsel algının mimari anlamda bir diğer yansıması olarak bina ölçeğinde büyüme konusuna dikkat çeken Rem Koolhaas'ın eserleri incelenmiştir. Bu mimarların yanında, konu ile ilgili olarak çeşitli tekil bina örnekleri de verilmiştir. Bu bölümün sonunda, çeşitli mimarların 1996'da Paris'te "Kent:Avrupa'da Sanat ve mimari" sergisi kapsamında, kentsel değişimlerle ilgili düşüncelerine değinilmiştir. Ortaya çıkan sonuç, geleceğin kent mimarisinin, alışılan anlamda kütle- mekan ilişkisi kadar, özgün algısal değer arayışlarını da gerekli kılacağı yönündedir.

üretildiği konusunda bilgi sahibi olmaktır. Burada, seçilen kentsel müdahale örneklerinden herbiri farklı bir çağdaş neden sonucu planlanmıştır.

Lille-Euralille: Ulaşım teknolojisinin kenti tekrara tanımlayacak derecede etkili olabileceğinin somut bir göstergesidir. Hızlı demiryolu ağı TGV'nin, Lille üzerinden Manş Tüneli ile Londra'ya bağlanması konusunda İngiltere ve Fransa'nın aldıkları ortak karar sonucu, Lille'de Euralille adı verilen büyük bir alanın planlanmasına başlanmıştır. Yerleşim planını Rem Koolhaas ve O.M.A.'nın hazırladığı alanda, Lille-Europe TGV İstasyonu, alışveriş merkezi, büro yapıları, otel, kongre merkezi ve park düşünülmüştür. Burada, mimarlar eserlerini, hareketin gelip geçişini, yol ve demiryolu ağlarını esas alarak planlamışlardır.

Berlin-Potsdam: II.Dünya Savaşı sonrası sosyal anlamda doğu-batı olarak ikiye ayrılan Berlin, 1961'de Berlin Duvarı'nın inşası ile fiziksel olarak da ikiye ayrılmıştır. Bu dönemden önce kentin en canlı bölgesi olan Potsdam Meydanı da Duvar'ın inşası ile terkedilmiştir. 1989'da Almanya'nın birleşmesi ve Duvar'ın yıkımıyla Potsdam Meydanı'nın bu defa yeni ve güçlü Almanya'nın sembolü olarak düzenlenmesi ihtiyacı doğmuştur. Bu amaçla önce finansmanı getirecek yatırımcılar belirlenmiştir. Şirketler belli olunca, arazi buna göre parçalanmış ve tasarımcılar seçilmiştir. Bu işleyiş, günümüz dünyasında ekonominin belirleyici gücüne işarettir. Birçok ünlü mimarın tekil anlamda başarılı eserlerini içeren meydan bir kentsel planlama örneğinden çok mimarlık müzesini andırmaktadır.

Barcelona: 1980'li yıllardan itibaren Barcelona'da başlayan kentsel yenilenme sürecinin temeli Franco döneminin bitip hızla demokratik sisteme geçilmesidir. Kente yeni bir kimlik kazandırmak amacıyla yapılan bu müdahalelerde izlenen yol diğer kentlerden farklıdır. Alışıldığı gibi kentsel şemadan tekil bina projelerine inerek, yani genelden özele doğru değil, tamamıyla tekil müdahalelerle bütün kente yayılan bir oluşum sözkonusudur. Bu sistemde ortak karar, özellikle kamusal alanlara sembolik kentsel kimlik kazandırılması üzerinde yoğunlaşmıştır. Barcelona kentsel yenilenme çalışmaları için, 1992 Olimpiyat Oyunları'nın etkisi sadece ivme kazandırıcı bir kuvvet olmaktan ibarettir. Olimpiyatlar için gerçekleştirilen spor alanları ve Nova Icaria Olimpiyat Köyü de aynı mantığın ve sistemin birer parçasıdır.

Paris-Bercy ve Tolbiac: 1980'li yıllardan itibaren Paris'te süregelen kentsel müdahaleler, kentin Avrupa'nın kültür başkenti olarak düzenlenmesi çalışmalarını içerir. Paris'in değişen çehresinde en önemli etken, başbakan François Mitterand'ın çabalarıdır. Kentin çeşitli bölgelerinde "Grands Travaux" adı ile yapılan büyük müdahaleler arasında, bütün çevresini etkileyen tekil bina projeleri olduğu gibi (Arap Enstitüsü-Pompidou Sanat Merkezi), önemli kentsel planlamalar (La Defense, La Villette) da vardır. Bu müdahalelerin hepsi, birer kentsel simge niteliğinde oluşumlardır. "Büyük Projeler" kapsamında son ve en önemli uygulama, Ulusal Paris Kitaplığı ve onun bulunduğu çevre olan Tolbiac ve Bercy bölgelerini kapsayan bir kentsel düzenleme çalışmasıdır. Amaç, batıya doğru gelişen kentin doğusunda bir ağırlık merkezi oluşturarak kentsel dengeyi korumaktır.

Rotterdam-Kop van Zuid: II. Dünya Savaşı'ndan tamamıyla yıkılmış bir kent olarak çıkan Rotterdam, 50 senelik bir yapım faaliyetine girmiştir. 1946 yılında hazırlanan kentsel plan doğrultusunda yürüyen çalışmalar sonucunda kent modern bir Avrupa kenti kimliğine bürünmüştür. 1985'te merkezin genişletilmesi ve anlamca zenginleştirilmesi amacıyla yeni bir plan hazırlanmıştır. Kuzeydeki kent merkezi, Rotterdam'ın güneyindeki liman bölgesinin taşınması ile oluşan terkedilmiş bölgeye

Rotterdam'ın güneyindeki liman bölgesinin taşınması ile oluşan terkedilmiş bölgeye doğru uzanacaktır. Böylece, hem kuzey-güney dengesizliği ortadan kalkacak, hem de Maas Nehri kenti bölücü bir eleman değil kentin merkezi haline gelecektir.

Sonuc bölümünde ise, tüm bu incelemeler ışığında "İstanbul için ne yapılabilir?" sorusu gündeme getirilmektedir. Çeşitli kaynaklara ve kişisel saptamalara dayalı bazı çözüm  nerileri de verilmiş olmasına rağmen amaç, herkesi yaşadığı kenti sorgulamaya ve kentteki aksaklıklar konusunda fikir üretmeye  ağırmaktır. Bu sayede, okuyucunun ve dolayısıyla kentlinin zihninde, kendi yaşantısının iziyle oluşacak d ş ncelere zemin hazırlanmıştır.

CITIES, BIG PROJECTS & CHANGE

SUMMARY

The subject of this study is **"Cities, Big Projects and Change"**. Within this main frame, first the phenomenon "changes in the city" will be presented; afterwards the reflections of these changes on to the people, art, architecture and city planning will be studied. The aim is to lead the reader to think about the place (city) and time period (an era of change and continuous development) he is living in; and to produce solutions according to these determinations.

First part of the study is mainly an introduction to the subject. The era we are living in is called as **"The Period of Changing Cities"**; and this situation nominates us as the witnesses of such important changes even at a new geological layer for the world. There has not been any other age where old and new is so much mixed to each other in terms of taste, method, technic and application. Because the high speed of development is the sign of our era. The pace of the change prohibits to catch up /follow up and to produce solutions to the problems created. At the end of this uncertain and uncontrollable process the city turns out to a structure crowded and without any personality.

The transformation of the city is closely linked to the changes of the production methods. The first industrial revolution is a replacing manpower and hand working with the machines, in other words extensions of the hand. This situation created important changes in the history in terms of city structure. Today, the used structure of the cities are changing again because production is realized with a pass to computers and other high level electronical devices, in other words extensions of the brain. The discussion of the next step is the concept of **"artificial intelligence"**; if this would turn out to be true and computers would replace the human intelligence, the life and environment of people would have changed dramatically, even more than we could forecast.

The second part contains two subtitles concerning the character of change in the city. This subtitles, **MUTATION** and **FLOWS**, are selected from the city concepts discussed at UIA in 1996.

1. The core of the concept **"Changing City"** is the vision of accepting the city as a living creature. Starting from this point a specialty of living organisms comes out : This specialty, called mutation, can be described as a simple change in the genetical structure causing an uncontrollable change at the specific part on the total base. Mutation is a choc of the structural and physical conditions which can not be stopped and where the end is unknown. This description is also a summary of the chaos we are living through the city. Today, each intervention at any part affects the area even

the whole city; and the uncontrolled quality and quantity of these interventions leads the city to problems without solutions. At this situation, mutations need to be designed. First, we need to be aware of the continuous changes in personal and city life and to accept that architecture will change accordingly as well. In order to design mutations, abstract concepts joining structural elements like traffic, electronics, communication and media need to be projected; and a structure conscious about the place, open to changes through time and can manage, renew and adjust itself shall be developed. In other words, it is obvious that a static city planning on paper is not possible anymore.

2. "Flows" are based on the concept of "movement". Movement, as an urban phenomenon, has been studied in the fifties by Team 10 in Europe and by Louis Kahn in U.S.A. For the first time, urban projects developing their form according to the movement emerged in these studies. At that time, this concept contained only transportation and traffic, today that is replaced by the term "flow".

Nowadays, in urban life, an abstract feeling of flow and rhythm is created by the interaction of production/distribution/ communication/ media and time. In this case, the duty of architecture is to facilitate the flow and work of the big network, whereby all parts continuously communicating with eachother. This does not mean only analyzing the relation between building and environment, but also the meaning of architecture, its plastic value in the abstract but vital network mentioned above.

The third part analyses the affects of the urban transformation at the human perspective. Today, to realize the psychological reactions of people to the urban life, directly affects the success of architecture and city planning which can be defined as the creation of environment. The studies within this purpose are summarized under 5 subtitles.

1. Life in a modern city consists of different social roles in various environments. This variety of roles and environments creates fragments in the human psychological life. If the daily changes in place and social environment are not discrete, the person will adapt easier to his different roles. Therefore, in city planning, different parts of life like home, office, recreational or entertainment zones shouldn't be discretely separated from eachother.

2. Urban life introduces the dominant power of consumption. City provides equal opportunities, so losing turns out to be the result of personal inadequacy. Adding the technological development and richness of alternatives, people continuously try to buy something. The concept of consumption leads people to a dangerous mind setting that the city as well is a good which can be consumed. In order to provide that, shared values of the society shall be kept and stressed; even new values can be created, so that the society will feel an ownership of the city.

3. Urban life provides people a variety of social environments. Sociologists describe cities as a matrix of relationships. However the density of those relationships shall be appropriately determined; and relationship shall not become a must. In this issue, architects and city planners have important responsibilities. Architectural planning shall provide people also the possibilities to escape from relationships.

4. In the contemporary urban conditions, the rhythm of daily life and the density of social relations becomes very dominant. Depressed by that situation, the person wants to escape to his own personal space. In architectural meaning, this request of individuality creates the result of giving much more importance to "home".

Designing such kind of real personal space requires a different kind of architect-client relationship. If in the future, the hypothesis that people will start to work in their houses by the aid of computer networks becomes real, the concept of home designing will be much more important indeed.

5. In man's mind, the character of urban daily life reveals the impression that everything repeats and so the feeling of being lost in time and space. To reduce this negative affect in the urban texture, the existence of landmarks can be a solution. The design of places that could be remarked or also the design of time periods that could be reminded becomes important. For instance, entertainment and cultural buildings may offer people an alternative experience and environment different from their everyday life.

The fourth chapter of the study is about the image of the city in contemporary life. By philosophical terms, Heidegger's method of language examination makes clear that man, by nature, needs to belong to somewhere. But today, this very important concept of "place" is in the way of change. To be somewhere doesn't mean to live there anymore, but it is just passing from there before going to somewhere else. By the speed of transportation and the opportunities offered by communication technologies, the concept of time loses its main character of continuity. The fast substitution of these successive images constitute the vision of the contemporary city. So, in these conditions, the work of art which wants to be remarked shouldn't lose time. The urban design process introduces some other conceptual elements like light, color, sound etc. in different scales. That proves the influence of the changing urban character on the formation of physical environment. In this purpose, some urban work of arts and buildings in which the concepts of motion, light, color, reflection, flow are remarkable have been examined.

In architecture, Steven Holl gives reference to the place by the term of "anchorage" and to the motion by the term of "parallax". He also used the changeable character of light and color effects. Jean Nouvel, who is defining today's architecture as production of images, studied light and visual effects in his work. Rem Koolhaas examined another influence of the urban phenomenon in architecture, which is the bigness in scale of some recent projects. At the end of this chapter, the ideas of several European architects about the urban change are mentioned. The result is that, the urban architecture of the future needs also the search for special conceptual values.

The fifth part of the study consists of the urban intervention projects. The aim is to analyze different problems and needs with different solutions and results. Each urban intervention example chosen here is a result of different causes of planning.

Lille-Euralille: The Euralille project is an example of the influence of contemporary transportation technologies on defining the planning of a new urban era. After the decision of linking high-speed rail line TGV to the Channel Tunnel, Lille, being the stop at the European part, becomes a crossing point. So, the big urban era called Euralille has been planned by Rem Koolhaas and O.M.A. Euralille consists of Lille-Europe TGV Station, the commercial and business centers, the hotel, the big congress center Congrexpo and an urban park. In that project, the basic principle of design is the movement, the transportation and the network of road and railway lines.

Berlin-Potsdam: At 1961, with the construction of the Berlin Wall, the city has been divided into two parts as East and West Berlin. The place of Potsdam which was formerly the most active place of Berlin has been totally left. At 1989, with the union

of the two parts and the destroy of the Wall, the Place of Potsdam needs to be planned as a symbol of the new and powerful Germany. In this purpose, first the companies which will finance the investment have been determined. Afterwards, the Potsdam area has been divided according to the investors and then the architectural competitions have been hold. This way of planning is a sign of the power of economy for the contemporary world. The place of Potsdam consists of many successful examples of architecture belonging to famous architects, but the success is unfortunately only as singular building scale, not as an urban planning.

Barcelona: The accept of democracy as a new system after the Franco period, has been the basic foundation for the renovation of Barcelona. The method of planning for these interventions is different from other cities. The projects are not determined basically by an urban scaled scheme, but by singular interventions in several different points of the city. But the system works well due to the main common decisions such as giving a symbolic urban identity to the open public areas. During this process, the influence of the 1992 Olympic Games is only being an accelerator, not the basic reason.

Paris- Bercy & Tolbiac: Since 1980, the aim of the urban interventions in Paris, is to create the cultural capital of Europe. For the changing of the city, the main factor is certainly the effort of President François Mitterand. These interventions called “Grands Travaux” consist of public buildings which have a character of urban architectural setting (Institute of Arabic World, Pompidou Cultural Center) or vast urban projects (La Defense, La Villette). All these interventions have symbolic values in the urban texture. The last example of these “Big Projects” is The National Library and the urban planning of Bercy and Tolbiac areas which are surrounding the library. The aim is to create another gravity center at the east of the city which is growing fast to the west direction.

Rotterdam- Kop van Zuid: Rotterdam, the city that has been totally destroyed at the II. World War, is creating itself since 50 years. The construction works are basically defined by the urban plan prepared at 1946. At 1985, a new plan has been constructed only for the city center. The existing center which is situated at the North of the river Maas will be linked to the South by creating a new center at the left harbor area. Due to this new center called Kop van Zuid, the river will become a unifying element for the two parts of the city.

The last chapter aims to analyze the situation of İstanbul and to think about what can be done for the city. Although some resolution proposals have been given, the main aim is to make everyone examine the environment where they live in, interrogate the present urban conditions, think about his personal problems and bring his own solutions.

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1. KENTLERİN DEĞİŞİM ÇAĞI

Tarihte uzun bir süre kentlerde özgür bir oluşum yaşanmamıştır. İnsanoğlu hep dine, mitolojiye, ya da atalarının yaptıklarına, onları kutsal sayarak bağlanmıştır. Kavrayamadığı güçlerden korkan insan, kendisinden öncelikli olarak, ölülerine ve tanrılara özenli yapılar yapmıştır. İlk kentsel örneklerin göktanrısına yapılan ziggurat ve üzerindeki tapınaktan oluşması da bu durumun belirgin bir göstergesidir. (Kuban, 1990) Hatta bazen kentlerin başka bir dünyada bir kopyası olduğuna inanıldığı ve müdahalesiz korunmasına çalışıldığı zamanlar olmuştur: Babil, Kudüs, Ninova gibi.

Kentsel organizasyon açısından, tarımsal organizasyon şehirleri herşeyden önce birer korunma ve alışveriş, ondan sonra da belirli ölçüde kültür merkezidirler. Kent mimarisi de fiziksel oluşumunda bu gerçeği yansıtan bir karaktere sahiptir.

Şehircilik, ancak XIX.yüzyıl sonunda bir temel bilim olarak ortaya çıkar. İlk kentsel gelişim projeleri, Almanya’da Joseph Stübben, Avusturya’da Otto Wagner tarafından tasarlanmıştır. Yoğun endüstrileşmenin ve kırsal nüfusun kente göçü ile dolup taşma noktasına gelen kentler, yeni kentsel gelişim projelerine ihtiyaç duymaktadır. Çeşitli tasarımcıların döneme ait ideal kent projeleri de bunun göstergesidir.(Özgen, 1994)

Tarihte teknolojiye bağlı üretim sistemlerinin de kentin oluşumuyla yakından ilgisi vardır. İlk Sanayi devrimi, insanın fiziksel gücü ve el işçiliği yerine geçen motor ve makinalarla, yani bir anlamda “elinin uzantısı” denilebilecek aletlere geçiştir.

Bu dönemde, bilindiği gibi, kent çevresi banliyöler ve dev fabrikalar kentsel yaşayışı ve kentin yapısını tamamen değiştirmiştir.

İçinde bulunduğumuz çağda da, II. Sanayi Devrimi olarak adlandırılan bir değişim sözkonusudur. Artık üretim, bilgisayarlar ve farklı bilgi işlem düzeneklerine aktarımı olarak beynin uzantısı olan aletlere geçmiştir. XX. yüzyılda yaşanan kentsel göçün ana nedeni, fiziksel güce duyulan gereksinimin azalması ve herkesin merkeze akın etmesi sonucu kentin yerleşik şemasının altüst olmasıdır. (Laçiner 1996)

İçinde bulunduğumuz çağda, kent olgusu tarihi bir geçiş dönemi yaşamaktadır. Son yıllardaki kentsel oluşumun, insanlık tarihinde hem nitelik hem de yoğunluk açısından bir benzeri yaşanmamıştır. Bu durum, bizleri dünya yüzeyinde yeni bir jeolojik katmanın izlerini bırakacak önemde değişimlerin tanığı yapmaktadır. (Nouvel, 1994)

Geçmiş dönemde kentler, insanın toprak üzerinde sahip olduğu bir otoritenin göstergesi niteliğini taşıyorlardı. Yerleşik hayata geçen insan, toprağa şekil vererek kendine bir yaşam ortamı yaratıyor ve bu kentsel düzenin gelişimine bir ölçüde hakim olabiliyordu. Günümüzde ise, kentleşme olgusunun insan denetiminden çıkması sözkonusudur. Bu durum, insanın yaşadığı çevreyle olan ilişkisinde ciddi bir dönüm noktasıdır. Çünkü kentler, *“bağımsız hale gelmiş bir güç”* izlenimi vermektedirler. Beğeni, yöntem ve tekniğin bu derece çeşitlendiği, uygulamanın ve tüketimin bu kadar hızlandığı bir zaman daha olmamıştır. Çünkü bu denli hızlı bir başkalaşım sadece çağımıza özgüdür. (Kuban, 1990) Öyle ki, değişimlerin hızı, takip edilmelerini ve yarattıkları sorunlara çözüm üretilmesini imkansız hale getirmektedir. Böylece geleneksel kent, yoğun, kalabalık ve kişisellikten yoksun olanla işgal edilmektedir. (Sennett, 1995)

Kentlerde yaşanan bu tarihi geçiş sürecinin henüz başlangıç aşamasında olduğu söylenebilir. Politik, ekonomik, kültürel ve teknolojik tüm olaylardan doğrudan etkilenecek olan, dolayısıyla belirsizliklerle yüklü bu oluşum sürecinin nereye varacağını kestirmek imkansızdır. Dolayısıyla, müdahalelere tamamıyla açık olan bu dönemde verilecek kararlar, kaçınılmaz kentsel dönüşümün hangi yönde ve karakterde bir evrim çizgisi izleyeceğini tayin edecektir.

Toplumsal bünyenin dinamiğini kavramak, bir evin, bir şehrin, bir ülkenin, hatta bir kıtanın strüktürel düzeni için şarttır. Ancak bu durumda mimari, masa, iskemle, yatak gibi eşyaların belirlediği sabit ölçekten kurtulup, evrenin daima değişen dinamik ölçeğine kavuşabilecektir. (Özer, 1993)

II. Sanayi Devrimi'nin ardından gelecek yeni bir üretim tarzı değişimi şimdiden tartişmalara konu olacak şekilde belirmeye başlamıştır. Günüümüzde ortaya atılan “yapay zeka” kavramı, yani insan aklının yerine bilgisayarların geçip geçemeyeceği konusu, bu yeni tartişmaların zeminini oluşturmaktadır. Belki de insanlığı yepyeni ve çok daha köklü yaşamsal ve dolayısıyla kentsel değişimler yaratabilecek bir üretim tarzı dönüşümü beklemektedir. MIT Bilgisayar Bilimi Laboratuvarı yöneticilerinden Edward Fredkin, tarihte üç büyük olaydan bahseder: İlki evrenin oluşumu, ikincisi, yaşamın başlangıcı, üçüncüsü de yapay zekanın ortaya çıkışıdır. (Güzeldere, 1998)

BÖLÜM 2

GÜNÜMÜZ KENTİ

2.1. ÇAĞIMIZDA KENT VE MİMARLIK İLİŞKİSİ

Kent ve mimarlık arasındaki ilişki, temelinde, birbirleri sayesinde varoldukları düşüncesine dayanır. Öyle ki, daha XV. Yüzyılda, Leon Battista Alberti bu sıkı ilişkiyi çok basit bir şekilde şöyle ifade eder: “Her mimarlık eseri minyatür bir kent modeli olarak düşünülebileceği gibi, her kent de büyük ölçekli bir mimarlık eseri sayılabilir.” Prof. Joedicke de, 1963 tarihli “Mimarlık ve Şehircilik” adlı eserinde, mimarlık ve kent planlamanın, gücünü toplumdan alan ayrılmaz bir bütün olduğunu savunur. (Özer, 1993)

Doğaldır ki, tarihte her kent, kendi fiziksel, coğrafi, toplumsal ve politik şartlarına uygun olarak gelişme göstermiştir. Ortaçağdan bu yana bir belediye binası ve kilise meydanı çevresinde büyüyen Avrupa kentleri ile daha serbest bir dokuya sahip ve camiye merkez alan Osmanlı kentleri arasında çok büyük farklar olduğu açıktır. Ancak, burada vurgulanmak istenen olgu, çağımıza kadar karşılaşılan tüm kent modellerinde, mimari eserlerin, doğal veya yerel birtakım başka özelliklerle birlikte o kenti oluşturmaya yetmesi ve kentin mimari bir bütünlükle ortaya çıkmasıdır.

Bugün içinde bulunduğumuz durumda ise, mimarlık yine kentin bir parçasıdır, ancak kentin fiziksel algısı ve yaşantısında birçok başka unsur da en az mimarlık kadar önemli hale gelmiştir: teknolojinin gelişimi, ulaşım sistemlerinin çeşitlenmesi, iletişim olanakları ve medya ilk akla gelen etkenlerdir. Bu kavramlara “Kentsel Algı ve Bellek” bölümünde detaylı olarak değinilecektir.

Kent’in içinde bulunduğu bu yeni durum, 1980’li yıllardan itibaren çeşitli çevrelerde tartışılmaktadır. Ancak konunun esas olarak ele alınışı Uluslararası Mimarlar

Birliği'nin 1996'da Barcelona'da yaptığı toplantılara rastlar. Burada, Ignasi de Sola Morales, günümüz kentsel gerçekliği ve mimarlık arasında yeni bir ilişkiler sistemi oluştuğuna dikkati çeker. Farklılaşan kentsel yaşantı, yeni gereksinmeler ve yeni kentsel kurgular karşısında geleneksel çözümlleme yöntemlerinin yetersiz kalacağı açıktır. Morales'in deyiimiyle, "Günümüz mimarlığının temel hedefi, bugün kentlerde yaşanan bu gerçekle başa çıkma yollarının araştırılması olmalıdır ve mimarlık bu sayede köktenci bir biçimde yeniden kavranmalıdır. Çağımız mimarlarının bu konudaki düşünceleri "Kentsel Algı ve Bellek" bölümünde detaylı olarak verilecektir.

Kent ve mimarlık ilişkisinin yeniden düşünülmesi amacıyla yapılan toplantılarda (UIA 1996) oluşan kavramlardan özellikle ikisi, günümüz kent yapısının anlaşılması konusunda temel niteliğindedir: DEĞİşİM ve AKIşLAR.

2.1.1. Değişim

2.1.1.1. Canlı Bir Organizma Olarak Kent

Kentlerin değişimi olgusunun temelinde organik görüş vardır. Nasıl ki, yaşayan bir canlının organları çevreye ve yaşama uyum sağlıyorsa, mimarlık eseri de kente ve yaşama göre bir adaptasyon süreci yaşar. "Organik" kavramının sanat ve mimari ile bu anlamda tanıştırılması, amatör bir biyolog olan Samuel Taylor Coleridge tarafından gerçekleştirilmiştir. O'na göre "organik", "geliştikçe kendi şeklini kazanan ve kusursuzlaşan doğal bir biçim"dir. (G r, 1996)

Böylece, mimarlık ürünü ve kentin ilk defa "canlı bir organizma" olarak algılanması süreci başlamıştır. Bu savla birlikte, "yer" ve "zaman"a bağlı olarak oluşan YAşAM, biçim veren ana güç haline gelmektedir.   yleyse günümüzde, hiç olmadığı kadar ciddi şekilde kentsel yaşantının insan ve  evre üzerindeki etkileri konusunda d ş n lmelidir.

Uzaydan dünyanın görünüşünde, kentlerin kara lekeler halinde yeşile doğru uzanarak büyüdüğüne dikkat çeken Loren Eiseley, kendi kendine şu soruyu sormaktadır: İnsan, bir uzaysal hastalık mıdır? (Kuban, 1990)

Ancak, XX. yüzyıl başlarında genetik araştırmalar yapan botanik uzmanı De Vries, organizmanın işleyişi konusunda oldukça düşündürücü olan iddiasını kanıtlar. Bir hücrenin genetik malzemesindeki basit ve gelişigüzel bir değişim, kalıtsal yolla

edinilmiş birden fazla özellikte değişime neden olarak, bazen bir organ veya bütün canlıda değişime neden olabilmektedir. Bu köklü değişime “mütasyon” adı verilmektedir. Burada sözkonusu olan, yapısal ve fiziksel olarak önüne geçilmez bir başkalaşımdır, bu bir uyum süreci değil, nasıl bir sona ulaşacağı belli olmayan bir şok halidir. (Morales, 1996)

Mütasyon kavramı kent için düşünülürse, içinde yaşadığımız sonu belirsiz kaos ortamını tanımladığı sonucuna varılabilir. Biçim ve işlevin birbirine ve içinde bulunduğu ortama göre kendi kendini uyarlayarak geliştiği anlayışı artık geçerliliğini yitirmektedir. Çıkarlar karşısında politika, pazar talebi karşısında da mimarlık çaresiz kalmaktadır. Bununla beraber teknolojik gelişimin hızı yaratıcılığa zaman bırakmamaktadır. Kararlar ve uygulamalar, herşey olup bittikten sonra gelmekte ve yeni durumlar için yine yetersiz kalmaktadır.

Mütasyonun özelliği ani olması ve oldukça geniş bir çevresel alanı etkilemesidir. Bu, doğal bir felaket, savaş, kent için alınan bölgesel bir yapılanma kararı, toplumsal, ekonomik veya politik etkenler sonucu gerçekleşen bir değişim olabilir. Farklı sebeplerle oluşan büyük kentsel değişimler, “Kentsel ve Bölgesel Planlamalar” başlığı altında incelenecektir.

2.1.1.2. Mütasyon Tasarlamak

Kentsel mütasyon olgusunun ardından ilk akla gelen soru, tasarımcıların bu olay karşısında nasıl tavır alacağıdır.

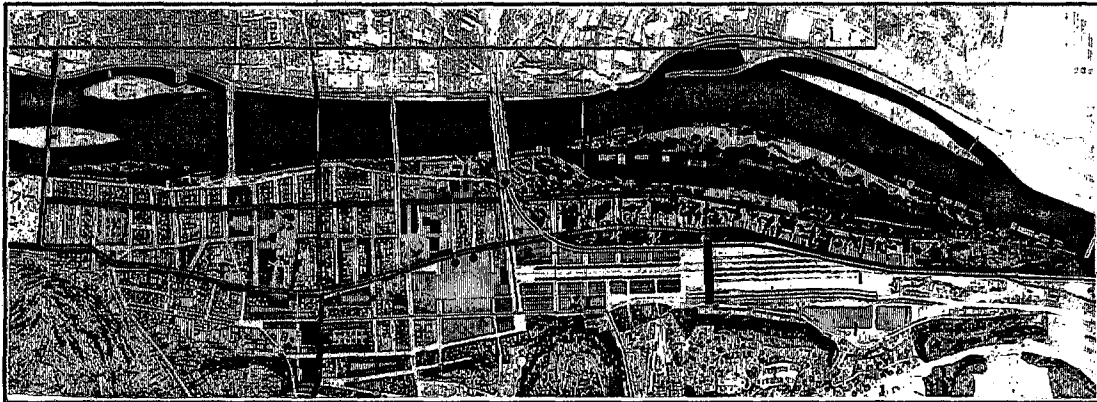
İlk etapta uyum ve dengeyi savunmak akla daha yatkın gelebilir. Nitekim, 1994’te Paris’te açılan ”Kent:Avrupa’da Sanat ve Mimari” Sergisi kapsamında kentlerin gelişimi konusunda fikirlerini sunan mimarlardan özellikle Oriol Bohigas ve Leon Krier geleneksel kent modellerini savunmuşlardır. Kaosu periferilerin yarattığını söyleyen Bohigas, bu sebeple kentlere tekrar merkezi bir yapı kazandırılması gerektiğini ve gelecekte sosyalist kente geri dönüş yaşanacağını savunur. Aynı şekilde Leon Krier de kurallara dayalı bir geleneksel planlamanın hala en başarılı ve etkin yöntem olduğunu, kentsel bunalımı tartışarak vakit kaybetmek yerine, acilen çözüm için pratik ve radikal planlama kararları alınması gerektiğini söyler.

Ancak gelişmeleri görmezden gelerek mimarlık ne kadar ilerleyebilir?

Herşeyden önce, çağımızda insan yaşamındaki sürekli başkalaşımın farkında olmak ve bu durumun mimarlık dünyasını da değiştireceğini kabul etmek gerekir. Çağdaş Fransız mimarlarından Jean Nouvel, “Kentın Gelişimi” adlı bir makalesinde kağıt üzerinde kent tasarımının öldüğünü, artık kentlerin çizilerek anlatılamadığını savunur. Kendisini kaos yanlısı olmakla suçlayanlara ise, zamanımızda yaşanan kaostın farkında olmanın başarılı bir tasarım açısından en önemli nokta olduğunu söyler. Bu kabulden yola çıkarak denilebilir ki, artık doğru olan çözüm, “mütasyon tasarlamak”tır. Eğer kentsel değişimlerin hızına yetişilemiyorsa, geleneksel anlamda “kent”leri tasarlamamanın devri kapanmıştır, “kentsel değişim”i tasarlama zamanı gelmiştir. (UIA 1996).

Nouvel’in 1991 yılında Prag- Smichov Bölgesi için hazırladığı ve “mütasyon planı” adını verdiği kentsel gelişim planı bu fikirlere örnek olabilir. Bu anlamda planların hazırlanmasında, binaların tasarımından çok, gelecekte orada nasıl bir yaşam varolacağını, hangi bölgelerin daha fazla gelişme göstereceğini öngörebilmek önemlidir. Kentsel gelişim planlarında, noktasal müdahaleler yaparak kentin tepkisine göre derece derece ilerleyen bir yapılanma istenir. Bu sayede planın oluşum esnekliği de sağlanmış olur. Nouvel, Prag mütasyon planında ilk önce yoğun olarak kullanılan kamusal alanlar gibi kentin yaşam merkezlerinde enerji ve hareketi artırıcı müdahaleler önerir. Daha sonra zamanla, bu önemli noktaları bağlayan akslarda yenilenme yaşanacak ve bu sayede hareket, bütün kente entegrasyonu ve gelişimi kontrollü bir şekilde yayılacaktır. (Şekil 2.1) (Nouvel, 1996)

Kentsel gelişimi tasarlama konusunda çeşitli mimarların düşünceleri ve kendi çalışma konularında izledikleri yöntemler “Çağdaş Yaşamda Kentsel İmge” başlığı altında incelenecektir.

Şekil 2.1 Jean Nouvel, Prag-Smichov Bölgesi Mütasyon Planı

Mütasyon tasarlamak için, yapısal elemanlara katılan trafik, elektronik, iletişim, medya gibi daha soyut kavramların ve “yer”in bilinciyle kendini yönetme, yenileme ve ayarlama yetisine sahip alışılmışın dışında interaktif bir yapı oluşturulması gerekmektedir. (Gür, 1996)

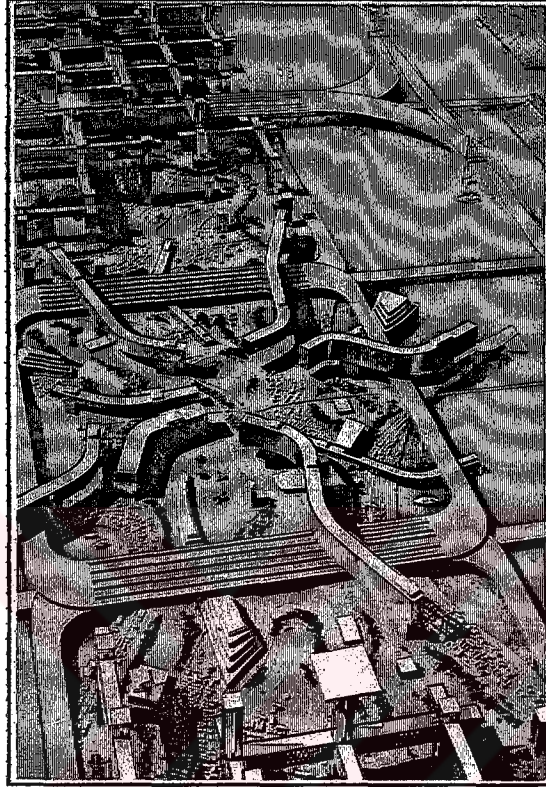
Japon mimarları Kenzo Tange ile Noriaki Kurokawa’nın 1962 yılında Tokyo’nun genişletilmesi konusunda önerdikleri proje, bu bakış açısı ile oluşturulmuş olan ilk çalışma sayılabilir. Körfezde suyun üzerinde kurulmuş bir şehir ileri sürülmüş olması, ilk bakışta- özellikle de meslekten olmayanlar için- bu projenin en belirgin özelliği imiş gibi görünür. Oysa Yeni Tokyo önerisinin en önemli niteliği, bunun gerçek anlamda bir metabolist çalışma oluşudur. (Özer, 1993) (Şekil 2.2)

Şekil 2.2 Tokyo için genişleme planı önerisi

Metabolizm, bunu ilk defa 1960 yılında ortaya atan kurucuları Japon mimarlarınca bilinçli olarak seçilmiş bir terimdir. Bilindiği üzere bu terim canlı bir organizmayı meydana getiren maddelerin geçirdikleri değişimlerin tümüne verilen isimdir. Metabolist mimarlar da endüstri çağı toplumunun daimi, süreçsel ve de hızlı bir değişim içinde bulunduğunu, sonuç olarak modern şehirlerin de bu evrime ayak uydurabilecek nitelikte planlanıp inşa edilmeleri gerektiğini savunmuşlardır. Tokyo ile ilgili öneri bu yönde geliştirilmiş bir projedir. Uzun ömürlü olarak adlandırılacak temel strüktürlerle, kısa ömürlü, kolayca değiştirilebilecek

elemanlar, şehrin iki önemli bileşenini meydana getirirler. Trafik düzeni de şehrin biçimlenmesinde ön planda rol oynar. Kentsel yayılmayı tıkanmalara yer vermeksizin sağlayabileceği umulan lineer trafik sistemi Tokyo projesinin belkemiğini oluşturur. (Şekil 2.3)

Şekil 2.3 Tokyo Planı'ndan ayrıntı

2.1.2. Hareket

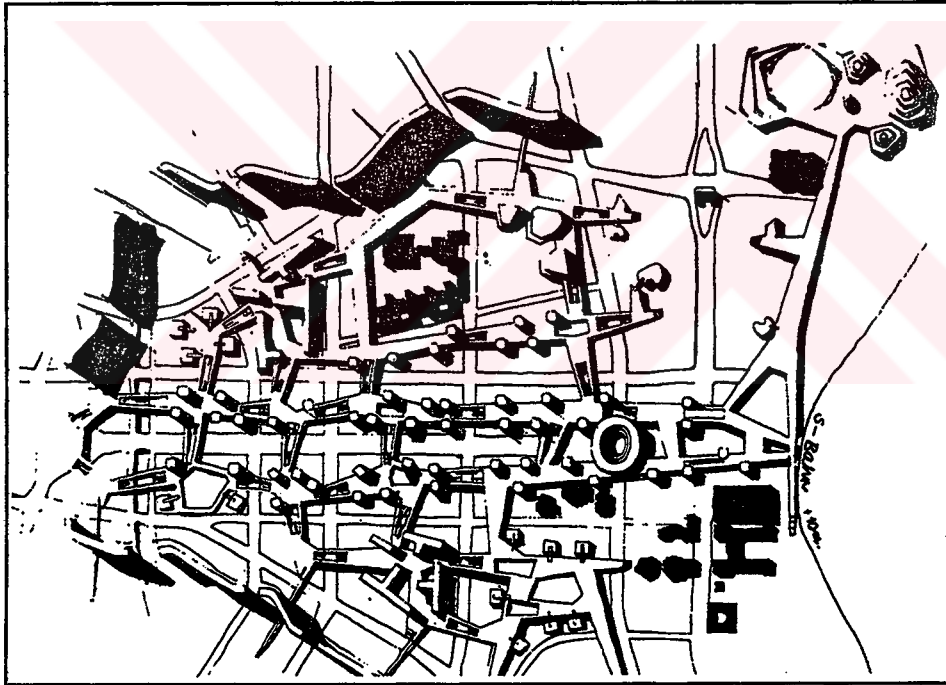
2.1.2.1. Kent Planlamada Hareket Kavramı

Yerdeğiştirme ve hareket kavramları kent planlamada ilk olarak Avrupa'da Team X, Amerika'da ise Louis Kahn tarafından aynı dönemlerde ortaya atılmıştır.

CIAM'ın 1953'te toplanan IX. Kongresinde, işlevsel kentin soyut sterilliğine ve evrensel kent anlayışına getirdikleri eleştirilerle topluluktan ayrılan kişiler Team 10 grubunu kurarlar. Team 10 üyeleri, her problemi belirli bir zamanda ve belirli bir yerdeki insan ilişkilerinin bir yansıması olarak görürler. Kentlerdeki bu ilişkiler ağı fikrinden zamanla hareket kavramı doğar.

Team 10, sağlıklı kentler için savundukları ilkeleri şu başlıklar altında toplar: Büyüyebilme, değişim ve hareketlilik, kentsel forma bir kimlik kazandırılması. (Dostoğlu, 1996)

Team 10 ilkelerinin uygulandığı bir örnek proje çalışması grup üyelerinden Alison ve Peter Smithson'un 1958 yılında hazırladıkları Berlin-Hauptstadt önerileridir. Bu projede, evler havadaki yaya yolları ile birbirine bağlanmış, bu sayede kente bütünlük veren bir karakter de oluşturulmuştur. Burada önemli olan, sokaktaki yaya hareketine bir form verilmiş olmasıdır. (Şekil 2.4) Ayrıca, zeminle ilişkinin kopması açısından da gelecek yapılaşma ve gereksinimler konusunda yaklaşık 50 yıl önce yapılmış oldukça düşündürücü bir projedir. Team 10, sadece kentlerde hareket kavramına dikkat çekmekle kalmamış, hareketle doğrudan ilişkili olan park, alışveriş ve eğlence merkezleri gibi işlevlerin birlikte ele alınarak organik bir düzenleme ile planlanması fikrini de savunmuştur. (Dostoğlu, 1996)

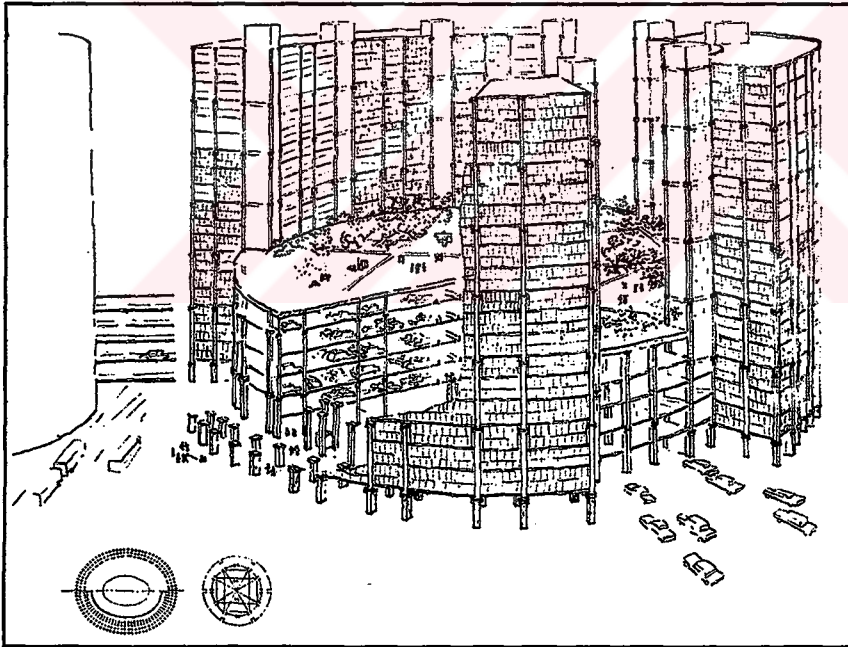
Şekil 2.4 Berlin-Hauptstadt şeması- Alison ve Peter Smithson, 1958

Modern Mimarlığın kent anlayışı Avrupa'da Team 10 tarafından sorgulanırken, Amerika'da Louis Kahn benzer bir yaklaşım benimsemiştir. Kahn, tarihi kentlerde beğeni toplayan özelliklerin hareket sistemlerine form verilmesi olduğunu savunur. Buradan hareketle, kentlere belli bir kimlik kazandırmanın yolunun, onların hareket sistemlerini araştırarak uygun formları bulmak olduğuna inanır.

Kahn, sokağı, duvarları binalar ve tavanı gökyüzü olan bir oda olarak görür. Bu bakış, mimarlık ve şehirciliğin anlam ve ölçek olarak içiçe geçtiği günümüz için ilginç bir yaklaşımdır.

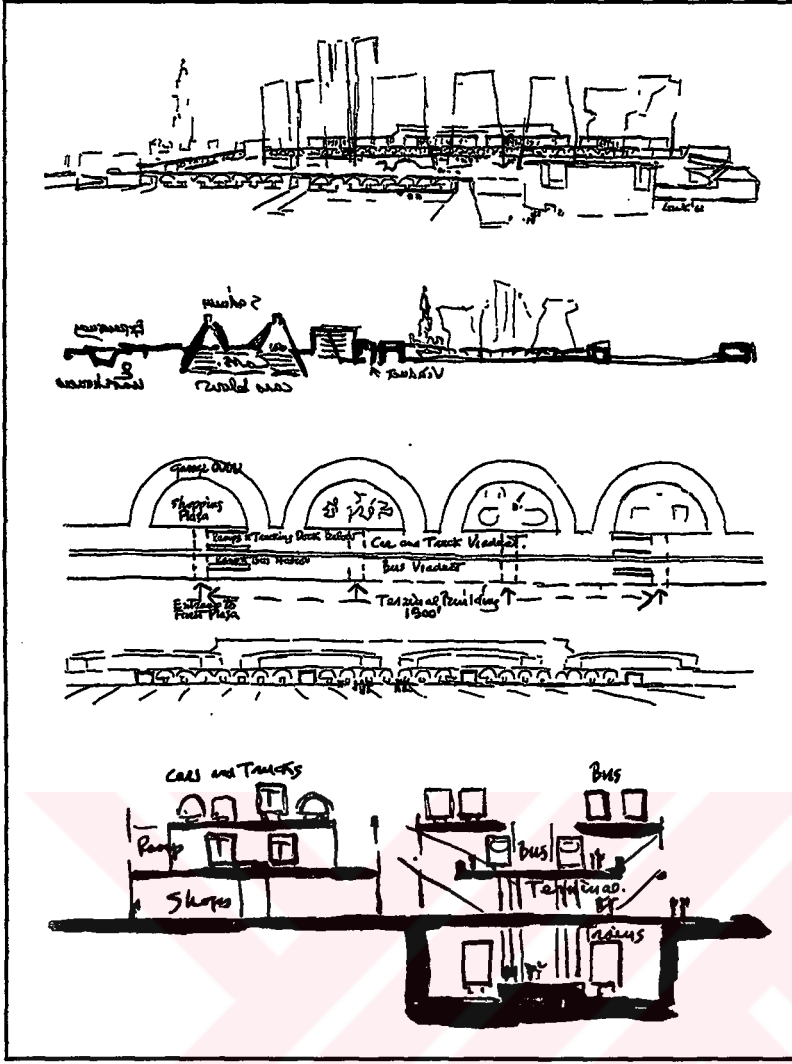
Kahn, modern kentlerin otomobil tarafından yokedildiğine inanmaktadır ve bu durumu engellemek için kentteki hareket kavramının tekrar ele alınması gerektiğini savunur. Bu fikirler projelerinde daha belirginleşecektir. 1953'te Philadelphia kent merkezi projesinde, girişe otopark kuleleri yerleştirilerek kente gelen anayolları burada kesmiş ve kent merkezinde ulaşımın sadece toplu taşıma araçları ile sağlanmasını önermiştir. (Şekil 2.5)

1962 yılında yine Philadelphia için önerdiği Viyadük şeması ise, trafik ve servisleri zeminin alt ve üstünde katmanlaştırarak, zemini yaya trafiğine bırakma fikrine dayanmaktadır. Böylece, her trafik tipine kendi alanını sağlayan Kahn, kenti odalardan oluşmuş bir yapıya dönüştürmektedir. Bu projede "sokağın bir bina olma isteği" hayata geçirilmiştir. (Dostoğlu, 1996) (Şekil 2.6)

Şekil 2.5 Kent Merkezi Otopark Kulesi- Louis Kahn, 1953

Kentlerde hareket kavramının önemine, 1950'li yıllardan itibaren, ilk olarak Team 10 ve Louis Kahn tarafından dikkat çekilmiş olduğu söylenebilir. 60-70 yıllarda sadece trafik ve ulaşım bazında düşünülen bu kavramın günümüzde aldığı anlam ise yine UIA 1996'da tartışılmıştır ve hareket yerine "akış" terimi kullanılmaya başlanmıştır.

Şekil 2.6 Philadelphia Viyadük Şeması- Louis Kahn, 1962

2.1.2.2. Akışlar

Bugün trafiğin yerini, “fluxus” diye de anılan, ancak ussal yolla algılanan bir olgu almıştır: gerçeğin gözle görülmeyen sürekli akışı. Ne Louis Kahn’ın Philadelphia Projesi, ne Smithsonian’ların Berlin Projesi ne de XX.yüzyıl başlarında mimar ve sanatçıları etkisi altına alan Einstein’a dayalı olarak kavrayabildiğimiz zaman/meكان hareketlerindeki karışıklıklar ve görelilik, bugünün yaygın üretim/ dağıtım/ iletişim/ ulaşım akış ve ritm duygusunu tam olarak yanıtlamaya yetmez. (Morales, 1996)

“Fluxus” kavramı ilk olarak 1961’de Georges Maciunas’ın hazırladığı derginin adı olarak karşımıza çıkar. Bu başlangıç daha sonra Modern Akımın geleneklerine karşı çıkan bir sanat akımına dönüşmüştür. Müzikte, John Cage ve George Brecht “tanımlanamaz”ın değişik olanaklarını ararlar.

1962'de Wiesbaden'de gerçekleşen ilk fluxus konseri, hayatlarında hiç keman çalmamış olan beş kişinin üç saat boyunca verdiği bir keman konseridir. Bir sanat akımı olarak fluxus, yaşam gerçekliğinin karmaşasına, farklı medya organlarının etkileşimine, dağılım olayının günümüz kentsel kültürünün temel gerçeği olduğuna dikkat çeker. (Germaner, 1997)

Durmadan yerdeğiştiren insan, eşya, hizmet ve veriler dağıtım akışının içerik ve biçimini aynı anda oluştururlar. Burada biçim ortam, dağılan ise mesajdır. Mesajı ortamından ayrı ele almak ise olanaksızdır. Birlikte düşünölmek zorundadırlar. Bu interaktif dağılım akışı mimarlığın sabit, statik ve kalıcılık anlamı taşıyan değerlerini kökünden sarsmaktadır. Bu durumda XX.yüzyılın sonuna gelirken mimarlığın görevi, sürekli örtüşen ve birbirleriyle alışveriş ve iletişim içinde olan büyük bir ağ sisteminin akış ve işleyişini kolaylaştırmaktır. Bu yalnızca, klasik anlamda ulaşım ağı içinde bina-yol ilişkilerini iyi çözümlmek değil, o dizge içinde mimarının plastik bir değere de sahip olarak biçimlenmesini sağlamaktır. (Gür, 1996)

BÖLÜM 3

KENT PSİKOLOJİSİ

3.1. KENT YAŞAMI VE İNSAN

Kent tasarımı, zamana ve özellikle kentsel ortamı yaşayan kişiye bağlı bir sanattır. Kevin Lynch, “Çevrenin İmgesi” adlı eserinde insan ve kent arasındaki etkileşimi şöyle ifade eder: “Herkesin oturduğu kentin bir yeriyle uzun süreli bir ilişkisi olur ve kentle ilgili imgesi o kişiye özel anılar ve anlamlarla yüklüdür. Kentsel yaşam bir roller bütünü ve kent de bir gösteri sahnesi olarak düşünülürse, insanın da izleyici değil, bu gösterinin bir parçası olduğu dikkat çeker.” (Lynch, 1974)

Kentin, kentle birlikte yaşayan bir parçası olan günümüz insanı, içinde bulunduğu yaşamsal değişimi, psikolojik olarak kaldırabilecek güçte midir?

Endüstrileşme yolundaki toplumlarda stres doğurucu en önemli etkenlerden biri “sosyal hareketlilik”tir. Toplumda bundan 40-50 yıl öncesi ile kıyaslanamayacak bir hareketlilik vardır. Çocukluğunda at arabası kullananlar, orta yaşlarında lüks araçlara sahip olabilmektedir. Bugün en iyisi diye satın alınan bilgisayar birkaç sene içinde kullanılamayacak kadar sistemden geri kalabilmektedir. Ek olarak, geçen kuşaklarda doğal olan doğduğu yerde yaşayıp, hayatını tamamlama olgusu, artık neredeyse ortadan kalkmış gibidir.

En geniş anlamda sağlamlık, ancak çevremizle ve kendimizle uyum içinde olduğumuz, değişiklikler karşısında dengemizi koruduğumuz takdirde mümkündür.

Ancak, bugünün insanı sürekli yeni durumlar, yeni insanlar, iş değişiklikleri gibi olaylarla, kısacası yeni bir uyum yapmayı gerektiren değişikliklerle karşı karşıyadır.

Bu olay da çağımızın kavramlarından stresi doğurur.

Stres, insan için yeni bir olgu, bütünüyle günümüze ait bir durum değildir. Mağara devrinde yaşayan insan da karnını doyuracağı avı bulmak için, vahşi hayvanlardan korunmak için stresi hissediyordu. Ancak geçmişte stresin sebebi doğanın getirdikleri iken, bugün insanın yarattıklarıdır. İnsanda stres tepkisini yaratan durumlar şöyle gruplanabilir:

- 1- *Fizik çevreden kaynaklananlar*: Hava kirliliği, gürültü, kalabalık, radyasyon, sıcaklık, toz, soğukluk vb.
- 2- *İş veya meşguliyet konusundan kaynaklananlar*: Ağır iş, gece işi, aşırı yüklenme, zaman baskısı, büyük sorumluluklar vb.
- 3- *Psiko-sosyal özelliklerden kaynaklananlar*:
 - a- Günlük stresler: trafik sıkışıklığı, işlerin aksaması, birisini beklemek vb.
 - b- Gelişimsel stresler: okula başlamak, iş hayatına geçiş vb.
 - c- Hayat krizleri: ciddi hastalık veya ölümler, işten çıkarılma vb.

(Baltaş, 1995)

Burada görülmektedir ki, insan psikolojisinin çağımızda yaşadığı bunalım olarak kabul edilen stresin, ‘hayat krizleri’ denilen kişiye özel durumlar dışında tüm sebepleri kentsel ortamla yakın ilişkili etkenlerden oluşmaktadır. Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO)’nın araştırmalarına göre en uzun yaşayanlar çiftçiler, en kısa yaşayanlar ise gazetecilerdir. Bunun sebebi, çiftçilerin günlük hayatının sakin ve belirli geçmesine karşılık, gazetecilerin sürekli rekabet ve zaman baskısı altında olmalarıdır.

Modern yaşamda insanın en derin ruhsal sorunları, etkin sosyal kuvvetler, tarihsel miras yükü, dış kültürün etkisi, yaşamın hızı, uyarımların çokluğu ve birikimi karşısında “varoluş özerkliğini ve bireyselliğini koruyabilme” amacından kaynaklanır. (Simmel, 1996)

Günümüzde insanoğlunun kentsel değişmeye bağlı olarak gösterdiği psikolojik tepkileri bilmek, ortam ve dolayısıyla yaşantı yaratma sanatı olarak tanımlanabilecek mimarlık ve kent planlama disiplinlerinin başarısı açısından çok büyük bir öneme sahiptir. Bu amaçla, çalışmanın bu bölümü, kente ait çeşitli niteliklerin insan psikolojisindeki etkileri ile, mimarlık ve şehirciliğin bu duruma nasıl cevap verebileceği konusuna ayrılmıştır.

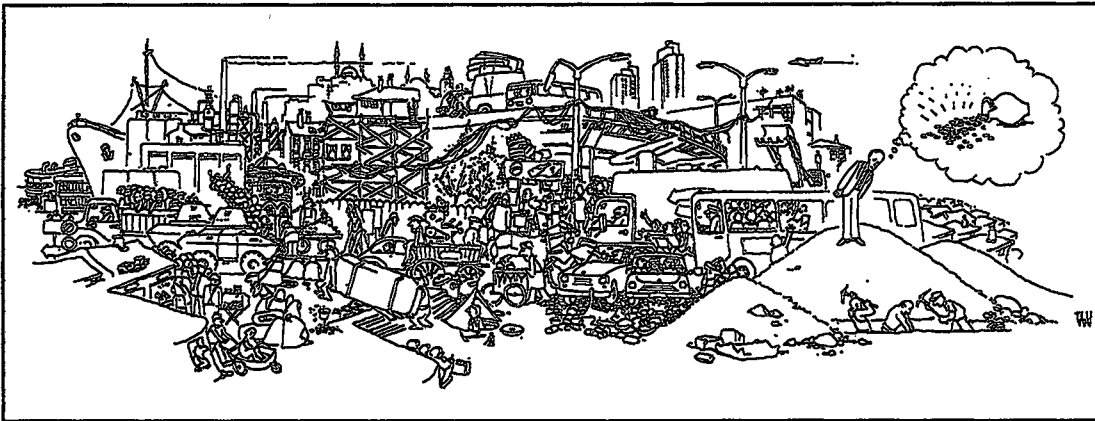
3.2. KENTSEL PSİKOLOJİ VE MEKANSAL ETKİLERİ

3.2.1. Parçalanmış Kimlik

Emile Durkheim'ın işbölümü hakkındaki klasik denemesinden bu yana kuramsal sosyolojide Herbert Spencer tarafından tanımlanmış ilkeye göre, kentsel gelişmeye bağlı olarak, işlevler birbirinden ayrılıp soyutlanmaya devam edecektir. Örneğin, daha önce evde gerçekleştirilen mal üretiminin işletmelere aktarılması, ya da çocuğun eğitimini anne-babanın verdiği durumdan okul sistemine geçilmesi gibi.

İşlevlerin sürekli olarak soyutlanması, eğer paralel olarak ortak bir anlam ilişkisi kurularak bu işlevlerin entegrasyonunu sağlamazsa, insanın içindeki yaşantıların parçalanması tehlikesini kendinde gizlemektedir. Günümüzde mimarlık ve şehircilik de bu sorunla karşı karşıyadır. (Helle, 1996)

Tipik modern kentte, yaşam, farklı yerlerde oynanan birçok rolden ve dolayısıyla kısa, ama hergün tekrarlanan parçalı hayat dönemlerinden oluşur. (Şekil 3.1) Dinlenme, çalışma ve eğlenme gibi farklı aktivitelere ait ortamlar birbirinden tamamen koparılmış ve aralarında günlük gidip-gelmeler başlamıştır. Prof. Dr. Özcan Köknel, Batı dillerinde kişilik karşılığı kullanılan sözcüklerin latince kökeninin "persona" olduğunu ve tiyatro oyuncularının rollerine uygun olarak kullandıkları "maske" anlamına geldiğini söyler. Farklı ortamlara ait bu farklı rol ve dolayısıyla maskeler, insan hayatını parçalı bir hale dönüştürmekle kalmayıp, insan algısını ve psikolojisini de parçalanmış bir yapıya sokar. Öyle ki, kişileri bulundukları ortamla özdeşleştirir, başka bir yerde görünce onları nereden tanıdığımızı hatırlamayabiliriz.

Şekil 3.1 Tan Oral – İstanbul Karikatürleri (1996)

Tüm bu parçalanmalar kent yapısının karakteriyle yakından ilgilidir. Kent yerleşiminde ev, iş, dinlenme, eğlenme gibi farklı işlevlerin birbirlerinden tamamen koparılması, her ne kadar günümüzde tercih edilse de, insan yapısına ters durumlar yaratabilir. Kentli, mekansal uzaklık ve sosyal uzaklık kavramlarının yarattığı değişimlerle ne kadar az yüklenirse, ilgili alanlarda oynamak zorunda olduğu sosyal rolleri o kadar kolaylıkla kendi kişiliğine entegre edebilir. Öyleyse kentler, farklı işlevlere ait ortamlar arasında anlamsal ve algısal bütünlük kurulabilecek bir yapıya sahip olmalıdır. Mesela, bu amaçla hergün veya haftada birkaç kez ziyaret edilen farklı işlevdeki mekanların konut bölgeleri içinde dağıtılarak düzenlenmesi, ancak ayda birkaç kez gidilen yerlerin konut alanları dışına taşınması uygun olabilir. Burada, işlevler arası geçişlerin sifıra indirildiği durumların da çok sağlıklı olduğunu belirtmekte fayda vardır. Örneğin bazı işletmelerin lojmanları gibi.

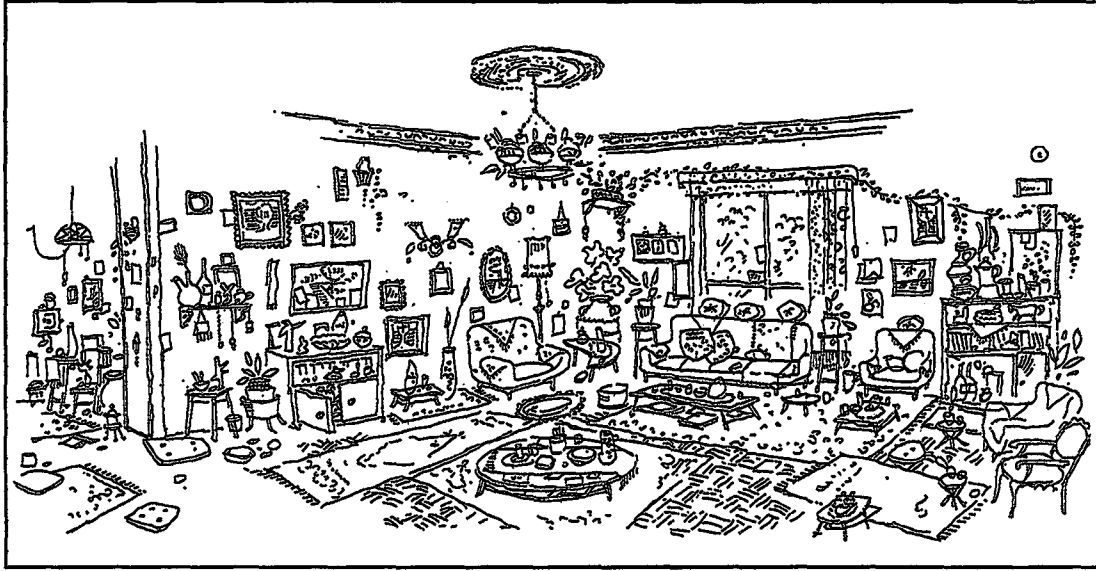
Bu denge üzerinde düşünmek de tasarımcının sorumluluğundadır. (Helle, 1996)

3.2.2. Kentli İnsan ve Tüketim Faktörü

Ekonomik alışverişin yoğunluğu ve tüketimin baskın gücü, kent yaşamının insan psikolojisini derinden etkileyen en önemli özelliklerindendir. İnsanın değerinin, yaptığı işin niteliği ile değil, kazandığı parayla ölçülür hale gelmesi, insanın zihinsel dengesini bozmaktadır. Georg Simmel, günümüzde ilgilenilen başarının yalnızca somut olarak ölçülebilen ve diğerleriyle kıyaslanabilen başarı olduğuna dikkat çeker.

Demokratik kentsel yaşamda, herkes her türlü imkana sahiptir. Başarının ölçüsü de elde edilenler, kazanılanlardır. Öyleyse kazanamamak, kişisel yetersizlik işareti olarak algılanmaya başlar. Endüstrileşme ve modern teknolojinin insanları getirip bıraktığı yer, “almak”, “daha çok almak”, ve “daha çok sahip olmak” isteğine dayalı, sonu gelmeyecek bir kısırdöngüdür. (Baltaş, 1995) (Şekil 3.2)

Tüketim olgusu, modern insanın zihninde, kent için tehlikeli sonuçlar doğurur. Bu öyle bir aşamaya gelir ki, herşeyi olduğu gibi kenti de tüketebileceği bir mal olarak algılamaya başlar. Bu durum, özellikle bizim toplumumuz gibi kırsal alandan kentlere göçün yoğun yaşandığı yerlerde belirgindir. Kültür seviyesi bir yana, kenti para kazanma amacını gerçekleştirebileceği bir araç olarak görüp gelen kişi için, o kente ait değerler konusunda bir bilinç ya da koruma anlayışı beklenemez. Bu duruma bir de, insanlar arasındaki sosyal ve ekonomik uçurum da eklenince durum iyice içinden çıkılmaz bir hale gelir.

Şekil 3.2 Tan Oral - İstanbul Karikatürleri (1996)

Bu tehlikeyi biraz olsun ortadan kaldırabilmek için kentlerde, toplumların kendilerine ait ortak değerlerinin tanıtılarak yüceltilmesi ve bu sayede de korunması yoluna gidilmelidir. Bu değerlerin başında, doğal olarak tarihsel miras gelir. Ancak bu ortak bilinç, sadece tarihi eserlere dayalı olmak zorunda değildir. Örneğin Rotterdam'da kente yapılan her türlü müdahaleden sadece mimarlar ve planlamacılar değil, herkes haberdardır, hatta kararlarda etkilidir. Bir köprünün ne renge boyanacağı konusunda anketler yapılarak, ya da Mimarlık Günü'nde halk için özel kent turları düzenlenerek, kent ve mimarlık insanların günlük konuşma konusu haline getirilmektedir.

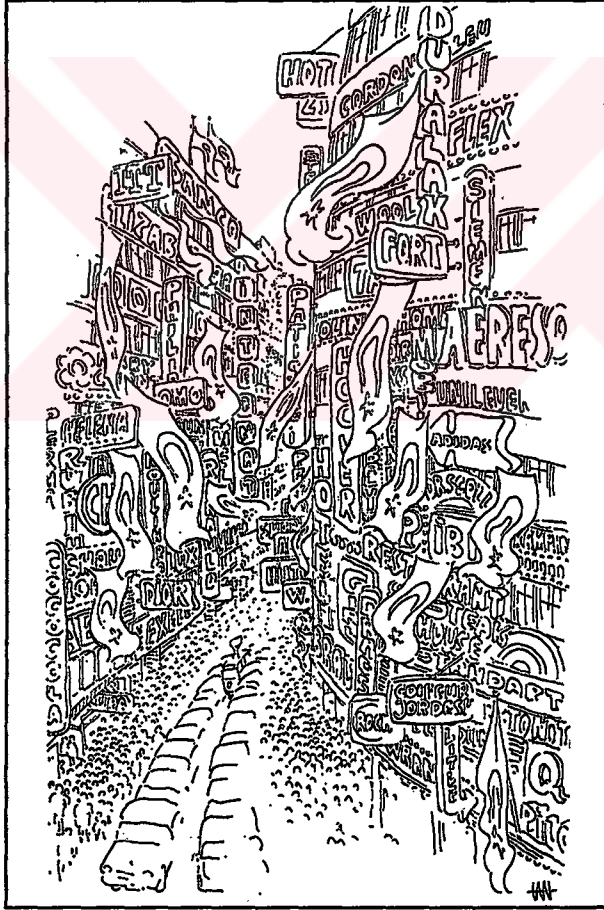
Sonuç olarak, birtakım belediye imar kurallarından veya resmi diğer yaptırımlardan çok daha önemli olan, halkın bilinçlendirilmesi ve kenti sahiplenmesi olayı gerçekleştirilmektedir. Bu sayede hem kentsel değerler korunacak, hem de değişim olumlu yönde seyredecektir.

Aksi halde, eğer sosyal bir ortak değer sonucu toplumsal bir yaptırım oluşamamışsa, insan, kimsenin onu tanımayacağı kent ortamında bir nevi çıkarıcılığa sürüklenir, kenti kendinden bir parça olarak görmez ve gerektiğinde ona zarar vermekten de rahatsızlık duymaz. Öyleyse, kent planlamada, topluma ait ortak değerlerin korunması, vurgulanması, hatta yeni değerlerin oluşumuna katkıda bulunulması kentin geleceği açısından çok olumlu sonuçlar verecektir.

3.2.3. Sosyal İlişki Zorunluluğu

Kent hayatı insana çok çeşitli ve fazla sayıda sosyal ortam yaratır. Sosyal bilimcilere göre kent, kentlilerin karşılıklı etkileşimlerinden oluşan bir ilişkiler yumağı olarak tanımlanır. Bu durum insanın kendisini yalnız hissetmemesi açısından çok önemlidir, ancak sözkonusu ilişkilerin yoğunluğu doğru saptanmalıdır ve ilişkiler kaçınılmaz hale getirilmemelidir. (Şekil 3.3)

Sosyoloji alanında bir araştırmanın sonucuna göre, çalışan kadınlar, yarım gün dahi işe gitseler, komşuluk ilişkilerini ev kadınlarınıninkine oranla çok daha düşük seviyede tutmaktadırlar. Burada, dikkat çekici olan, insanın sosyal varoluşunu gerçekleştirme ihtiyacıdır. Ev kadınları komşuluk ilişkileri ile, çalışan kadınlar ise iş çevresinde bu ihtiyacı karşılamakta ve gerekmedikçe daha fazla sosyal ilişki kurmamayı tercih etmektedirler. (Helle, 1996)

Şekil 3.3 Tan Orak - İstanbul Karikatürleri (1996)

Kentteki çoğul özneler şu şekilde sınıflandırılabilir:

- 1- Tekil kişiler (Bireyler)
- 2- Öncelikli gruplar (aile, arkadaş çevresi, küçük klüp vb.)
- 3- Organizasyonlar (işletme, resmi makam, birlik vb.)
- 4- Somut kamu (topluluk, izleyici kitlesi vb.)

Bu dört özne tipine insani bir kentte gelişme olanakları tanınırken, bu, sözkonusu tiplerin özelliklerine uyacak şekilde olmalıdır. Aynı zamanda bu gruplar arasında geçişler istenildiğinde gerçekleşebilecek serbestlikte olmalıdır. (Helle, 1996)

Burada mimar ve şehir plancısı için ikilemler ortaya çıkar. Bir yandan çeşitlilik gösteren sosyal ilişkiler sunarken, öte yandan da birey için ilişki kurma zorunluluğundan kaçınma olanakları hazırlanmalıdır. Mimari anlamda, özellikle günlük hayatın karmaşası içinde, insana istediği zaman yalnız kalabileceği yapıda bir planlama sağlanması gerekir. Ofislerde, yeni oluşan “dinlenme odası” kavramı veya çalışan kişiye kendine özel alan sağlanması bu fikirlerin somutlaşmış bir örneği sayılabilir. İş hayatından örneklemeyi kentsel ölçeğe kaydırırsak, iş merkezleri olarak ayrılan bölgelerde de insana ortam değiştirebilme imkanı sağlayabilecek yeşil alanların, eğlence veya alışveriş merkezlerinin birer ihtiyaç olduğu söylenebilir.

3.2.4. Kentli İnsanın Bireyselliği

Kentte yaşamın günlük hızı, sosyal dış etkiler ve bireyden beklentiler çok fazladır. Böyle bir ortamda yaşayan insanın kendi varoluş özelliğini, kişisel isteklerini, dolayısıyla bireyselliğini koruyabilmesi gittikçe daha da zorlaşır. Kentin verdiği aşırı sosyal hayattan bunalan kişi, kendi özel alanına kaçma sinyalleri vermeye başlar.

Erwin Scheuch, bir konferansında pek çok insanın boş zamanlarını sosyal bir ortamda değerlendirmek yerine, kendi evlerinin özel alanında geçirmeyi tercih ettiklerine işaret etmiştir. Metropol tipi bireyselliğin psikolojik temeli, dışardan gelen, kişinin iç dünyasında hızlı ve müdahalesiz değişimler oluşturan uyarılara bir tepki anlamında gelişen kaçış isteğidir. (Şekil 3.4)

Çağdaş insanın içinde yaşadığı dünyadan kaygılanarak, yalnızlığı pahasına kendi iç dünyasına dönüşü, Prof. Dr. Özcan Köknel'in, Danimarka'da gezdiği bir çağdaş sanat sergisindeki eseri aktarmasıyla somutlaşır. Bu, yaklaşık 2m. çapında, dışı ufak ayna parçalarıyla kaplanmış, ışıltılı, renkli ve yansımalarla değişen bir küredir.

Ancak kürenin içi siyaha boyanmıştır ve bomboştur. İçeri girip kapıyı kapatan kişi, kendini karanlık bir yalnızlıkta hisseder. Dışarıya değişik biçimlerde yansıyan renkli, ışıklı, pırlıl pırlıl bir dünyanın içindeki duygudur bu. Çağdaş insan da, dışa yansıttığı değişik biçim, renk ve ışıktan oluşan görünüşünün altında kaygı dolu bir yalnızlıkla başbaşadır. Kentsel ortamdaki uyarımlar ve yabancılaşma duygusu sonucu, insan, kendi kişiliğinin özel yanlarına dönmek gereğini duymakta ve bu sayede yaşamına bir anlam vermeye çalışmaktadır. (Köknel, 1985)

Şekil 3.4 Semih Balcıoğlu (1996)

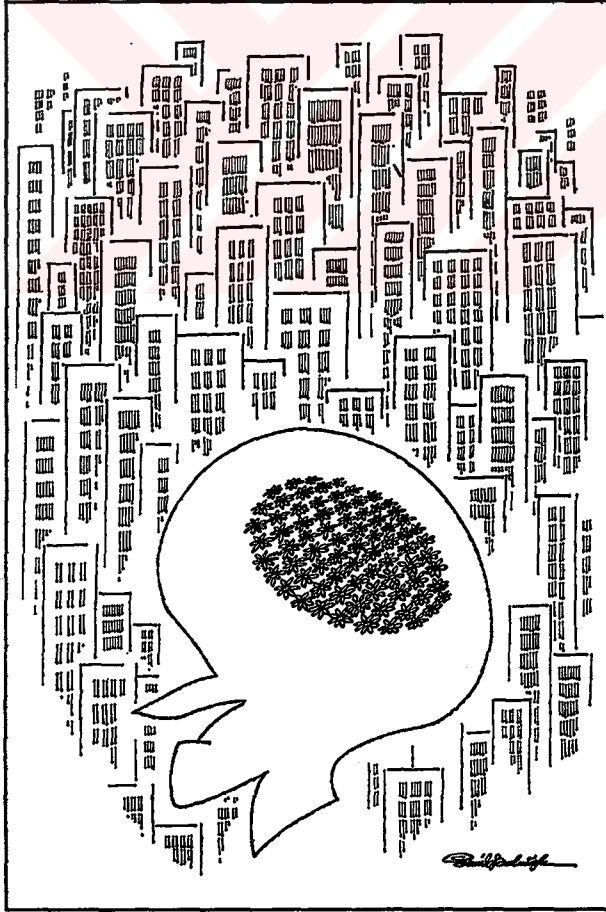
Kentli insanın bireyselliği ve özel alan ihtiyacı, mimari anlamda, kişilerin konut yapılarına eskisinden çok daha fazla önem vermeleri, evleriyle, hatta odalarıyla kendi karakterlerini özdeşleştirmeleri sonucunu yaratır. Kişi, evini sadece bir barınak olarak değil, kendini tamamiyle huzurlu hissettiği bir ortam olarak düzenler.

Bu nedenledir ki, konut tasarımlarında diğer yapılara oranla çok daha farklı bir proje işleyişi gerekir. Konut, çok kişisel bir mekandır ve mimarın kendi istekleri doğrultusunda çalışmasının en fazla engellenebileceği proje türüdür. Dolayısıyla, önemli bir müşteri-mimar ilişkisinin kurulmasına ihtiyaç vardır.

Bugün hayati derecede önemli görülmeyen konut ve tasarımı olgusu, belki de ileride mimarlığın ana temasını oluşturacaktır. Şu anda sadece internetten ibaret olan bilgisayarla iletişimin boyutlarının nereye varacağını kestirmek mümkün değildir. Ancak, gelecekte, insanların kendi evlerindeki bilgisayarlarla çalıştığı ve sosyal ilişkilerini de en azından bir yönüyle sanal boyuta indirgediği düşünülecek olursa, şu an konut olarak adlandırılan ve çoğunlukla sadece akşam kullanılan mekanların öneminin ne derece artabileceği anlaşılır. Bu durumda, insanın maruz kalacağı yalnızlığın boyutları ise ayrı bir tartışma zemini yaratacaktır.

3.2.5. Kentsel Tekrarlar ve Kaybolmuşluk Hissi

Kentte günlük hayat, insan zihninde, herşeyin sürekli aynı şekilde tekrar ettiği hissini ve buna bağlı olarak ta mekanda ve zamanda kaybolmuşluk duygusunu uyandırır. Bunun sebebi, kentin kalabalık ortamı ve özellikle iş hayatının günlük yaşamı mekanik bir düzene sokan karakteridir. Zamanla kentli insan, kendisinin de bu tekrarlardan biri olduğu, yani herkesle aynı olduğu korkusuna kapılır. (Şekil 3.5)

Şekil 3.5 Semih Balcıoğlu (1996)

İnsan, kendi kişiliğini kent yaşantısının boyutları içinde ifade etme zorluğu ile karşı karşıyadır. Böylece, diğer insanlardan farklı olduğunu kanıtlama ihtiyacı içine girer. Sonuçta, tepki olarak farklı olma, bir stil yaratma ve bu sayede hatırlanma yolunu dener. Kentlerde insan, en uç özellikleri edinme eğilimindedir. Özel olarak metropole özgü olan yapmacıklığın, kaprisin ve inceliğin aşırılıklarının anlamı, bu tür davranışların içeriklerinde değil, “farklı olma” formunda çarpıcı bir hareket tarzıyla ortaya çıkmalarında ve böylece dikkat çekmelerinde yatar. (Simmel, 1996)

Kentsel yaşamda bu tekrarların insan psikolojisinde yaptığı olumsuz etkiyi azaltmak için, kentlilere farklı olduğu için hatırlanacak zaman ve ortamlar yaratılmalıdır. Kentsel okunaklık ve imgelenebilme konularında araştırmalar yapan Lynch, “Mimarlık bütün çevrenin görünür kılınmış biçimidir” der. Bu görünürlüğü sağlamak için de kentsel imgeler ve kentsel boşluklar büyük önem kazanır. Bir kentin iyi bir imge yaratmış olması en basit anlamda yol tariflerinde belli olur: Taksim’den Beşiktaş’a nasıl gidileceğini tarif etmek, deniz, topoğrafya, stad gibi belirleyicilerle çok kolaydır. Ancak, örneğin çevreyolu üzerinde bir yol ayrımını tanımlamak zordur. Bu durumun mimari anlamdaki yansımaları düşünürsek, ilk akla gelen, kentsel dokuda imge yaratabilecek karakterde yapılara ihtiyaç duyulduğudur. Bu konu “Çağdaş Yaşamda Kentsel İmge” başlığı altında detaylı olarak işlenecektir.

Burada üzerinde durulmak istenen ise, kentli insanın özellikle günlük hayatından dışarı çıktığında özel bir şey yaşamak, farklı bir ortamda bulunmak ve bu sayede hatırlanacak zaman dilimleri yaratmak istemesidir. Böylece, kentteki kültürel yapılaşmaya büyük sorumluluk yüklenmiş olur. Gündelik yaşamdan dışarı çıkma şansına sahip olan kişi, bu çıkışın bilincine daha sonraki geri dönüşünde özel bir şey yaşamış olmanın anısıyla varmayı ister. Buna, iş hayatında her pazartesi tanık olduğumuz “Hafta sonu ne yaptın?” soruları örnek olabilir.

Bu yüzden eğlence ve kültür yapıları gündelik yaşamı yinelemekten kaçınmalı, tersine gündelik yaşama karşıt bir program oluşturmalıdır. Ancak işlevleri tamamen birbirinden ayırmanın tehlikesi burada da gözardı edilmemeli ve hiçbir ortam, gündelik yaşamdan geçiş yapılmayacak denli soyutlanmamalıdır.

BÖLÜM 4

KENTSEL ALGI VE BELLEK

4.1. KENT FELSEFESİ

J.L.Borges, “Her dil bir gelenek, her sözcük de kabullenilmiş bir simgedir.” der.

Bu kabul, felsefi düşünce temelini dil konusuyla yakın ilişkili olarak kurgulayan Heidegger’i hatırlatır. Heidegger, bir varlığın anlamının bize dil yoluyla ulaştığını, buna bağlı olarak sözcüklerin de asırlardır insanoğlunun hangi kavramdan neyi algılayarak adlandırdığı konusunda en iyi gösterge olduğunu savunur. Bu önermeden yola çıkarak, sözcükler üzerinde düşündürücü sonuçlara varılabilmektedir. Mimari ve kent felsefesi ile ilgili bir tartışma zemini yaratmak için ilk akla gelen sözcüklerden biri şüphesiz “*inşa etmek*”tir. Klasik Almanca’da inşa etmek, “*buan*”dır ve bu sözcük aynı zamanda “*oturmak*” anlamına gelir. Kelimenin Latince kökeni araştırılırsa, “*bin*”, yani “*varım*” (ich bin) sözcüğü ile aynı olduğu görülür. Eski Sakson dilinde ise, ikamet etmek anlamına gelen “*wunian*” kelimesi aynı zamanda “*huzur içinde olmak*” eşanlamına da sahiptir. Öyleyse, insanoğlu, dünya üzerinde huzurlu bir şekilde varolabilmesini, bir yerde oturmasıyla özdeş olarak algılamaktadır. (Préau, 1958)

Heidegger’in dil incelemesi yöntemi ile varılan bu sonuç, insanın yapısı gereği “*bir yere ait olma*” ihtiyacı içinde olduğunu açık olarak göstermektedir. İnsan psikolojisinin en zor başa çıktığı durum, hayatta kaybolmuşluk, boşlukta kalma, bir yere veya topluluğa ait olamama hissidir. Bunun sebebi de, çok genel anlamda, ölümden sonrasını bilememek, yokolma fikrinden korkmaktır. Sürekli aynı yerde yaşayan kişi, doğaldır ki, orada izini, onu tanıyan ve seven insanları bırakacaktır. Bu da, insanın, ölümün belirsizliğine ve yokolma korkusuna karşı daha cesaretli hale gelmesini, dolayısıyla daha huzurlu ve başarılı olmasını sağlar.

İnsanın “nerede” olduğunu bilmeye yönelik bu ihtiyacı sonucu oluşan “*yer*” kavramı, aslında her ne kadar günlük hayatta önemi pek farkedilmese de, insan davranış ve düşüncesinin temelini oluşturur. İnsanın özgür olması, Hayatının kontrolünü elinde tutabilmesi ile mümkündür. Bu kontrolün gerçekleşebilmesi ise, kişinin nerede ve niçin bulunduğunu bilmesine bağlıdır. Asırlardır, insan aklının sınırlarını zorlayan felsefenin de amacı insanın evrendeki YER’ini sorgulamak değil midir?

İçinde bulunduğumuz dönemde, insan ve kent yaşamı konusunda en önemli sorulardan biri, YER kavramı ile ilgilidir. Konumuz olan “değişen kent” olgusuna bağlı olarak, acaba kentli insan, ihtiyaç duyduğu ait olma hissini hala duyabileceği bir ortama sahip midir?

Herşeyden önce kabul etmeliyiz ki, günümüzde, insanın bir yerde ikamet etmesi fikri, bir yerde kalması gereken süreyi doldurması ve başka bir yere gitmesi şekline dönüşmüştür. Burada kastedilen günlük gidiş gelişlerdir, işten eve, evden işe gidip gelme gibi. Bundan çok değil 50 sene öncesiyle bile kıyaslandığında, şu anda günlük hayatımızda korkunç bir yerdeğiştirme olayı olduğu gerçektir.

Öyleyse, diyebiliriz ki, felsefede varoluşun anlamıyla ilgili temel kavram olan “YER” değişime uğramaktadır. Bu olaya sadece “ulaşım” deyip geçmek yetersiz kalacaktır. Çünkü bu ulaşım dediğimiz kavram, kentlerin sunduğu fiziksel ve psikolojik yaşantıyı sanıldığından çok daha fazla etkilemektedir. Kentsel yaşama hakim olan “belli bir saatte belli bir yerde olma zorunluluğu” sonucu, “yer” ve “zaman” kavramları tarihte hiç olmadığı kadar birbirleriyle ilişkili hale gelmiştir.

4.2 KENTSEL ZAMAN KAVRAMI

Çağımız yaşantısı alışılan zaman kavramını değiştirmiştir. Zaman, temel niteliği olan “süreklilik”i yavaş yavaş kaybetmektedir. Öyle ki, hiçbir aktivite, günlük yaşantıyı etkileyecek derecede zaman almamaktadır.

Ulaşımın hızı ve iletişimin sonsuz denilebilecek olanakları sayesinde, fiziksel veya bilgisayar yoluyla sanal olarak istenilen yere veya bilgiye ulaşmak mümkün hale gelmiştir. Teknolojik ilerleme, bu durumun gelecek yıllarda daha şaşırtıcı boyutlar alacağını göstermektedir. Örneğin, İstanbul’dan Sydney’e uçmak 1 saate inecek, insanın aya turistik seyahatleri gerçekleşecektir. Doğaldır ki, bu durum, insan, mekan ve zaman arasındaki alışlagelen ilişkileri temelinden sarsacaktır.

İnsan zihninin bu hıza yetişme çabasının, ilk ufak ama düşündürücü günlük yansıması, abartılı bir “ajanda” kullanımı olarak dikkat çeker.

Bachelard, “Mekanın Poetikası” adlı eserinde, mekan ve zaman arasında farklı bir birliktelikten bahseder ve mekanı, “zamanı sıkıştırılmış olarak tutan anılar ve düşler arasında birleştirici bir güç” olarak tanımlar. (Bachelard, 1996) Bu kabulden yola çıkarak, zaman kavramının çağımızdaki değişimi, beraberinde mekanın da bundan etkilenmesi sonucunu getirecektir.

Paul Virilio, “Yitik Boyut” adlı eserinde zamanın anlamsal değişimini inceler. Bilgisayarlaştırılmış bir zaman cetvelinden bahseden Virilio, günün, “elektronik ve yapay bir gün”e dönüştüğünü söyler. Bugün, kameraların ve televizyon ekranlarının açılışı ile uyanma dönemi başlamıştır. (Virilio, 1991)

Günlük hayatta zamanın geçişinin hissedilmesinde, birtakım medya veya iletişim organlarının rolü, mekan içinde doğal ışığın değişiminden çok daha fazladır. Anytime Konferansları sırasında, bu konuya dikkat çeken Cengiz Bektaş, Isozaki’nin güneş saatli yapısındaki “zorlama” zaman teması ile bir kervansarayda zamanın akıcılığını duyumsatan doğal ışık alma biçimini karşılaştırmıştır. (Mimarlık no:282)

İletişim medyası ve günlük hayatın hızı sonucu, ayrılışların yerini sürekli gelişler alır, diğer bir deyişle bir şey bitmeden yenisi başlar. Yaşanılan olaylar ve dışardan gelen etkiler birbirini izlemek yerine, teker teker örtüşerek korkunç bir birikime dönüşür. Kentsel mekanda oluşan bu birikim, “sonsuz bir şimdi”yi yaratır.

Olaylar o denli birbirini izlemekte ve teknolojik gelişim de insanın takip etmesini o kadar zorlaştırmaktadır ki, sonuçta “sonsuz, sınırsız ve zamansız bir yoğunluk” oluşmaktadır. (Virilio 1991)

Bu bölümde, Heidegger’in kent felsefesinden yola çıkarak, “yer” ve “zaman” kavramlarının alışlagelen anlamlarından uzaklaştığı düşüncesi ortaya atılmıştır. Kentsel yaşantı “yerdeğiştirme” ve “hız” kavramları ile tanışır ve insanoğlu, hiçbir mekanda orayı detaylarıyla algılayabilecek yeterli süreye sahip olamaz. Teknoloji ilk bakışta, insana eskiye oranla daha fazla zaman kazandırıyor gibi gözükse de, aslında diğer yandan onu farklı anlamda bir zamansızlıkla karşı karşıya bırakmaktadır. Kentsel zaman faktöründeki bu daralma, ilk önce kentsel algı mekanizmalarını sarsacak, daha sonra da tasarımda zamana ve hıza yetişebilecek başka kavramlardan yardım isteyecektir.

4.3 ÇEVRENİN İMGESİ

İnsanın “nerede” olduğunu bilmeye yönelik temel ihtiyacı, kentsel yaşamda belleği uyarıp yer edinecek imgelerin varlığını gerektirir. Kentsel imge, anlık algılamaların ve geçmiş deneyimlerin ortak bir ürünüdür.

Kentin güçlü bir imge yaratabilmesi için temel şart, kent görünümünün belirgin bir açıklıkta, ya da “okunabilirlik”te olmasıdır. Böylece, kentin bölümleri kolaylıkla tanınabilir ve anlaşılır bir kalıba yerleştirilebilir. Bu amaçla, okunabilirliğe yardımcı olan birtakım kentsel elemanların işlevleri önemlidir:

Yol, Kent Simgesi, Merkez ve Bölge. (Lynch, 1974)

“Yol” hareketi olanaklı kılar, dolayısıyla bir çıkış olarak görülür ve kaybolma duygusuna engel olur. Gestalt psikolojisinde de yollar, süreklilik kavramının karşılığı olarak verilmiştir. Düğüm noktası özelliği de taşıyan “merkez”ler, genellikle bir “kent simgesi” ile vurgulanırlar. Bu, aynı zamanda, yerin merkeziyle gökyüzü arasında kurulmak istenen kozmik bir bağıdır. Merkez ve yollara birer figür olarak anlam kazandıran zemin ise “bölge”dir. (Lynch, 1974)

İnsanın çevreyi algılamasında, biçimsel elemanların yanında renk, hareket ya da ışık gibi görsel etkiler ve koku, ses, dokunma, elektrik ve manyetik alanlar da önemli rol oynar. Mekansal deneyimde birbirini izleyen iki süreçten bahsedilebilir:

Niteleme, nesneler dünyası ile anlamlı bir ilişki kurabilmektir. Nesneler deneyim sonucu her kişi için ayrı bir anlam kazanır. Kişi, nesneleri algılar, kendi yorumunu ekler ve belleğine katar. Öyleyse, algılamının gerçekleşmesi için nesneye kişisel bir anlam verilmiş olması gerekir.

Yönlendirme, çevresel imajın insan psikolojisi üzerinde etkisi sonucu oluşur. Burada da, geçmiş deneyimlerin önemli rolü vardır. Örneğin yolların sonunda bir çıkış noktası, bir merkez bekleme gibi. Etki-tepki mekanizması gibi, çevresel veriler nitelenir ve ardından insanı yönlendirir. (Schulz, 1984)

Bir mimari eserin anlamı, o yere ait özel anlamın, o zamana ait tarihsel anlamın, yer ile gökyüzü arasında “yer”leşmede aranacak figürsel anlamın birleşiminden oluşur. Eğer sözkonusu olan yer doğası itibarı ile bir özelliğe sahip ise, mimarlık ve kent planlamanın yapacağı, bu niteliği vurgulamak, daha “görünür kılmak”tır. Eğer böyle bir özellik yoksa, yaratılması mimarlar ve plancıların işidir.

Bu amaçla yapılan çalışmalar “*Tamamlama*” olarak adlandırılabilir. Bu kavram, yer ile gök arasında anlamlı bir ilişki kurma çabasıdır. (Schulz, 1984)

Bu incelemeler sonucunda, güçlü bir kentsel imgenin temel şartı olan “okunabilirlik” özelliğinin, “yerin ruhuna bağlı bir imge” yaratmakla mümkün olduğu söylenebilir.

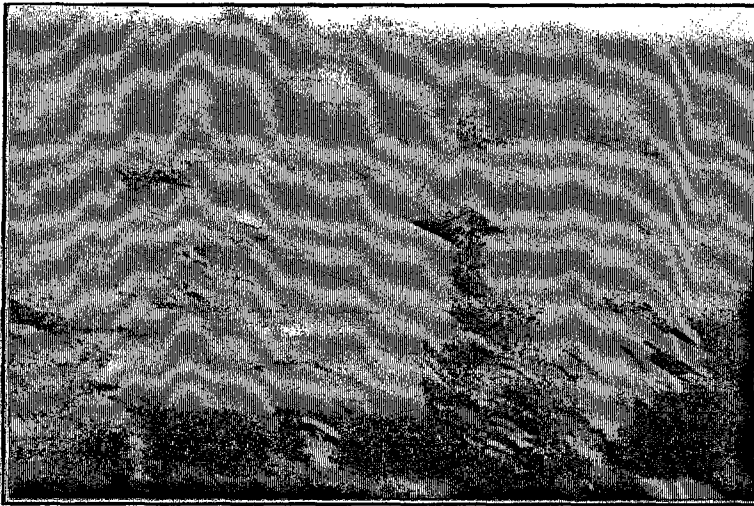
Ancak, zamanımızda, bu konuda ilginç bir tartışma zemini oluşmaktadır.

Günümüz kentsel yaşamında “yer” kavramının uğradığı değişim sonucu ” yerin ruhuna bağlı imge” nasıl bir kimlik kazanacaktır?

4.4 ÇAĞDAŞ YAŞAMDA KENTSEL İMGE

Günümüz kentinin yarattığı yegane imaj, *hız, yerdeğistirmeler, kayıp geçen görüntüler* ve bu görsel olaya eşlik eden *karmaşık seslerden* oluşmaktadır. Dolayısıyla, çağdaş kentte yaşamın artan hızı, “görülebilme”yi, ya da “duyulabilme”yi çok zorlaştırmaktadır.

Günlük hayatta, nesneler, ışıklar, sesler birbiri ardına gelen ve biriken bir “algı yumağı” oluşturur. Herşey sürekli başka bir şeyle yerdeğistirirken, bir nesnenin imgelenebilir olması için, sadece etrafındaki nesnelerden farklı bir anlatıma sahip olması yeterli değildir, zamanla da yarışması gerekir. Bu yüzden imge yaratmak isteyen sanatın, hangi ölçekte olursa olsun, kaybedecek zamanı yoktur. Görsel bellek, yerdeğistirme nosyonu ile kentsel sanatlarda eskiye oranla çok daha fazla önem kazanmıştır. Kentsel görüşümüzün temel birimi, sabit mekan değil, bir görüntüler silsilesinin ulaşım ile tanımlanmış halidir. (Şekil 4.1)

Şekil 4.1 Bülent Özer, “Kaotik Mecidiyeköy’ün Enerjik Görünümü” (1991)

Banliyöden merkeze doğru araba kullanan biri, birbirleri ile ilişkisi olmayan ve sembolik anlamdan da yoksun sahnelerin bir kaos yaratan birikimini yaşar. İzlenim bir bulanıklıkta kaybolur, belli bir hızın üstündeyken kişi nesneleri algılayamaz.

Yüzyılımızın yeni sanat biçimi, farklı alanlardan toplanan malzemelerin, birbirine zıt ama tamamlayıcı bir bütünlük oluşturduğu bir düzen olan “kolaj”dır. Kent peyzajı da, bir dereceye kadar, içinde zıtlık ile eleman çeşitliliğinin, yapının potansiyeli ve gerilimi dolayısıyla canlılık kazandığı bir tür kolaj olarak görülebilir. (Kepes, 1996)

Bir zamanlar fiziksel bir kapıdan geçerek girilen kentlere, artık görsel ve işitsel bir protokolden geçerek ya da kendileri de neredeyse birer kent olan havaalanı komplekslerinden girilmektedir. (Virilio, 1991)

Bir kente trenle ya da uçakla gitmek arasında algı mekanizması açısından çok önemli farklar vardır. Trende yol boyunca çevresine hakim olan insan, bölgesel farklılıkları keşfeder, varacağı yere yaklaştığını sezer ve buna hazırlanır. Örneğin, Avrupa’da iki kent arasında trenle yolculuk yaparken, kentsel peyzajın yavaş yavaş farklılaştığını görürsünüz, ya da trene yeni binen insanların konuştukları dilin değiştiğini farkedersiniz. Oysa uçağın ve hatta havaalanlarının hiçbir şehre veya zamana ait olmayan bir karakteri vardır. İnsan, yol boyunca hiçbir izlenim edinmeden, aniden, bir anlamda dünya değiştirir ve bu yeni duruma alışmada güçlük çeker. (Şekil 4.2)

Şekil 4.2 Tullio Cralli, Şehir üzerine pike (1939)

Yaşantı ve algı mekanizması açısından köklü bir başkalaşım yaşayan kentli insan, bu duruma olan tepkisini kentsel sanatta gösterecektir. Kente ait olan her çalışmada, kent mobilyasından büyük kentsel müdahale projelerine kadar, konu hep kentlerle ve çağımızdaki yaşantının yarattığı değişimle başa çıkma çabasını yansıtır. Bu amaçla, kentsel tasarımın her ölçeğinde, IŞIK, RENK, HIZ, SES, HAREKET ve DEĞİŞKENLİK gibi kavramlara başvurulması, kent yaşantısının insanın fiziksel çevresini oluşturmadaki etkisini vurgular.

Yeni kent olgusunun yarattığı sanatsal kavramların etkilerini, Avrupa'nın çeşitli kentlerinden derlenen örneklerde incelemek mümkün olacaktır. Bu amaçla, önce “kentsel sanat”, daha sonra “mimarlık” ölçeğinde örneklemeler yapılacak ve daha sonra da ayrı bir bölüm halinde işlenecek olan “kentsel planlama” çalışmalarına geçilecektir.

4.4.1 Kentsel Sanat Ölçeğinde İncelemeler

1994'te açılan 9.8 km.lik *Strasbourg Tramway Hattı* boyunca, sanatçıların kentsel mekana müdahaleleri, sanatın sosyal işlevini sorgularken, kentin görsel kimliğine yeni bir boyut kazandırmaktadır.

HAREKET kavramı, Jonathan Borofsky'nin “Gökyüzüne Yürüyen Kadın” heykelinde somutlaşmıştır. Bu tarz baskın bir işareten sonra, artık bu istasyonu bir diğeri ile karıştırmak mümkün gözükmemektedir. (Şekil 4.3)

IŞIK ve RENK kavramları, Mario Mertz'in 1.3 km.lik bir uzunlukta uyguladığı raylar arasındaki bir renkli ışık sisteminde görülebilir. Bu uzunlukta bir yerden ışık sisteminin üzerinden tramway geçerken ışığı kesecek ve bu sayede belli aralıklarla bir görsel hareket oluşacaktır. (Şekil 4.4)

YAZI, Barbara Kruger'in eserleriyle kentte sanatsal bir kavram olarak karşımıza çıkar. Devasa fotografik baskılar ve betonlara kazıdığı sözcüklerle kentliyi psikolojik ve sosyal bir sorguya tabi tutan sanatçının sorduğu sorulardan bazıları şunlardır:

“Şu anda aklınız nerede?...”, “Kim olduğunuzu sanıyorsunuz?...” (Şekil 4.5)

Şekil 4.3 Jonathan Borofsky, "Gökyüzüne Yürüyen Kadın"

Şekil 4.4 Mario Mertz, "Fibonacci Dizisi"

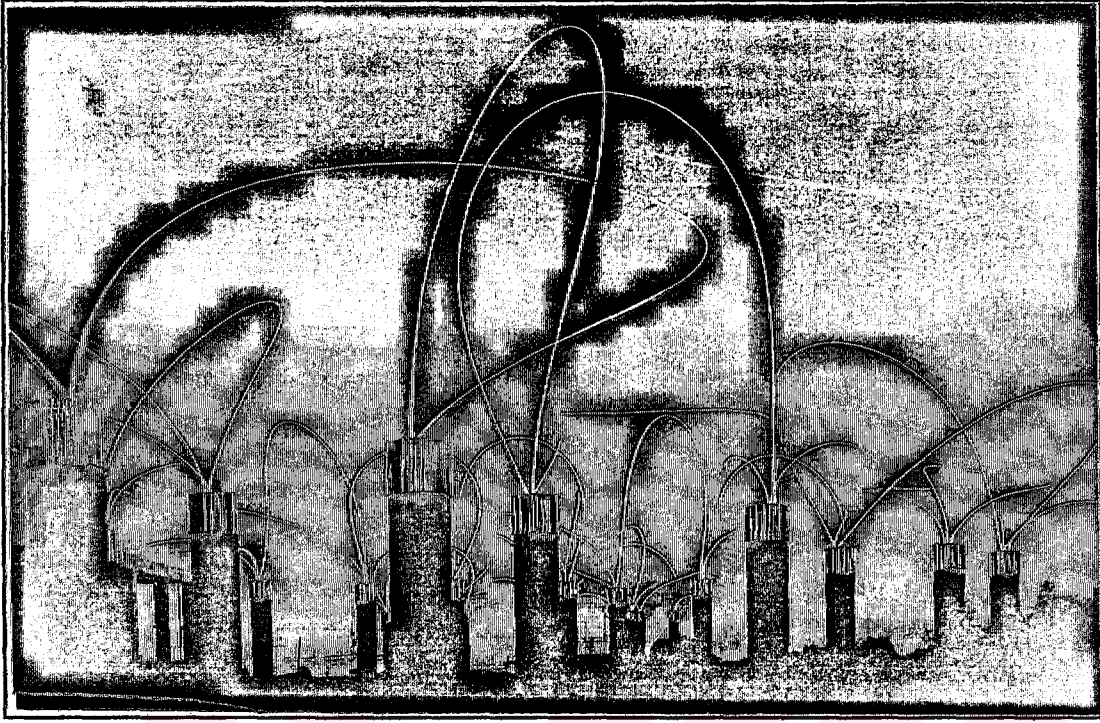

Şekil 4.5 Barbara Kruger -“Empati dünyayı değiştirebilir”

Kentsel sanatta renk, ışık ve hareketin ayrı ayrı kullanıldığı Strasbourg Tramwayı örneklerinden sonra, bu kavramların birlikte yer aldığı kentsel tasarım çalışmalarına geçmek yerinde olacaktır.

Aiko Miyawaki'nin dünyanın çeşitli kentlerinde aynı ana tema ile uygulanmış olan heykelleri, kentin AKIŞ ve DEĞİŞKENLİK özelliklerini yansıtan birer kopyası gibidir. Bu heykellerde, hiçbir an, bir diğerinin aynısı değildir. Eski zamanların kentsel sembolleri olan statik heykelleri, hatta dilimize yerleşmiş “heykel gibi durmak” deyimini akla gelirse, Miyawaki'nin heykellerinin çağımız yaşantısındaki değişimi yansıtan karakteri daha açık hale gelecektir. Kendisinin deyimleriyle bu, “esnek ve yakalanamaz bir dünya”dır. Asıl önemli olan, sanatçının değişimi tasarlamış olmasıdır. Belki bu heykeller, günümüz mimarlık ve kent planlamasında gelinmesi gereken noktanın, yani “mütasyon tasarlama”nın farklı ölçekte bir başlangıcı sayılabilirler.(Şekil 4.6)

RENK, HAREKET VE IŞIK kavramlarının birlikte kullanıldığı West 8 grubuna ait bir kentsel tasarım örneği, Rotterdam Schouwburgplein meydanında yer alır. Anafikir, yeni sinema binası önündeki bu meydanın tamamen boş bir alan olarak korunmasıdır. Kent merkezine yakın bir alanda bırakılan bu boşluk, çağımız kentlerinde süreklilik-şok dengesi gereksinimine de örnektir. Ancak, asıl dikkat çeken ve bir tür şok yaşatan öğeler, 35'er m. yüksekliğinde, hareketli ve ışıklı 4 tane kırmızı strüktürdür. Projede, süreklilik ve şok kavramlarının, hareket, renk ve ışıkla birleşerek yarattığı sonuç oldukça ilginç bir örnek oluşturmaktadır. (Şekil 4.7)

Şekil 4.6 Aiko Miyawaki "Hareketin bir anı" Montjuic- Barcelona

Şekil 4.7 West 8, "Hareketli Strüktürler" Schouwbourgplein-Rotterdam

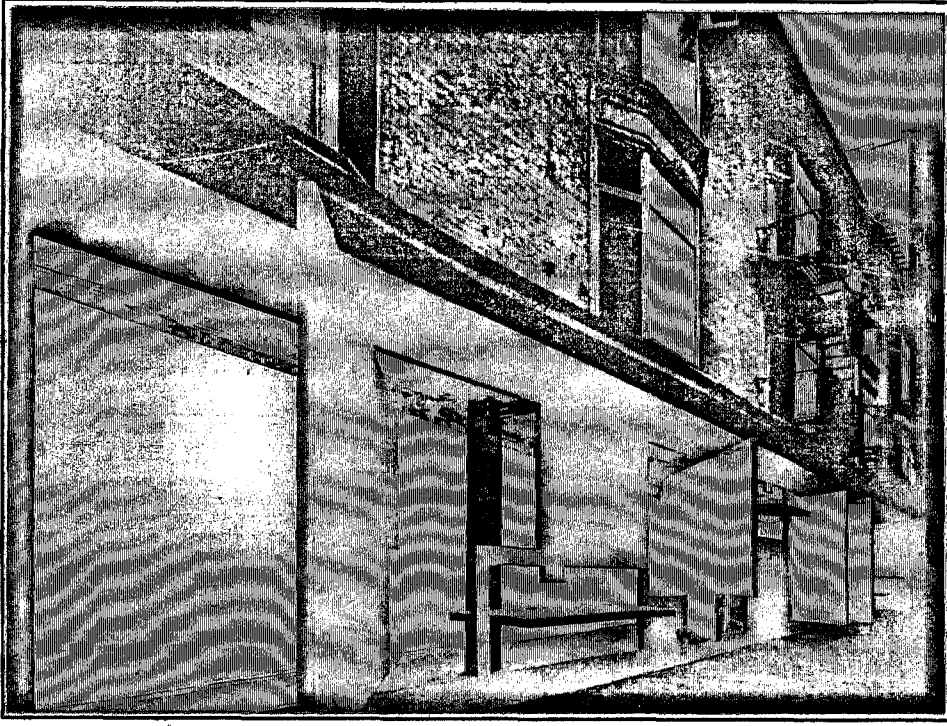
4.4.2. Mimari Ölçekte İncelemeler

Heidegger, tüm sanatların altındaki ortak paydayı “dil”e, dolayısıyla “anlam” ve “şiiressellik”e bağlar. Şiiressellik, Heidegger’e göre, insanı dünyaya getiren, dünyaya ait yapan ve “yer”leştiren ana etkindir. Sanatlar arasındaki bu ortak payda esas alınarak mimari ölçeğe geçilirse, geleceğin kent mimarisinin, özgün estetik ve anlatımsal değerlerle, sadece o yere ve zamana ait bir şiiressellik arayışından doğacağı söylenebilir.

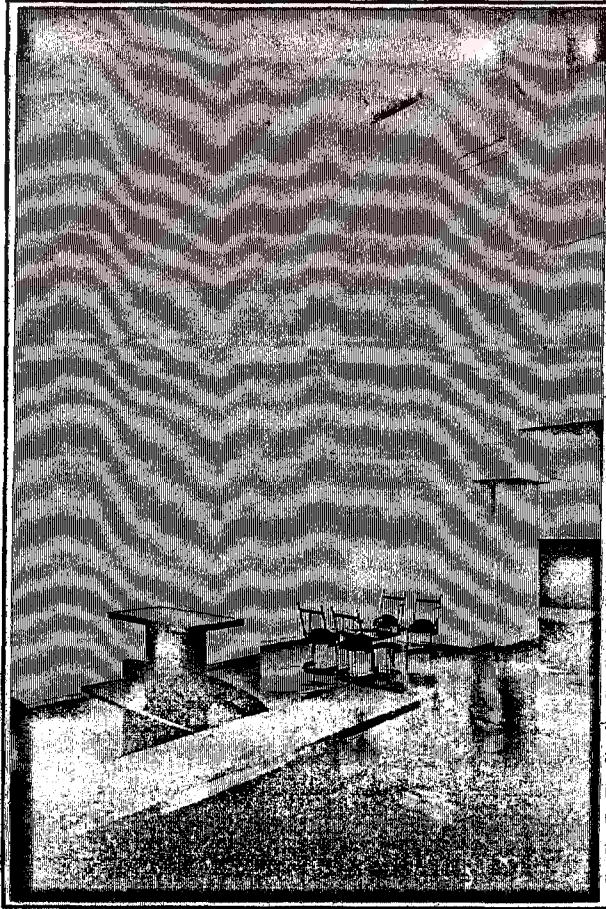
Mimarlığa “yer” ve “şiiressellik” temelinde bakılırsa ilk akla gelen isimlerden biri, Steven Holl olacaktır. Holl, mimarlığı diğer sanatlardan ayıran özelliği, ‘*her yapının bir durumun ve yerin parçası olması*’ ile açıklar. Dolayısıyla mimarlığın, resim, müzik, sinema gibi farklı yerlerde gerçekleşme şansı yoktur. Bu durumu, ‘*ankraj*’ olarak adlandırır ve geminin demir atması fikri ile simgeleştirir. Burada, Holl’un mimarlıkta bir tür sabitliği kabul ettiği sanılabilir. Oysa, bu kalıcılığı farketmesi, onu mimarlıkta algısal bir zenginlik arayışına götürecek ve ‘*paralak*’ kavramı oluşacaktır. Paralak, “bir objeye düz bir çizgi üzerinde olmayan iki noktadan bakılabilmesi” dir. Bu fikir, Holl’un eserlerine mimarlıkta hareket, renk, ışık ve yansıma gibi öğelerine bağlı bir değişkenlik olarak yansıyacaktır. Müzikle mimarlığı karşılaştıran Holl, nasıl ki müzikte sınırlar artık majör ve minör sistemine veya klasik tonalite sistemine bağlı kalmıyorsa, mimari kompozisyon çalışmalarında da benzer biçimde kavramsal sınırların genişletilmesinden yanadır.

Storefront for Art& Arcitecture adlı sanat galerisinin cephesinde, yukarı aşağı, sağa sola katlanan ve bu sayede sokakla ilişkinin yoğunluğunu ayarlayan paneller kullanılmıştır. **Hareketli** tasarım sayesinde, galeri mekanının hem sokaktan algısı, hem de iç mekanı **değişken** bir karakter kazanmıştır. (Şekil 4.8)

D.e. Shaw&Co adlı büro katının iç mekan düzenlemesinde, doğal ışık duvardaki geometrik parçalanmalarla kırılarak, fosforlu ve çarpıcı **renklerde yapay ışıkla** desteklenmiştir. Zeminin düzgün olmayan bir şap üzerine parlak siyah renkli pvc kaplanmış olması, renkli ışığın yerden **yansıması** ile su etkisi oluşturur. (Şekil 4.9)

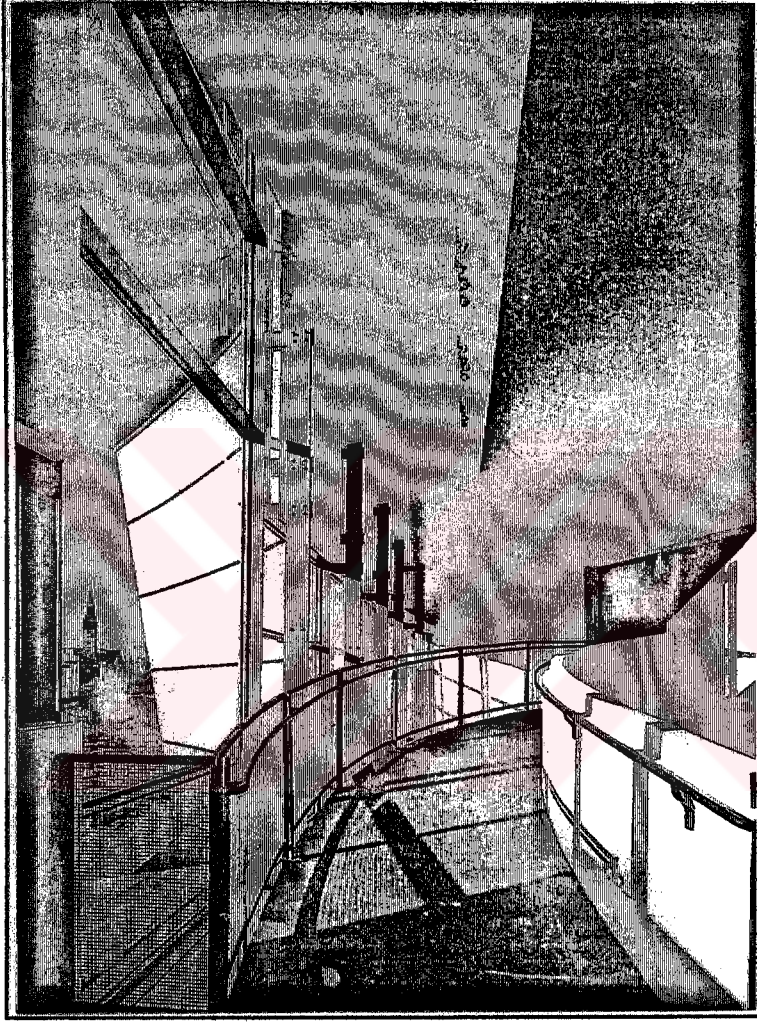
Şekil 4.8 Storefront for Art& Architecture galeri cephesi

Şekil 4.9 D.E. Shaw&Co Ofis katı- iç mekan

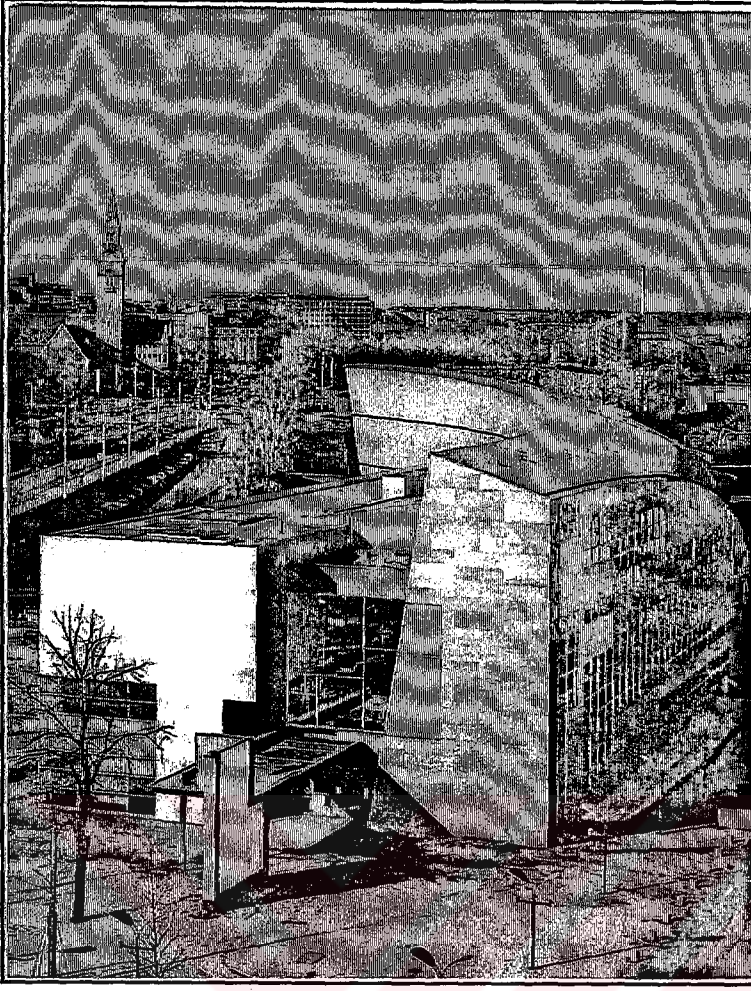
Helsinki Çağdaş Sanatlar Müzesi 'nin tasarımında Holl iki ana fikirle yola çıkar: İlki, yapı kütlesini kentin geometrisiyle bütünleştirmek ve bunu iç mekanda devam ettirmektir. Bu sayede kentin, kültürel aksı doğrultusunda şekillenen yapının içinde de hareketin ve perspektifin hiç kesilmediği bir mekanlar dizisi yaratılmıştır.

(Şekil 4.10) (Holl,1998)

Şekil 4.10 Helsinki Çağdaş Sanatlar Müzesi-iç mekan

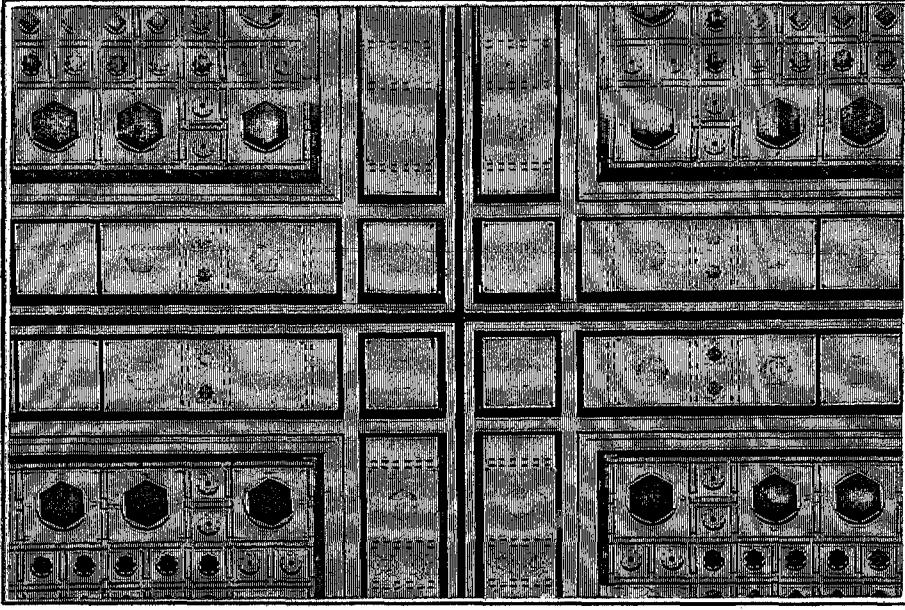
İkincisi ise, güneş ışığının çok az olduğu bir kent olan Helsinki'de hem iç mekanı hem de çevresi için aydınlık bir yapı tasarlamaktır. **Yansıtıcılık** özelliğini herşeyden önce binanın formu sağlamaktadır. Bunun yanında, cam ağırlıklı cephe ve eğrisel metal çatı da etkilidir. Çatıdaki bu eğimin bir diğer özelliği, güneş ışığını alt galerilere de yansıtmasıdır. (Şekil 4.11)

Şekil 4.11 Helsinki Çağdaş Sanatlar Müzesi

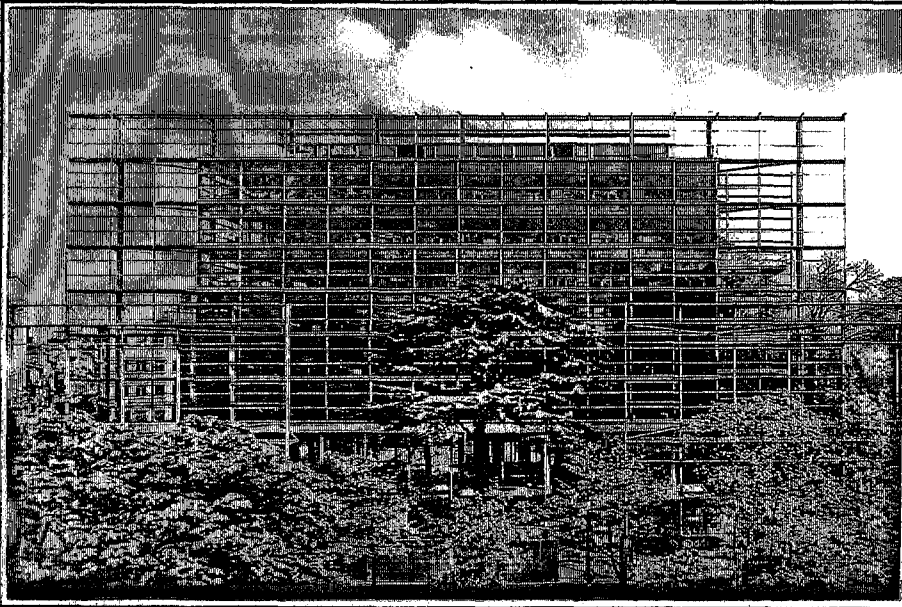
Kentsel algı niteliğinin değişmesi ile ilgili olarak incelenebilecek bir diğer mimar Jean Nouvel'dir. Nouvel, her çağın bilinmeyen, kullanılmamış duyumlar ürettiği fikrine dayanarak, yaşanmakta olan zamana ve kültüre ait zevk kaynakları olabilecek yeni duyumlarla ilgilendiğini belirtmektedir. Nouvel için, düşünce her zaman en önde gelen kavramdır ve günümüz teknolojisini de düşüncelerini ifade etmek amacıyla kullanır. Mimarlığın günümüze ait yeni bir anlatım dili ile biçimlenmesi fikrini savunur. Nouvel'in bazı eserlerinin bu fikirleri gerçekleştiren yapısını incelemek yararlı olacaktır.

Arap Enstitüsü Binası'nın cephesinde, fotoğraf makinesi objektiflerinde kullanılan diyaframların oluşturduğu modüller, ışığa duyarlı algılayıcılar ve bilgisayar aracılığı ile açılıp kapanmaktadır. Nouvel, bu teknolojiyi, Doğu ve Batı kültürlerinin içe dönüklük ve dışa açıklık karşıtlığını yansıtabilmek için kullanmıştır. Cephenin doğal ışığa göre değişken strüktürü, binanın içten ve dıştan yarattığı algıyı değiştirmekte ve bir anlamda çevresel şartlara kendini uyarlamasını sağlamaktadır. (Şekil 4.12)

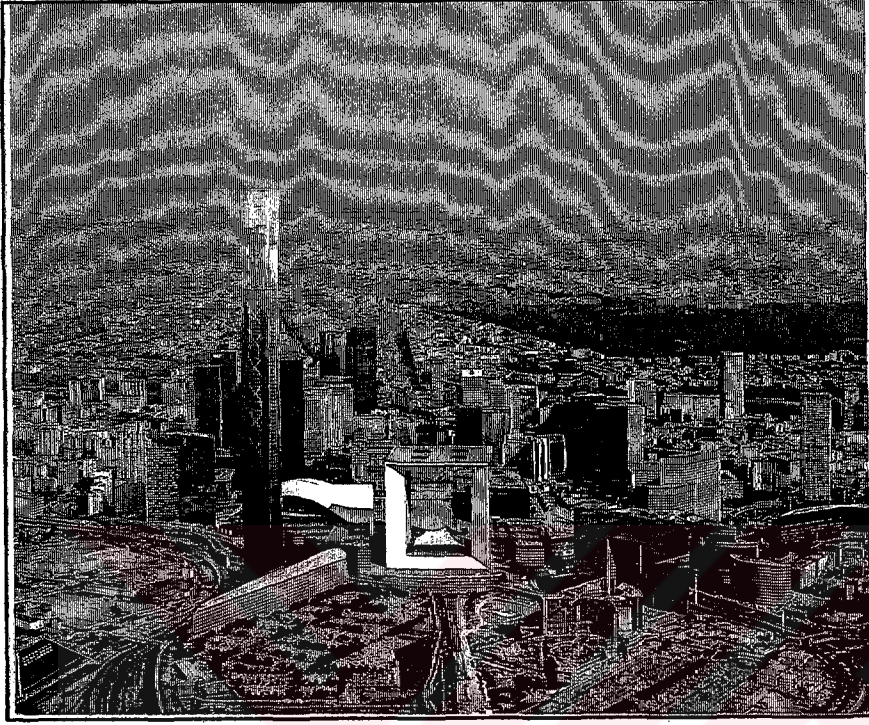
Şekil 4.12 Arap Enstitüsü cephe diyaframları

Cartier Vakfı Binası, 5 kat yüksekliğinde cam ve çelik strüktürlü cam bir cephe ile sokaktan yalıtılmış bir bahçede yer alır. Bu grid sistemin varlığı arka konturları algılanamaz hale getirir, bina soyut ve tanımsız bir karakter kazanır. Cephenin saydamlığı ve yansıtma özelliği sayesinde bina çeşitli imgelerden oluşan değişken bir ekrana dönüşür. Çünkü gridin ardında, bazı yerde ofis iç mekanları, bazı yerde bahçedeki ağaçlar ya da başka bir yapının yansıması görülür. (Şekil 4.13). Doğu cephesinde ise, kablo ya da başka bir dış donatının kullanılmadığı asansörlerin yarattığı hareket vardır.

Şekil 4.13 Cartier Vakfı

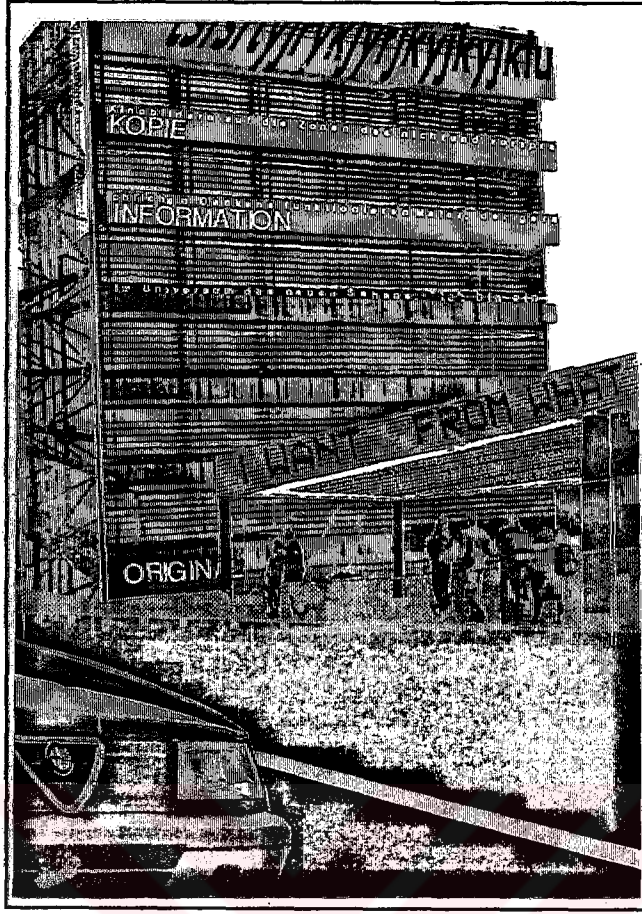
La Defense - Sonsuz Kule projesinde, maddenin soyutlanması fikri, aşağıdan yukarıya çıkıldıkça hafifleşen bir gökdelen ile anlatılır. Burada, Nouvel, görsel kaybolmayı dener ve aynı zamanda kentsel mekanda, La Grande Arche'nin kütesel varlığı ile bir tezat yaratır. (Şekil 4.14)

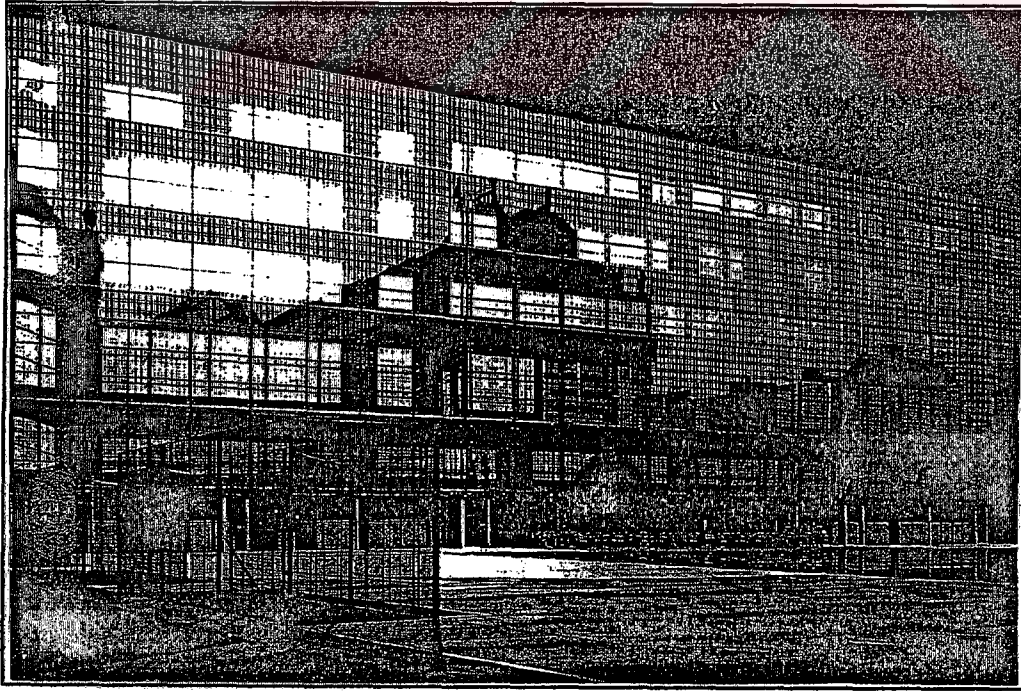
Şekil 4.14 La Defense- Sonsuz Kule

1991'de Berlin'in yeniden düzenlenmesi için açılan yarışmalarda da Nouvel'in verdiği önerinin diğer projelerden farklı bir mimari anlatım sergilediği görülür. Duvar'ın varlığı ile senelerdir karanlık ve ölü bir yaşam sürmüş olan bölge için kafeler, kitaplıklar, spor alanları, geçici satış noktaları düşünülmüştür. Binaların cephelerini ise, afişler, tanıtım levhaları ışıklı gazetelerle kaplamıştır. Bu sayede, ortama değişken, renkli ve aydınlık bir canlılık gelecektir. (Şekil 4.15)

Cephede görsel soyutlama, renk ve değişkenlik kavramlarının tümünün kullanıldığı bir proje, Paris Güzel Sanatlar Müzesi ek binası için Ibos&Vitart tarafından uygulanmıştır. Müzenin önüne yerleştirilen ince lamine cam yapı, hem kendi iç mekanındaki hareketi, hem de arkada kalan müzeyi gösterir. Katmanlı cam yüzeydeki kırmızı zemin üzerine altın monokromlar da cepheye renk etkisi verir ve cephe tamamıyla bir ekran niteliği kazanır. (Şekil 4.16)

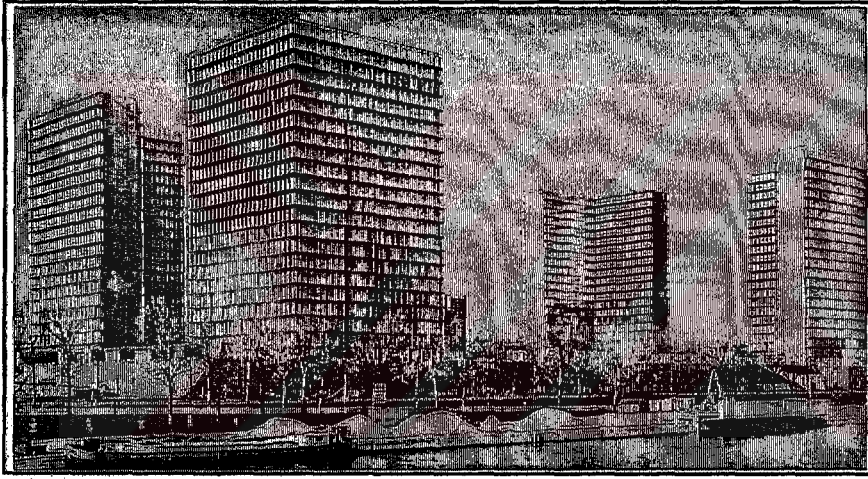
Şekil 4.15 Berlin için öneri

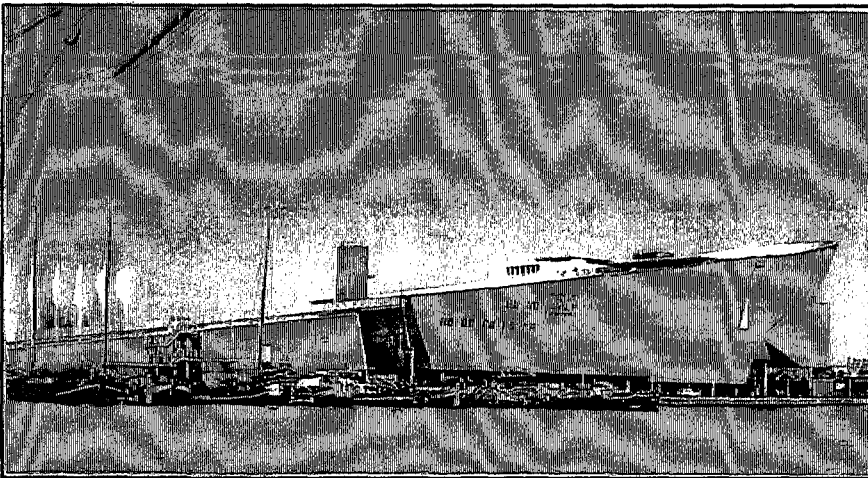
Şekil 4.16 Ibos&Vitart- Paris Güzel Sanatlar Müzesi Ek Binası

Mimari anlamda, kentsel algının bir diğ er yansımasının, bina ölçeğindeki büyüme olduğu söylenbilir. Bu konuda ilk akla gelen isim, kuşkusuz Rem Koolhaas'tır. Koolhaas, belli bir  l eğı aşınca, her binanın sadece varlığı ile bir güzellik kazandığını söyler. Kendisi, havaalanları ve kentler arasında kurduğu fikirsel bağ ve Lille kentsel düzenleme projelerinde uygulanan, 60000m2'lik alana sahip *Congrexpo* binası ile bunu kanıtlamaktadır. Burada düşündürücü olan, mimarlık  l eğinin kenti belirliyor olması, uçaktan bile kentsel bütünde bir figür olarak algılanabilmesidir.

Bu anlamda son yıllarda yapılmış birçok proje dikkat çeker. Dominique Perrault tarafından gerçekleştirilen *Paris Kütüphanesi* veya tasarımı Renzo Piano'ya ait olan *Amsterdam Bilim ve Teknoloji Merkezi*  rnek olarak verilebilir. Bu projeler, sadece kendi çevresini değil, tüm kent dokusunu etkileyen bir ağırlık merkezi olma potansiyeline sahiptir.

şekil 4.17 Dominique Perrault – Paris Kütüphanesi

şekil 4.18 Renzo Piano- Amsterdam Bilim ve Teknoloji Merkezi

Bu bölümün sonunda, çeşitli mimarların, 1996'da, Paris'te "Kent:Avrupa'da sanat ve Mimari" Sergisi kapsamında, kentsel değişimlerle ilgili mimarların alması gereken tavırlar konusundaki fikirlerine değinmek yararlı olacaktır.

Andrea Branzi, kenti, "tüketim uygarlığının gelişmesi sonucu oluşan bir kaos" olarak tanımlar. Bu yadsınamayacak durum karşısında, mimarların "kaos ve zıtlık" kavramlarından çalışma imkanı yaratmanın yollarını aramaları gerektiğine inanır. Ayrıca, mimarlığın, "iletişimin, duygusal ve görsel niteliğin dili" haline geldiğini söyler. Bu durumda, mimarın görevinin de anlatılar kurmak olduğunu savunur.

Rem Koolhaas, kenti, "görsel bir sonu veya mimari bir tutarlılığı olmayan, ancak, sonsuz bir seçim ve paylaşım potansiyeli sunan rastlantısal bir çekicilik" olarak tanımlar. Kentlerde yaşanan dönüşüme, nostaljik tepkilerle karşı çıkmak yerine durumu kabullenerek, elektronik, iletişim, trafik gibi kavramları mimaride kullanmanın yollarını aramak ve bu kavramları tasarıma katmak gerektiğine inanır.

Jean Nouvel, kenti, "ulaşımın, enerjinin, ekonominin, politikanın kesiştiği, örtüştüğü anlık ve lojistik bir sonuç" olarak tanımlar. İçinde bulunduğumuz tarihi yer ve onu saran kaos hakkında bilinçlenmenin gerekliliğine dikkat çeker. Öyle ki, artık pistlerin, otoyolların, bulvarların sardığı bir kent dokusu içinde, ışık ve hız gerçeği ile başka bir algı ve hareket sistemi söz konusudur. Kentsel duyarlılığın değişmesi ile, mimar da "imaj" üretir, imajlarla oynar hale gelmiştir.

Bernard Tschumi, "Event Cities" adlı eserinde, mimarlığın, olay ve zamanla oluşan ve yaşamadığı zaman anlamını bulamayan, toplumla birlikte mayalanmış bir bütün olduğu fikrini savunur. Tarihin bu dönemi, bir yapıyı yalnızca kendi biçimsel bileşenleriyle tanımlayamaz. Kentteki devinim, bir katalizör görevi yaparak kentsel oluşumda kurucu bir öge niteliği kazanabilir.

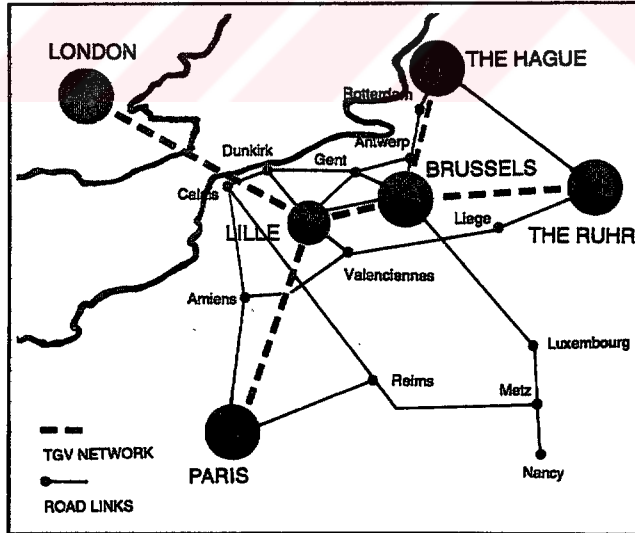
Geleceğin kent mimarisi, alışılan anlamda kütle-mekan ilişkisi kadar, özgün algısal değer arayışlarını da gerekli kılacaktır. Önemli olan, kentsel mekanda, topluma çağdaş yaşamın özgün anlamdaki belirtileriyle seslenebilmenin yollarını bulmaktır. Modern mimari nasıl belirlilik ve kurallar üzerine kurgulandıysa, geleceğin mimarisi de belirsizlik ve kuralsızlık üzerinde yapılacaktır. Michel Foucault, geleceğin biçimini "karşıtlıkların uzlaştırılmadan birlikte olabildikleri yer" olarak tanımlamaktadır.

BÖLÜM 5

KENTSEL VE BÖLGESEL PLANLAMALAR

5.1. LILLE- EURALILLE

Lille kenti için 1990'dan itibaren yürütülen kentsel düzenlemeler, çağımızın ulaşım teknolojisi'nin kent coğrafyasına etkisinin, hatta onu tekrar tanımlayacak derecede önemli olabileceğinin bir kanıtı olması açısından oldukça ilginçtir. Lille'deki kentsel değişimin başlangıcı, politik, sosyal veya kültürel birtakım oluşumlara değil, sadece 1980'li yıllarda İngiltere ve Fransa'nın ulaşım ile ilgili aldıkları ortak bir karara dayanır. Bu karar, hızlı demiryolu ağı TGV'nin tamamlanarak Lille üzerinden Manş Tüneli ile Londra'ya bağlanmasıdır. (Şekil 5.1)

Şekil 5.1 Ulaşım ağları ve Lille'in merkezi konumu

Bu sayede Lille, bir anda Avrupa ticari yollarının ana kesişim noktası haline gelmiştir. 1995'ten itibaren istasyonlarından yılda 30 milyon kişinin geçeceği planlanan, Paris'e 1 saat, Brüksel'e 35dk., Londra'ya ise sadece 2 saat uzaklıkta bir

noktaya dönüşen Lille kent merkezinin, doğal olarak, bu yeni konuma uygun şekilde tekrar düzenlenmesi ihtiyacı doğmuştur. Bu amaçla, Rem Koolhaas ve O.M.A.'nın hazırladığı proje, Ungers, Foster, Gregotti gibi tanınmış başka isimlerin de katıldığı süreç içinde seçilerek uygulanmaya hak kazanmıştır.

Proje, somut mimari önerilerden çok bir çalışma metodunu esas alır. Kentsel düzenleme bölgesi, tüm Avrupa'ya hizmet eden yeni uluslararası kimliği nedeniyle "Euralille" adını almıştır.(Slessor 1993)

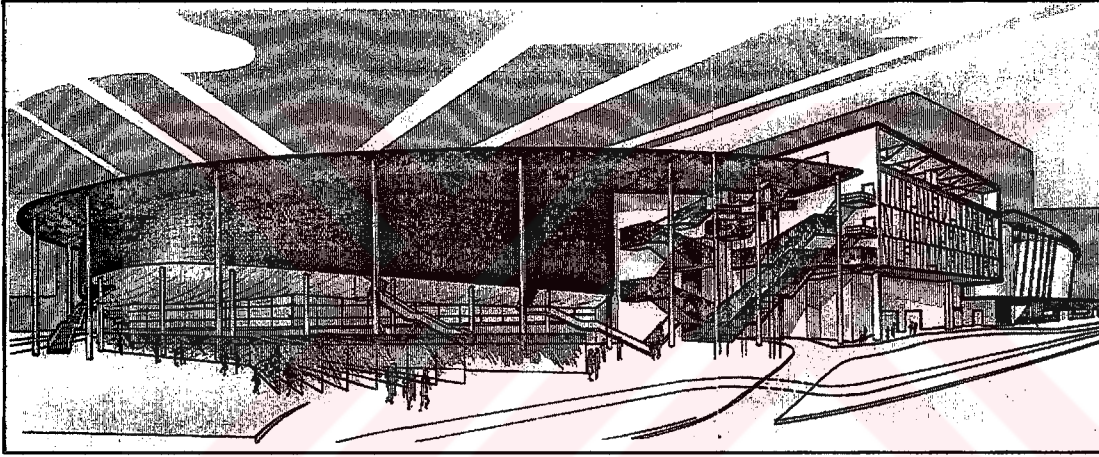
Euralille, kendine has karakteri ile ne yeni bir kent, ne de eski kent dokusuna yeni bir ek olarak tanımlanamaz. Planı kuran Rem Koolhaas'ın deyişiyle, Euralille, "70milyon kişilik bir alanın ağırlık merkezi"dir. Lille'de ulaşımın kesişim noktası olarak "görünmez bir yoğunluk" vardır. Bu, sürekli değişen hep varolan insan topluluğu, çağımızda kent yaşamının harekete ve yerdeğiştirmeye dayalı niteliğini kanıtlarcasına bu bölgeden sürekli geçeceklerdir. Aynen bir havaalanı kompleksi gibi, birçok kişinin geçici deneyimine sürekli açık olarak uluslararası bir karaktere sahip olan, ancak bu defa kent merkezinde konumlanmış bir alan sözkonusudur. Rem Koolhaas'ın havaalanları ve XXI. Yüzyıl kentleri arasında düşünce bazında kurduğu benzerliklerin bu çalışmada kısmen görünür hale gelişi dikkat çekicidir. (Koolhaas 1994)

Kentlerde gelecek yıllarda bu anlamda bölgelerin artacağı açıktır. Ancak diğer bir ilginç konu ise, havaalanlarının da kendi içlerinde büyümesi ve çok amaçlı bir yapı kazanmalarıdır. Öyle ki, artık çeşitli ülkelerden işadamları toplantılarını havaalanlarında düzenleyip, yine havaalanı otellerinde kalarak kente hiç girmeden dönebiliyorlar. Bu gibi ihtiyaçlarla sürekli büyüyen, hatta esnek yapıda tutulan havaalanlarının ziyaretçilerine küçük bir kentin sunduğu olanakları hazırladıkları söylenebilir. Çağımızda ülkeler arası sınırların kalkması, ulaşım ve iletişim olanaklarının artması ile, insanlar yavaş yavaş ülke değil, dünya vatandaşı oluyor, buna bağlı olarak vakitlerini geçirdikleri yerler de, havaalanları veya burada konu olan Euralille gibi, hiçbir ülkeye ait sayılamayacak derecede nötr hissi veren yerler olabiliyor. Gelecekteki kent yaşamı üzerinde düşünürken, havaalanı ve kent özelliklerinin karşılaştırılması bu açıdan ilginç bir düşünce zemini yaratabilir.

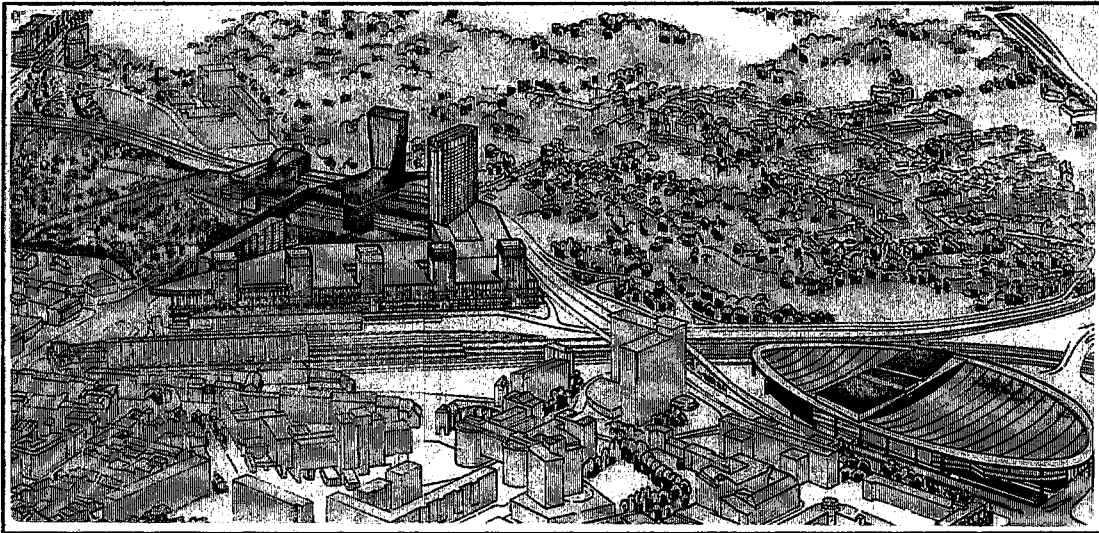
1998'de Hollanda Mimarlık Enstitüsü (NAI)'nde düzenlenen "Mastering the City" sergisinde, cam döşeme altına yerleştirilen haritada Amsterdam-Schipol havaalanının

konferans ve sergi merkezidir. Aynı havaalanlarında olduğu gibi, mimarlık ve kent planlamanın ölçek bazında birbirine ne kadar yaklaşabileceğinin kanıtı olması açısından oldukça düşündürücüdür. (Şekil 5.3)

Euralille gibi büyük çapta bir projenin gerçekleştirilmesi, aynı oranda büyük bir işbölümü ve ortak bir çalışmayı gerektirir. Burada O.M.A., sadece yerleşme planından ve Congrexpo binasının projelendirilmesinden sorumludur. Diğer bölümlere ait projeler ise çeşitli mimarlara verilmiştir. Lille-Europe İstasyonu'nun üzerindeki 3 gökdelenen Credit Lyonnais, Christian de Portzamparc'a; World Trade Centre, Claude Vasconi'ye; otel bloğu ise François ve Marie Delhay'e aittir. İki istasyon arasındaki üçgen alanda yer alacak olan alışveriş ve eğlence merkezinin tasarımı ise Jean Nouvel'e aittir. (Şekil 5.4)

Şekil 5.3 Euralille – Congrexpo

Şekil 5.4 Euralille-Perspektif çizimi

Lille'de uygulanan kentsel düzenleme çalışmalarının sadece yeni bir iş ve ulaşım merkezi oluşturma olarak görmek şüphesiz eksik kalacaktır. Burada, çağdaş kent yaşamının belirleyici öğelerinden olan hareket ve yerdeğiştirme kavramlarının kentin fiziksel yapısını değiştirmedeki yaptırım gücü somutlaşmaktadır. Mimarlar, eserlerini, hareketin gelip geçişini, yol ağlarını esas alarak planlar olmuşlardır.

(şekil 5.5)

şekil 5.5 Euralille – İnşaat öncesi proje alanındaki yol ağları

5.2. BERLIN – POTSDAM

Berlin'de II.Dünya Savaşı sonrası herşey, iki yarım-kentin birbirleriyle yarış içine girmiş olmasından etkileniyordu. Batı Berlin'de amaç, dünya kenti olarak varolabilecek bir **metropol** yaratmak, doğu Berlin'de ise Doğu Almanya'nın **başkenti** olma özelliğini kazanabilmektir.

1961'de Berlin Duvarı'nın inşası ile, artık kent fiziksel olarak da ikiye ayrılmıştır. Bu sonuç, tarihsel ve politik olaylara dayalı oluşan bir **sosyal etkileşimin**, kentin yapısı ve gelecek oluşumunda ne derece belirleyici olabileceğinin açık kanıtıdır. Berlin Duvarı, aynı kenti merkezinden ikiye bölmekle fiziksel anlamda farklı bir kent sınırı olduğu gibi, sadece kentsel bir eleman olmayıp yüklü bir sosyal anlam içermesi açısından da alışılmışın dışında bir yapı sergilemektedir. Böylece kentte Avrupa'da benzeri olmayan bir nitelik senelerdir süregelmiştir. (Şekil 5.6)

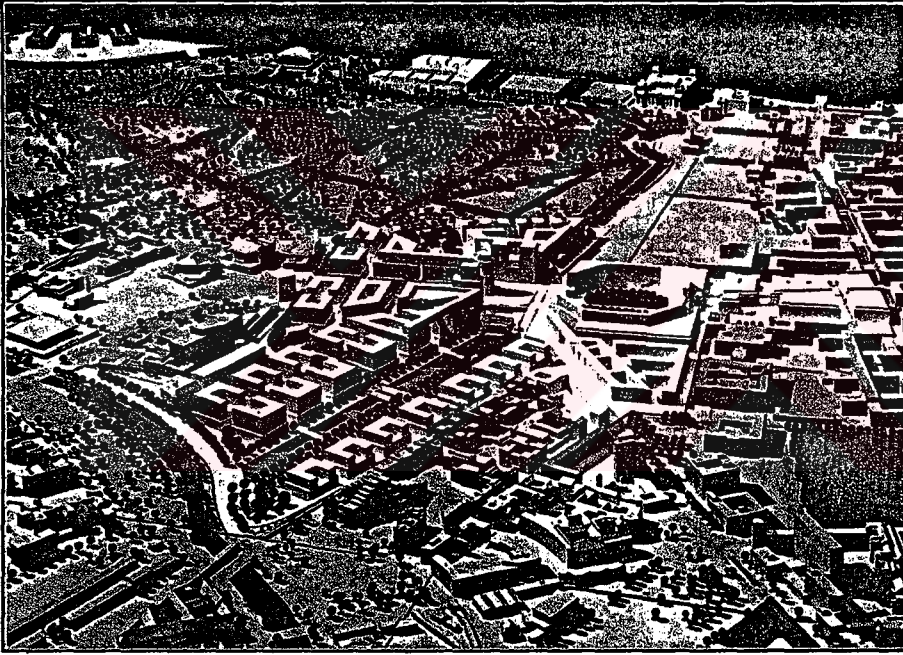

Şekil 5.6 Duvar'ın yapımı sonrasında Potsdam Meydanı

1989'da Almanya'nın birleşmesi ile, kent yine çok farklı bir durumla karşı karşıya kalır. Tekrar bir başkent konumu kazanan Berlin, sembolik anlamda da yeni ve güçlü Almanya'yı temsil etme sorumluluğunu da üstlenir. Burada, herşeyden önce Almanya'nın içinde bulunduğu oluşumu kavramak gerekir.

Olay, Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesi değil, Doğu Almanya'nın Batı Almanya'ya entegre edilmesi anlamında gerçekleşmiştir. Ancak doğal olarak, sosyal, kültürel ve ekonomik bütünleşmenin, fiziksel birleşme kadar kolay olması beklenemez.

Almanya'nın bütünleşmesi ile, Berlin'de yoğun bir yapım etkinliği başlayacaktır. Farklı noktalara müdahaleler ile hem tekrar başkent olan kentin ihtiyacı olan idari yapılar, hem de eski kent merkezlerinin yeni konumunun ele alınması gerekmektedir. 1991'de bu amaçla açılan kentsel planlama yarışmasının sonucuna göre, Münih'te çalışan Hilmer & Sattler'in önerileri uygulanmak üzere seçilmiştir. Ancak, bu proje, şehri parsellere bölerek düşünen geleneksel, hatta günümüz için çekingen bir tavır olarak değerlendirilmektedir. (AA no: 297, Berlin) (Şekil 5.7)

Şekil 5.7 Hilmer & Sattler Berlin kentsel düzenleme planı (1991)

Çalışmaların odak noktası, bir zamanlar canlılığı ile tanınan, ancak II.Dünya Savaşı ve Duvar'ın yokettiği önemli bir kentsel mekan olan Potsdam Meydanı'dır. İki farklı anlayışın birbirine teğet geçtiği bir gerilim hattı niteliğindeki Berlin Duvarı'nın yıkılması ile, meydan, toplumsal ve mimari anlamda bütünleşme sancıları çeken bir boş alan olarak imara açılmıştır. Bu durumda, doğaldır ki, sadece fiziksel bir düzenleme değil, politik, tarihsel ve kültürel birçok farklı etkene göre şekillenecek

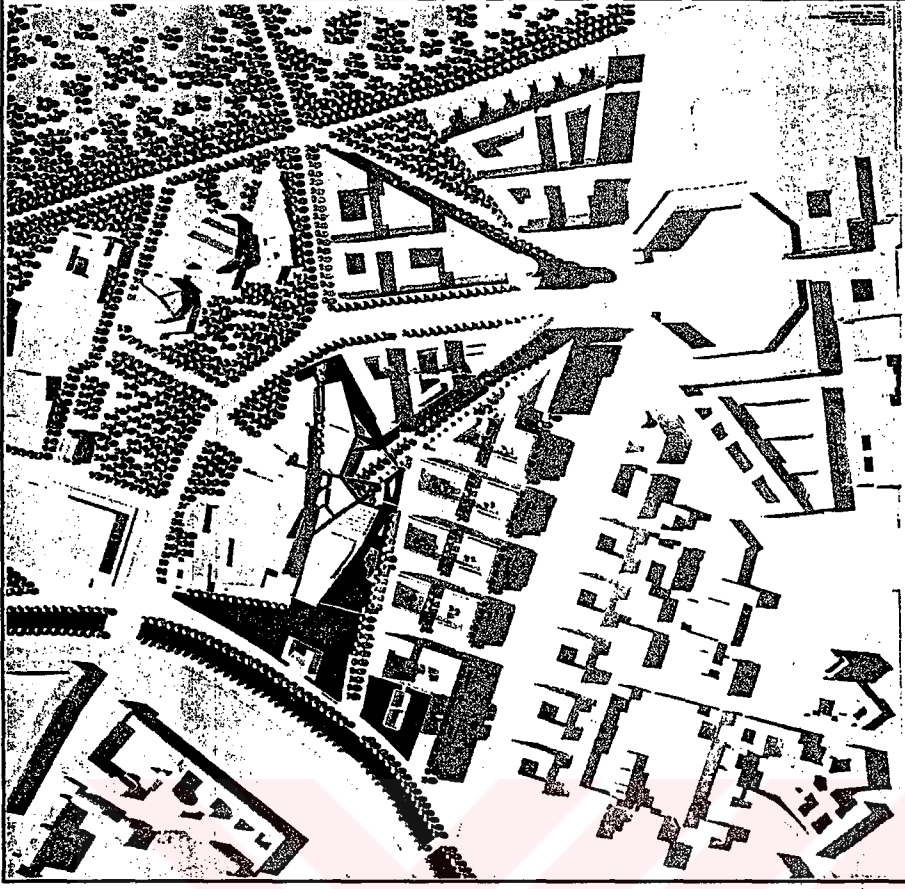
bir yapılanma gereklidir. Potsdam Meydanı, tarihinde bu denli köklü karakter değişimine maruz kalmış tek kentsel mekan örneğidir.

Savaş öncesi yoğun trafiği ile tanınan, hatta Avrupa'da ilk trafik lambasının kullanıldığı bu meydan, savaş ve duvar sonrası terkedilmiş bir görünüm almıştır. Hem bir kent merkezi olup, hem de bu derece terkedilmiş olmak da sadece Potsdam Meydanı'na özgüdür. Günümüzde ise, bütünleşmiş Almanya'nın bir sembolü olan alan, çok büyük bir şantiyeyi andıran sürekli bir yapılaşma içindedir. Aynı tüm Berlin gibi, ulusal ve uluslararası planda, yeni Almanya'nın kendini kanıtlama ve tamamen unutmak istediği bir savaşın izlerini silme çabasına araç olmaktadır. (Lampugnani, 1997)

Potsdam Meydanı'nın kentsel düzenlemesi için ilk girişim, finansmanı getirecek olan yatırımcıların belirlenmesidir. Bu şirketler Daimler-Benz AG, Sony ve Asea Boveri şirketleri olmuştur. Ardından bizzat İmar Bakanı'nın desteği ile uluslararası bir fikir yarışması açılarak dünya çapında ünlü mimarlar davet edilmiştir. Burada dikkat çekici olan, yönetici makamların kent konusunda gösterdikleri hassasiyet ve yatırımcı-yönetici ve mimarların ortak kararlarla çalışabilmeleridir. Zira, günümüz kentsel düzenlemelerinde en az fiziksel tasarım kadar projenin yürütülme aşaması da önemlidir, çünkü birçok disiplini içine alan bir ortak çalışma zorunludur.

Berlin Potsdam Meydanı kentsel düzenlemeleri, belki de yine sadece bu çağa ait bir durum olan, ekonominin ne derece ön plana geçebileceğinin de düşündürücü bir kanıtıdır. Öyle ki, meydanın planlanmasından önce, hangi firmaların yatırımcı olacağı belirlenmiş ve arazi buna göre parçalanmıştır. Sonuç olarak en büyük ve merkezi pay Daimler-Benz'e gidince, alan da bu isimle anılmaya başlanmıştır. Böylece, proje yarışmalarının sonucunda, meydanın Renzo Piano tarafından planlanması kararında Daimler-Benz yetkilileri de söz sahibi olmuştur. (Şekil 5.8)

Aynı şekilde, kuzeydeki üçgen formlu arsayı alan da Sony firmasıdır. Sony üçgeni diye anılan bu alan için de Helmut Jahn'ın tasarımcı olarak seçilmesinde bu firmanın kuşkusuz etkisi olmuştur. Öyleyse, bütün bu işleyişin temel kararlarının finansmanla yakından ilgili olduğu söylenebilir. Bu denli ticari ve ekonomik temellere dayalı gerçekleştirilen yapay bir canlandırma ile, Potsdamer Meydanı'nın tekrar yaşama döndürülüp döndürülemeyeceği ise bir tartışma konusudur. (Redecke, 1995)

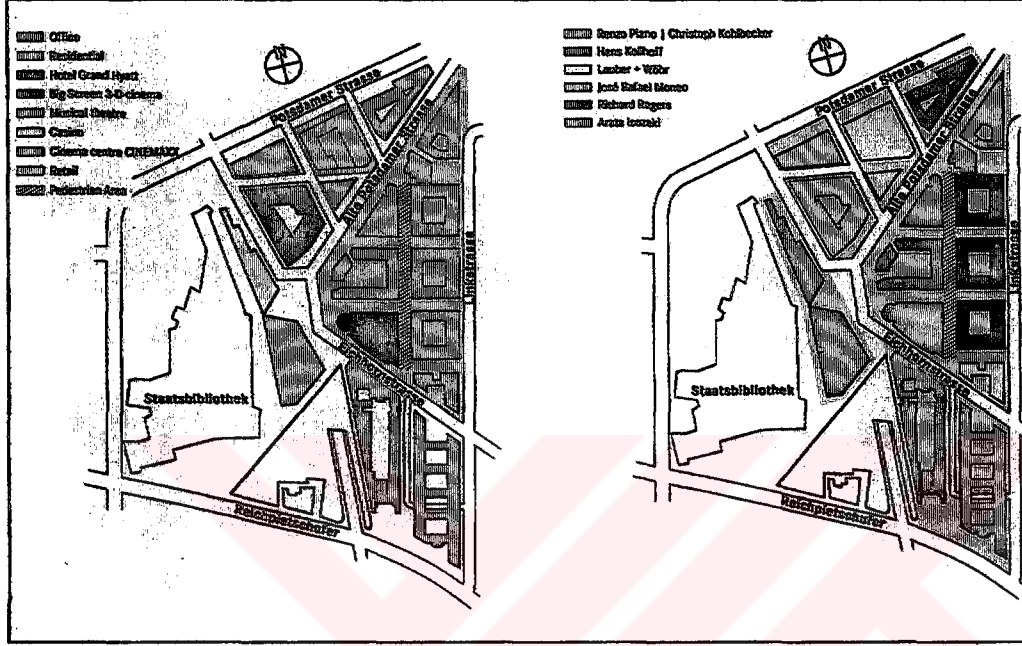
Şekil 5.8 Renzo Piano- Potsdam Meydanı kentsel düzenleme planı

Üç büyük yatırımcı şirketin üç arazisi de, yine uluslararası yarışmalarla, önce yerleşim planları, daha sonra da tekil bina projeleri seçilerek düzenlenmiştir. Böylece, Potsdam Meydanı, bir anda uluslararası üne sahip birçok mimarın birer yapısını içerecek parçalı bir alana, adeta açık bir mimarlık müzesine dönüşmüştür. Fonksiyon şemasının yanındaki, hangi bloğu kimin tasarladığına ilişkin şema da bu durumu kanıtlar. Böyle bir şemanın, isimleri tanımayan birisi için hiçbir şey ifade etmeyeceği açıktır. (Şekil 5.9)

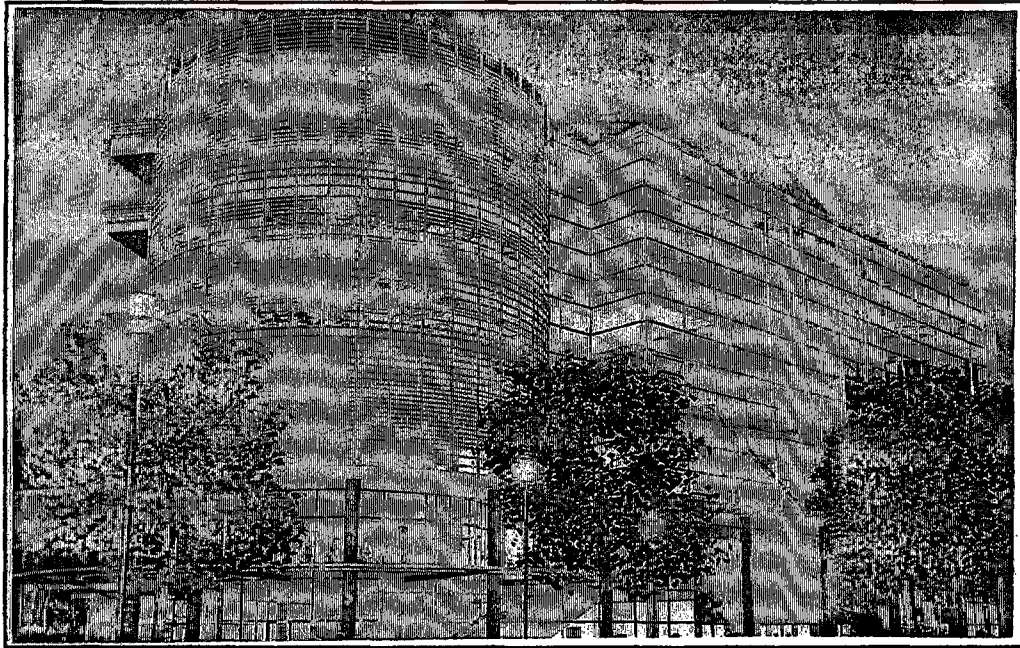
Kenneth Frampton Potsdam Meydanı ile ilgili bir sergi kapsamında yazdığı makalede, bugünün kentinde mimari projenin üstleneceği rol konusunun acil olarak tartışılması gerekliliğine değinmektedir.

Frankfurt Alman Mimarlık Müzesi (DAM) Müdürü Lampugnani, Potsdam Meydanı'nda gerçekleştirilenleri, bir XIX.yüzyıl kentinin kalbinin XX.yüzyıla taşınma deneyi olarak bir transplantasyona benzetmektedir.

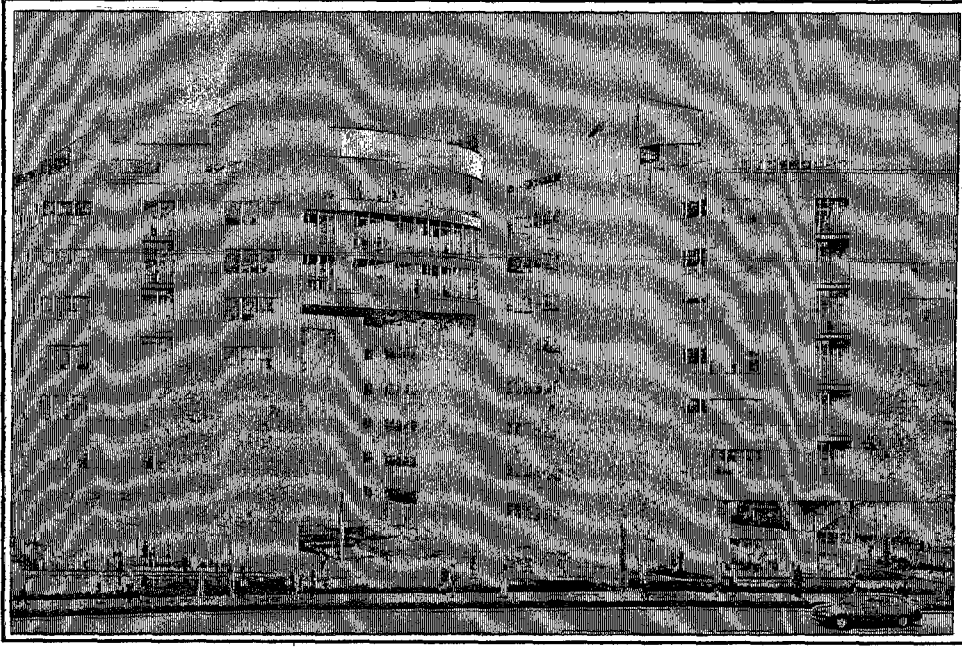
Bu noktada birçok eleştirmene kapı açılır. Çünkü, ünlü mimarlara verilen bu derece tekil tasarımlara dönüşen alanlarda yine tekil anlamda başarılı sonuçlar alınacağı açıktır. (Şekil 5.10- 5.11- 5.12). Ancak, bu durumun günümüz kentsel düzenleme tartışmalarında farklı bir söz söyleyebilecek deneysel potansiyele sahip olup olmadığı tartışma konusudur.

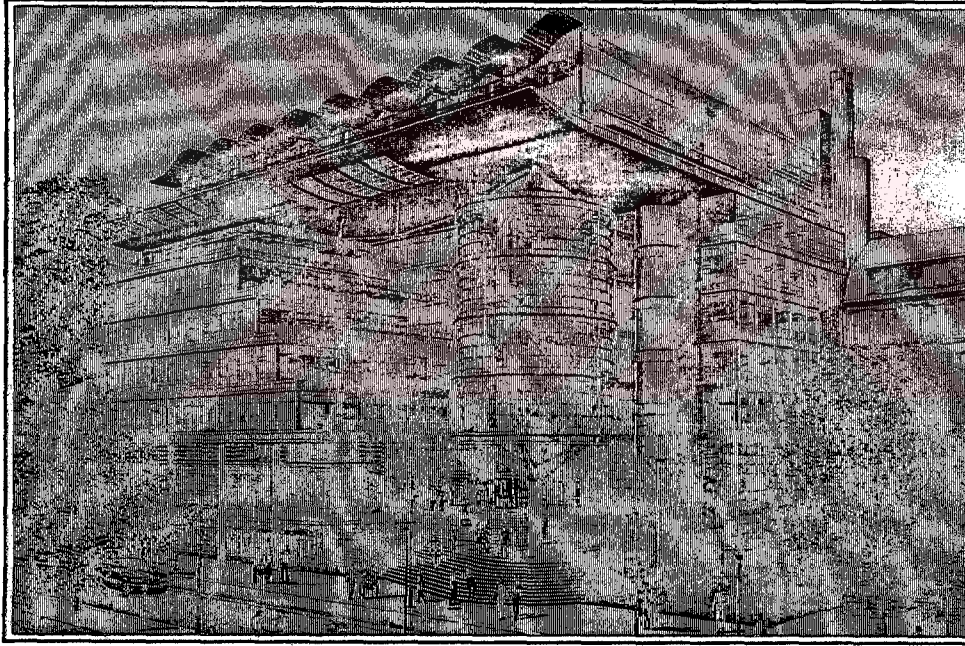
Şekil 5.9 Potsdam Meydanı - İşlevsel dağılım ve sorumlu mimarlar

Şekil 5.10 Üç boyutlu sinema yapısı. Mimar:Renzo Piano

Şekil 5.11 Ofis ve ticaret binası. Mimar:Arata Isozaki

Şekil 5.12 Ofis ve ticaret binası. Mimar:Richard Rogers

Bu konudaki bir yazısında Uğur Tanyeli, Berlin'de olup biteni, "yapı üretim gereksinmesi düşük, varlıklı bir toplumun olabildiğince geniş bir uluslararası pazardan tasarım satın alması" olarak özetlemektedir. Stirling de, Berlin'de oluşan ortamı bir "architectural zoo" olarak adlandırır. Aynı şekilde Julius Posener, Berlin'in 1930'lu yıllardaki kentsel yapılanmasını da bilen bir kişi olarak, bugünkü oluşumun hiçbir yenilik içermeyen hatta sıkıcı bir yapısı olduğuna değinir.

Berlin'de yapılanlar bu anlamda incelendiğinde, genel kent söylemi adına heyecan verici yeni bir düşünce veya deneyim oluşturabilecek özellik görülemediği sonucuna varılabilir.

Bu noktada, Uğur Tanyeli'nin şehirciliğin bugünkü ütopyasızlığı konusundaki fikirlerine değinmekte fayda vardır: Kenti planlamak, ilk önce bir gelecek planlamayı gerektirmektedir. Rönesans sanatçılarının da, Modernistlerin de böyle *alternatif dünya ve yaşam önerileri* olmuştur. Ancak, 1980'lerden beri süregelen kent planlamanın içine düştüğü açmaz sonucu, olay sadece bir parselasyon ve teknik donatı planlamaya dönüşerek, Berlin Potsdam Meydanı gibi muazzam bir alanda bile zihin açıcı coşkusu kaybedecek hale gelmiştir. Oysa, artık şehircilik, kent yaşamının bu derece baskın olduğu bir çağda, kent konusunda yeni söylemler geliştirecek güce sahip olmalıdır. (Tanyeli, 1997)

5.3. BARCELONA

1980'li yıllardan itibaren, Barcelona, farklı bir anlayışla sürdürülen kentsel müdahalelere sahne olmaktadır. Amaç, kente yeniden bir kimlik kazandırmaktır. Ancak izlenen yol diğer Avrupa kentlerinden sistematik açıdan çok farklıdır.

Barcelona'da müdahaleler, alışageldiğimiz gibi genelden özele, yani kentsel ana şemadan mimari ölçeğe inerek gerçekleştirilmez. Kentin çeşitli bölgelerinde oluşan fırsatlar değerlendirilerek, tekil müdahalelerle bütün kente yayılan bir oluşum sözkonusudur. (Raveau, 1996)

Bu tarz bir yol izlenmesinde, çalışmaları yürüten kişi olan Oriol Bohigas'ın rolü büyüktür. Mimarlık Akademisi Dekanı iken, daha sonra Barcelona'nın yenilenmesi projelerinde yönetici olarak belediye adına çalışmaya başlayan Bohigas, kağıt üzerinde hazırlanmış büyük bir planın, uygulama esnasında mevcut kentle bütünleşmesinde çok sorunlar çıkacağına inanmaktadır. Bu yüzden parçalı bir yaklaşım ve adım adım ilerlenen bir yol benimsediğini söyler. Bu nedenle, Barcelona'nın yaşadığı değişim, tek bir projeye bağlı değil, birçok farklı projenin kentsel ortama teker teker entegre edilmesi şeklindedir. Burada, Bohigas'ın ve daha sonra yerini alan Busquets'in özellikle dikkat ettikleri kontrol mekanizması bu kentsel işleyişin başarısı açısından son derece önemlidir. Kente yapılan her müdahale, belediyenin belirlediği bir ortak dile uygunluk ve estetik açısından sıkı bir denetime tabidir. Ayrıca, kentsel bilincin oluşabilmesi için, yerel yönetimler çeşitli sivil toplum örgütleri ile ortak çalışmaktadırlar. (Loriers, 1996)

Bu anlayışla başlayan kentsel yenileme çalışmalarına, 1992 Olimpiyatları hazırlık süreci de eklenince, Barcelona'daki değişim hız kazanır. Kentin yeniden canlandırılması için yapılan tasarım ve uygulama çalışmalarında, Olimpiyat Oyunları'nın anlamı, sadece ivme kazandırıcı bir kuvvet ve özellikle finansman kaynağı sağlanması yolunda bir bahane niteliğindedir. Zaten başlamış olan kentsel değişim, gerekli ekonomik imkan da sağlanınca, kentin her yanında oluşumun sözüedilen karakterine bağlı olarak noktasal hareketlenmeler şeklinde başlamıştır.

Bu projelerin önemli bir bölümünün de olimpiyatlarla ilgisi yoktur.

Barcelona'da uygulanan parçalı kentsel müdahaleler, özellikle *kamusal alanlara sembolik kentsel kimlik kazandırılması* üzerine yoğunlaşmıştır. Bu sayede, hem kentsel okunaklığın sağlanacağı, hem de kentlilerin yaşadıkları bölgeyi

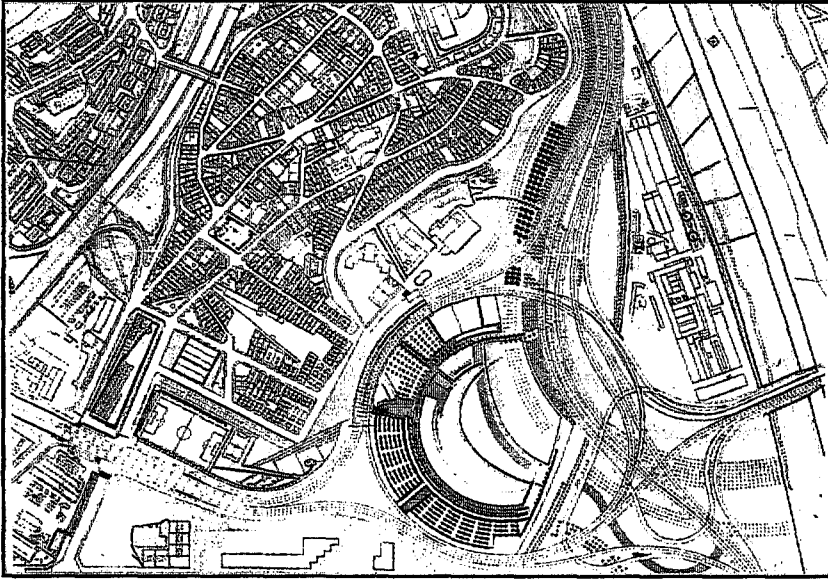
sahiplenecekleri düşünölmüştür. Bu fikir, aynı zamanda Akdeniz költürünün, iklimin de etkisi ile açık alanlara ve sosyal ilişkilere verdiği önemin bir sonucudur.

Kamuya açık alanların yeniden değeriendirilmesi, üç farklı türde müdahaleyi kapsar: İlki, tarihi değere sahip alanların günümüz fonksiyonuna uygun hale getirilerek yaşatılması ve bu sayede korunmasıdır. Bu çalışmalar kapsamında, Sagrada Familia ve Sao Pau hastanesi gibi çok önemli iki yapıyı bağlayan Gaudi Caddesi'nin yeniden düzenlenmesi, Montjuic Tepesi eteğindeki Fostar de la Pedrera Bahçesi'nin doğal ortamının korunarak olimpiyat alanlarına entegre edilmesi, değeriini yitirmiş bir kentsel alan olan Guell Parkı'nın yeniden bir yaşam merkezi haline getirilmesi sayılabilir. (Raveau, 1996)

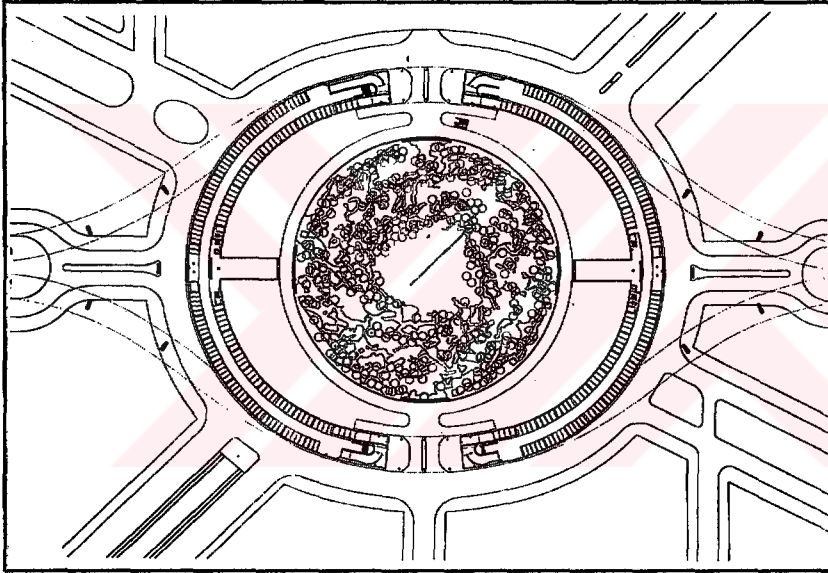
İkinci müdahale tipi, anlamsız kalmış, boş veya terkedilmiş alanlara kimlik kazandırılarak kent yaşamına katılmalarını amaçlar. Bu yaralanılamayan alanlar, aynı zamanda kent için bir ekonomik kaynak haline getirilirler. Bu müdahale türünde, tarihi eserlerin yaptırımları sözkonusu olmadığı için daha özgürce bir çalışma imkanı olmuştur. Her alan, bu sayede kendine has kimliğini kazanmıştır. Bu konuda önemli örneklerden biri, Eduard Bru tarafından planlanmış Hebron Vadisi Parkı'dır. (Şekil 5.13) Burası adeta kentsel bir laboratuvar gibidir. Çünkü, bütün kent mobilyaları, kaldırımlar, trafik ışıkları, aydınlatma elemanları sadece bu park için özel olarak tasarlanmıştır.

Bu tarz başka bir çalışma da, devasa büyüklükte bir otopark alanı olan Sants Meydanı'nın kamusal bir merkeze dönüştürölmesidir. Aynı zamanda, yol ağlarının arasında kalan boş alanları da bu yaklaşımda değeriendiren örneklere rastlamak mümkündür. Las Glorias Catalanas Meydanı,Barcelona'nın üç ana otoyol aksının kesişiminde açığa çıkan alandır ve burada merkezi boş bir yeşil avlu olarak bırakılan büyük bir ticaret merkezi yer alır. (Şekil 5.14)

Üçüncü müdahale türü ise, Barcelona'nın Avrupa'nın en yoğun kentlerinden biri olmasının getirdiği bir sonuçtur. Amaç, kent dokusunun nefes alamaz hale geldiği alanlarda kentsel boşluklar yaratabilmektir. Doğaldır ki, bu en zor müdahale tipidir. Ancak, burada da belediyenin kararlı tavrı kendini hissettirir ve gerekirse bu anlamda rahatlatıcı bir potansiyele sahip alanları satın alarak değeriendirir.

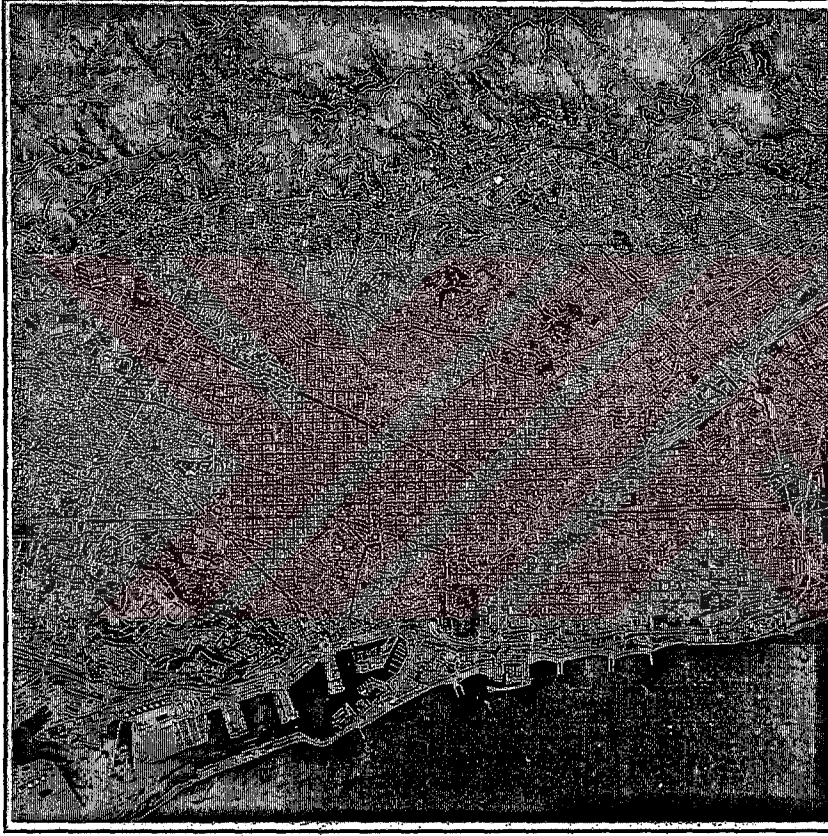
Şekil 5.13 Hebron Vadisi Parkı Planı – Eduard Bru

Şekil 5.14 Las Glorias Catalanas Meydanı – A. Arriola

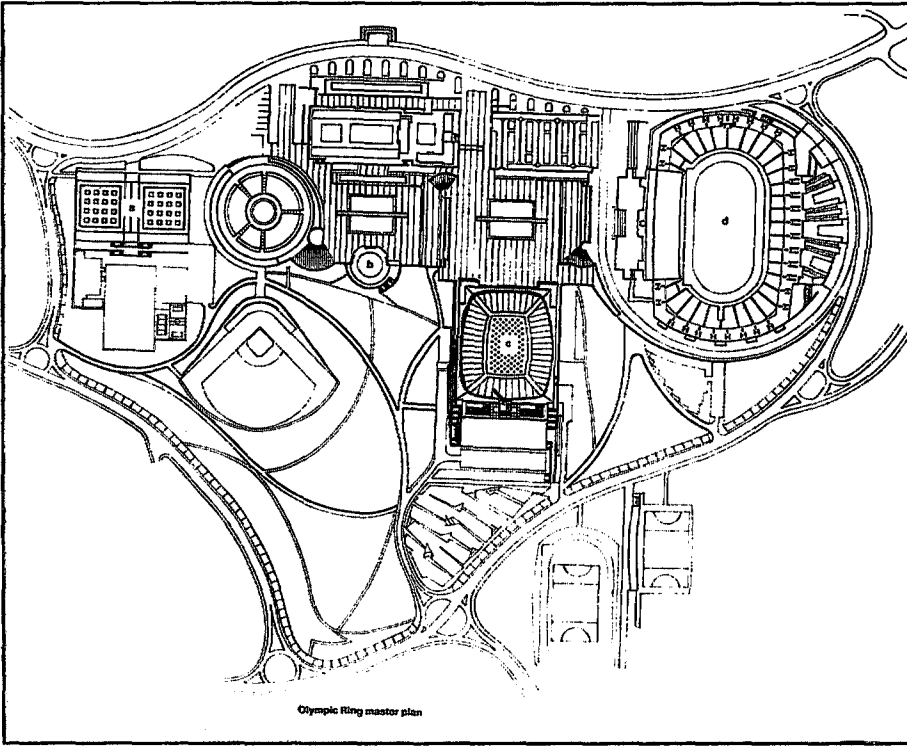
Barcelona’da uygulanan planlama stratejisinin diğer kentlerde yaşanan değişim politikasından farklı olarak parçadan bütüne giden bir düşünce tarzı taşımasına rağmen, sonucun çok daha bütünsel bir nitelik taşıması ve fonksiyonel açıdan da iyi işlemesi, kent planlamada oldukça düşündürücüdür. Burada Bohigas’ın parçalı entegrasyon fikrinin uygulamada doğru sonuçlar verdiği görülür. Ancak, unutulmamalıdır ki, bu sonuçta, Barcelona’nın kendi tarihi ve sahip olduğu karakteristik özelliklerde etkili olmaktadır. Franco döneminde maddi yetersizlikler sonucu kent merkezi hiçbir müdahale görmemiş ve bu sayede kentte yapılan düzenlemeler yakın tarihli olmalarının verdiği bir ortak dile sahip olmuştur.

Ayrıca, Barcelona kentinin yerleştiği coğrafyada, yeryüzü şekilleri topografik bir sınırlama sağlar ve kente daha bütün ve iyi tanımlanmış grafik bir nitelik kazandırır. Kent, kuzeyde dağlar, batıda Llobregat Nehri, doğuda Besos Nehri, güneyde ise denizle sınırlıdır. 1850’de yıkılan kent duvarlarının dışına geçerek büyüyen kent planını 1860’da Idelfonso Cerda çizmiştir. Kenarları 45 derecelik açı ile kırılmış, 113m.x113m.’lik ortogonal bir ızgara sistemden oluşan bu plan, *Cerda ızgarası* olarak adlandırılır. Barcelona’nın kent dokusuna hakim olan bu sistemin de, çok sert olmasına rağmen, ister istemez bir bütünlük sağlamış olduğu açıktır. (Şekil 5.15) (Loriers, 1996)

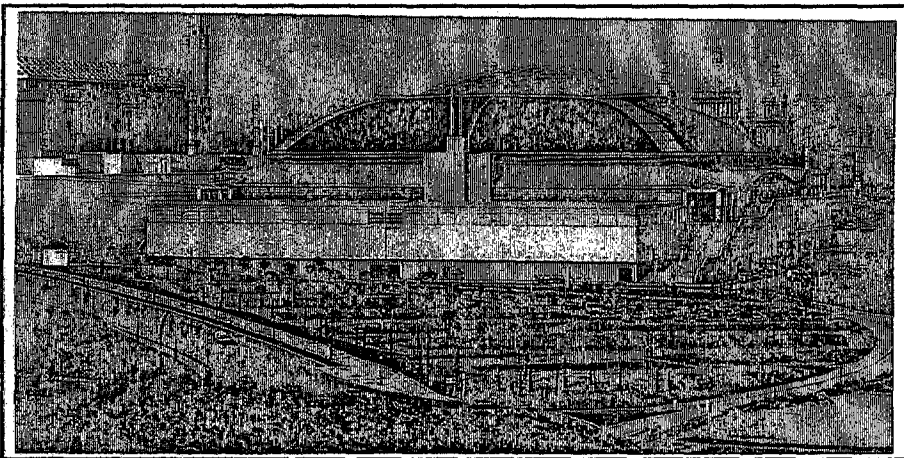
Şekil 5.15 Barcelona- Cerda Iızgarası

1992 Olimpiyatları için yapılan hazırlıklar da, böyle bir kentsel değişim ortamına aittir. Spor komplekslerinin yer aldığı bölge, kentin güneybatı ucundaki Montjuic Tepesi eteğinde yer alır. Olimpiyat alanları planının hazırlanması, açılan uluslararası bir yarışma sonucu Frederic Correa ve Alfons Mila’ya verilmiştir. (Şekil 5.16)

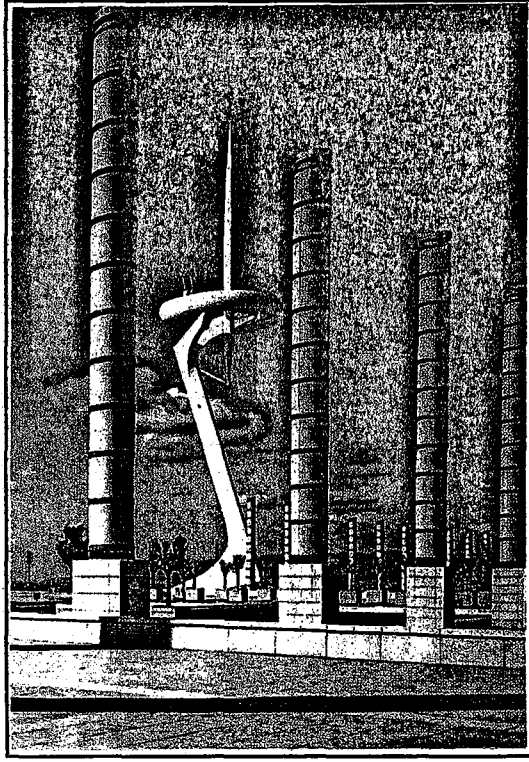

Şekil 5.16 1992 Barcelona Olimpiyatları spor kompleksleri

Barcelona Olimpiyatları için gerçekleştirilen planda en önemli noktayı Arata Isozaki'ye ait olan, yaklaşık 13000m²'lik kapalı spor salonu-Palau Sant Jordi oluşturur. Yapı, ölçeği ve özellikli çatı örtüsü ile, hem iç, hem de dış mekandan güçlü bir görsel etki uyandırır. (Şekil 5.17). Bölgenin silüetinde en dikkat çekici öge ise, Calatrava'ya ait iletişim kulesidir. Ancak bu heykelsi yapı, eleştirmenlerden pek olumlu tepkiler almamış, Calatrava'nın diğer eserleri ile karşılaştırıldığında hayal kırıklığı olarak nitelenmiştir. (Şekil 5.18). Bunun yanında, eski olimpik stadyumun tekrar düzenlenmesi Gregotti'ye, spor akademisinin tasarımı da Bofill'e aittir.

Şekil 5.17 Kapalı Spor Salonu- Palau Sant Jordi- Arata Isozaki

Şekil 5.18 İletişim Kulesi –Santiago Calatrava

Barcelona Olimpiyatları için gerekli olan olimpiyat köyünün, deniz kıyısında, eskiden endüstri bölgesi olan bir alanda yapılması kararlaştırılmıştır.

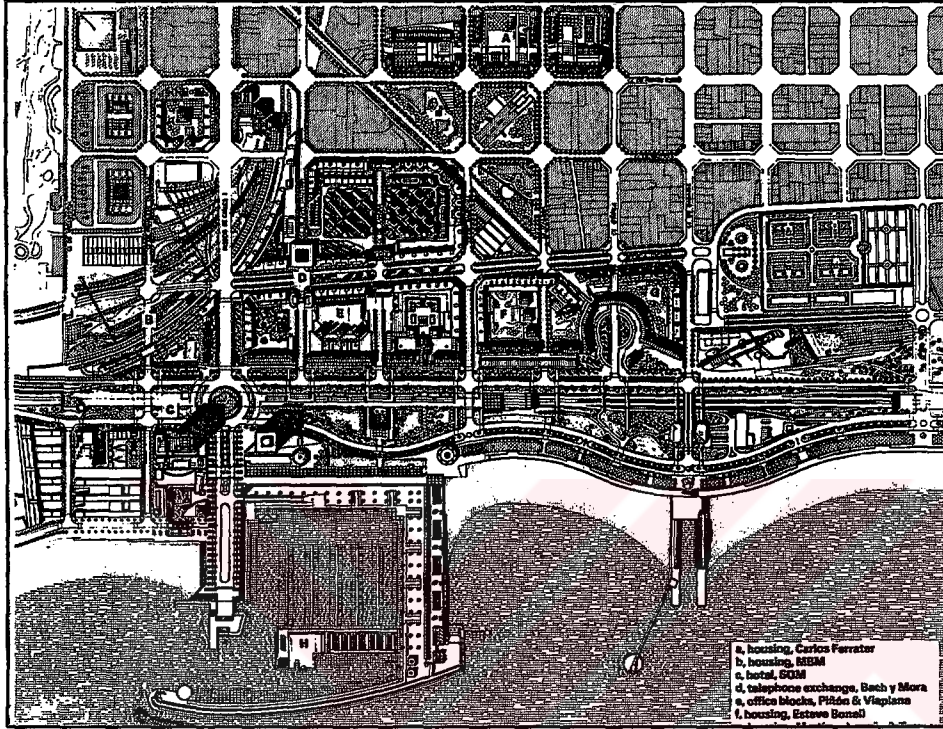
Nova Icaria adı verilen bu yapılaşma için seçilen alan çok isabetlidir. Çünkü, hem kullanılmayan bir bölgeden yararlanılmaya başlanmış olacak, hem de Barcelona kent merkezi denize açılacaktır. Bu açılmayı gerçekleştirebilmek için, sahil ve kenti ayıran demiryolunun da güzergahı değiştirilmiş ve bazı kısımlarda yeraltına alınmıştır. (Buchanan, 1992)

Ağırlıklı olarak konut, dinlenme ve eğlence aktivitelerini barındıran ve alçak bir dokuya sahip olan yerleşim, denize açıldığı noktayı iki gökdelenle simgeler.

MBM Puigdomenech'in hazırladığı Nova Icaria planı, yeni kenti eski kentsel dokuya, Cerda Izgarası'na entegre etmek açısından da başarılıdır. Ayrıca, olimpiyat köyünün sahilde olmasının bir başka sebebi de, olimpiyatların ardından bölgenin, kıyı turizmine hitap edebilecek bir merkez niteliği alacak olmasıdır. (Şekil 5.19)

Barcelona'da kentsel bütünlük, sadece mekansal ve fonksiyonel olarak düşünülmemiştir. Ayrıca, zamana ait bir süreklilik sözkonusudur. Barcelona, tarihini, bugüne anlamsal ve görsel açıdan en iyi bütünleştirebilen örneklerdendir.

Modern bir meydan düzenlemesinin manzara olarak tarihi bir yapıyı odak seçtiği, modern, ama hala Akdeniz'e ait bölgesel özelliklerine bağlılığını istekle sürdüren bir kenttir. Barcelona'da, bir kentin gelişimle birlikte yerel özelliklerden uzak katı bir uluslararası karaktere sahip olmadığı, tarihiyle bir bütün olarak algılanabilen, kendine has yapısını bozmadan zenginleştirebilmiş bir değişim dikkat çeker.

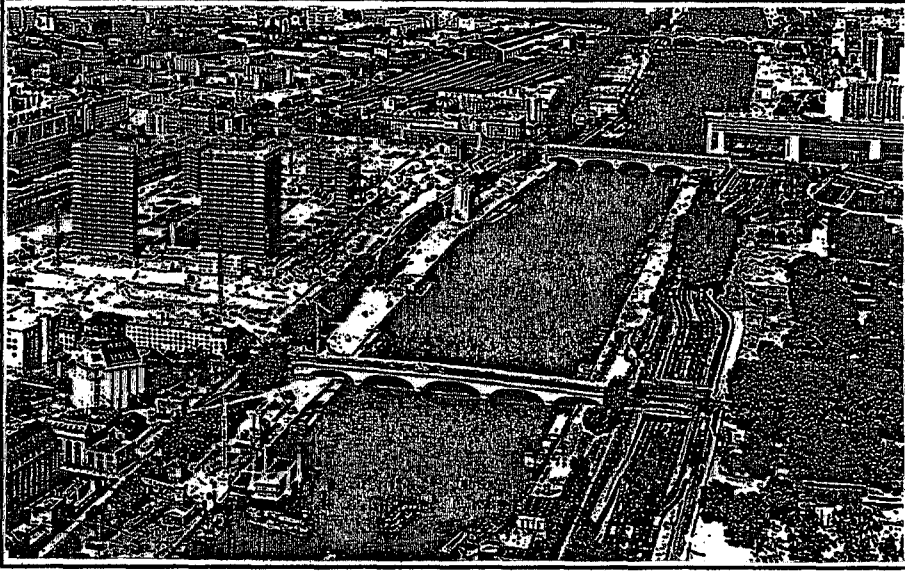
Şekil 5.19 Nova Icaria Olimpiyat Köyü

5.4 PARIS BERCY- TOLBIAC

Fransa'da her dönemde devlet adamları Paris'e sahip çıkmışlar ve başkente yeni anıtsal yapılar kazandırmışlardır. De Gaulle sonrası dönemde bu çaba, "Büyük Fransa" düşüncesinin de katkılarıyla, giderek hız kazanmış ve simgesel bir hal almıştır. Georges Pompidou, bugün kendi adını taşıyan sanat merkezi ile, Valery Giscard d'Estaing, gardan dönüştürülen Orsay Müzesi ile anılmaktadır. Mitterand döneminde ise "büyük projeler"e (Grands Travaux) önemli kentsel müdahaleler de eklenmiştir. Paris'i Avrupa'nın kültür başkenti olarak görmek isteyen Mitterand, kent ve mimarlık disiplinlerinin önemine olan inancı ile Paris'in çehresini değiştiren birçok projenin gerçekleşmesini sağlamıştır. (Biasini, 1992) Paris'te yaşanan değişim, politik gücün kentin fiziksel oluşumundaki etkisini gösterir.

Büyük Projeler adı altında, bütün kültürel faaliyetleri içine alan bir yapılaşma programı hazırlanmıştır. Her yeni proje için ya uluslararası yarışmalar açılmış ya da dünyaca ünlü mimarlardan teklifler alınmıştır. Bu çerçevede gerçekleştirilen projeler arasında, tekil anlamda kentsel simge niteliğinde binalar olduğu gibi (Arap Enstitüsü, Pompidou Sanat Merkezi...), geniş alanlara yayılmış kentsel planlamalar da (La Defense, La Villette...) vardır. Tarihi ile yaşayan bir kent olan Paris, artık eski kent dokusuna çağdaş ekler yapabilen cesaretli bir yapı kazanmış ve çağdaş mimarlık dünyasında önemli bir yer edinmiştir. (Rebois, 1994)

Mitterand, bugünü yaşamının "zamanda ve mekanda yerleşmek" olduğunu, bu yüzden geçmişin, sadece korunarak değil, bugünün imkanlarıyla birleştirilerek anlamlı bir şekilde yaşatılabileceğini söyler. Paris'e yapılan kentsel müdahaleler hangi ölçekte olursa olsun, iddialı birer kentsel simge niteliğindedir. Bu durum, kentin dengesine daha fazla önem vermeyi gerekli kılmıştır. Kentin bir yönünde simgesel bir oluşum gerçekleştirildiği zaman, sanki denge bozulur, o taraf ağır hale gelir. Bu durumun en açık örneği, kentin sürekli batı yönünde gelişmesi sonucu, doğuda bir ağırlık merkezi yaratma ihtiyacının oluşmasıdır. Böylece, "Paris doğuda ayağa kalkıyor" sloganıyla başlayan süreçte ilk önce Bercy, daha sonra da Tolbiac bölgeleri için kentsel planlama kararları alınmıştır. Burası, Paris'in bu asır sonundaki en önemli kentsel projelerini gerçekleştireceği alandır. (Şekil 5.20)

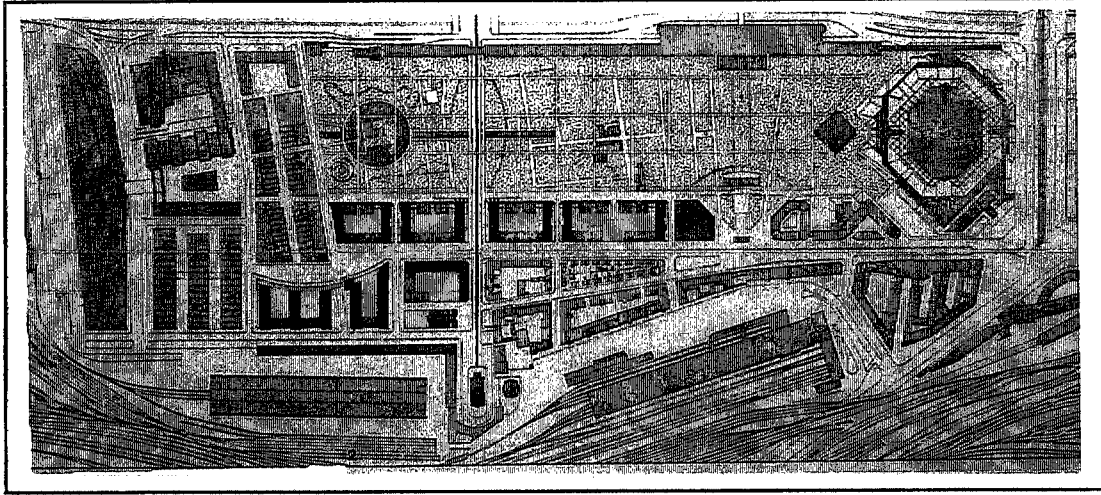
Şekil 5.20 Bercy ve Tolbiac Bölgesinin havadan görünümü

BERCY, Paris'in doğusunda, eskiden ağırlıklı olarak şarap mahzenlerinin bulunduğu, artık kullanılmayan bir endüstri bölgesidir. Seine nehrinin doğusunda kalan alan, güneyde nehirle, diğer iki yönde de demiryolu ağları ile çevrilidir.

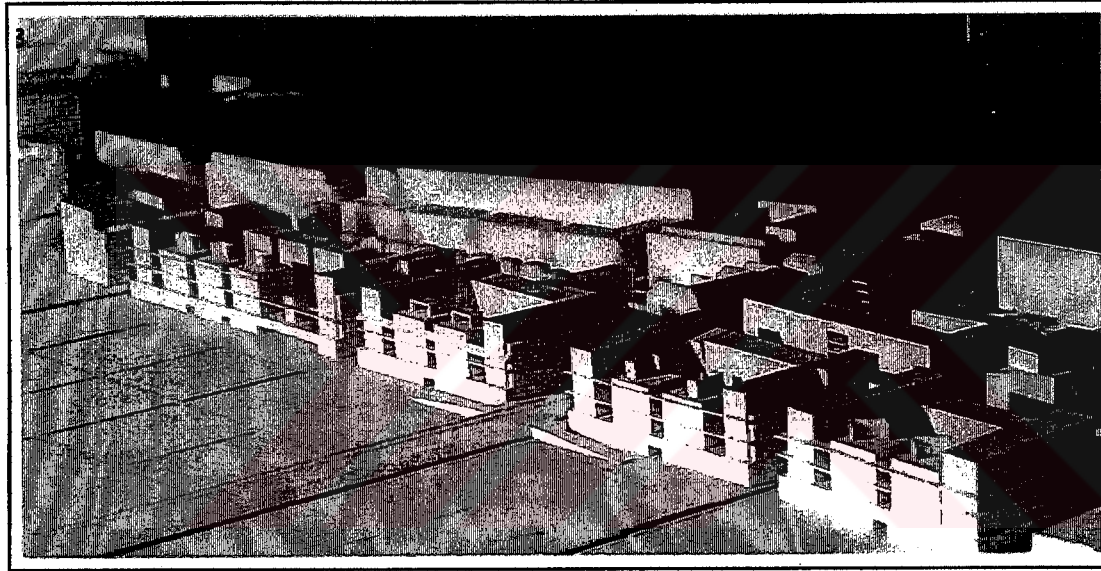
Burada, Paris'in artan konut ihtiyacını karşılamak üzere bir yerleşme ve büyük bir park düşünülmüştür. Bercy Parkı olarak anılan bölgede, bu parkı sınırlayan 650m.lik bir hat oluşacaktır. Bölgenin düzenlenmesinden sorumlu mimar olan Jean Pierre Buffi, parkın bu aksını, konut bloklarıyla vurgulama yolunu seçmiştir. Ancak bu çizgiyi iki boyutlu değil, yapı adalarının içine doğru bir derinlik vererek üç boyutlu hale getirmiştir. (Şekil 5.21)

Her bina için farklı mimarla çalışılacak olmasına rağmen, alanın bir kentsel bölge olarak bütün bir simgesel karakter taşıması istenmektedir. Bu zor durum, Buffi'yi bina tipolojileri hazırlamaya ve daha baştan beraber çalışacağı mimarlara bazı kurallar koymaya sevk etmiştir. Buffi, Bercy konut alanları için üç bina tipi tanımlar: Yapı adalarının iki yanında kalan "köşe binalar", diğerlerine oranla daha sağır oluşları ve düzenli tekrar edilişleri ile park sınırını oluştururlar. Parka bakan cepheler biri sağır biri şeffaf iki düşey banda bölünmüştür. (Şekil 5.22)

Ortada tekil olan ve parka açılan "şeffaf binalar", aralarından hem avlu ile hem de arkada kalan bina için parkla görsel bağlantı kurarak bir tür filtre görevi üstlenir ve park hattına üstte bahsedilen üçüncü boyutu verirler. Bu binalar arasında düşünülen kesintisiz balkonlar, çizgisel karakteri artırır. Yapı adalarının arka sokağına açılan üçüncü tip binalar ise, avluyla direkt ilişkili olacaklardır.

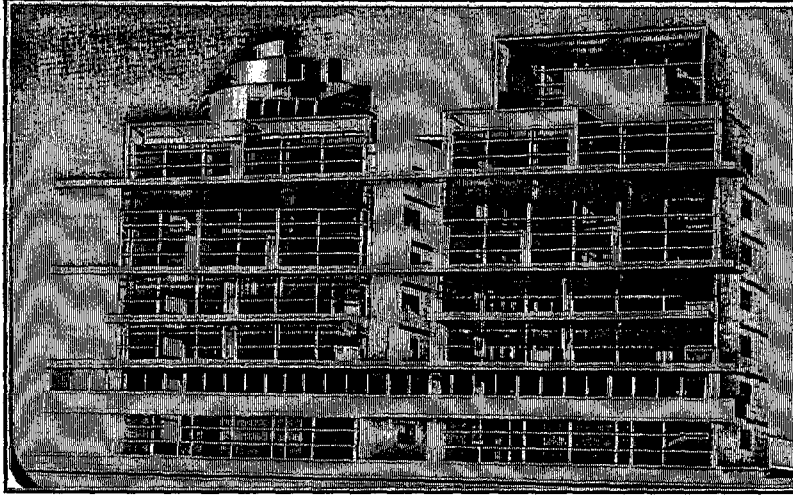

Şekil 5.21 Bercy Bölgesi konut alanları- Buffi, 1988- 1994

Şekil 5.22 Bercy Bölgesi konut alanları maketi

Bu tip sınırlamaların yanında, dış cephe malzemesi ve rengi, pencere doğramalarının seçimi gibi konular da önceden ortak karara bağlanmıştır. Bu durum, kentsel bütünlük için bazen ne ölçüde kısıtlamaların uygulanabileceğini göstermektedir. Burada resmi makamlar sadece görmek istedikleri kentsel ortamı söylemişlerdir. Bizzat tasarımcılar bu tarz yaptırımlara gerek duymuşlar ve kentsel bilincin işleyişi konusunda örnek olmuşlardır. Bercy’de aynı dili konuşan bir kentsel bütün içinde çeşitlilik denemeleri yapılmıştır. (Şekil 5.23- Şekil 5.24)

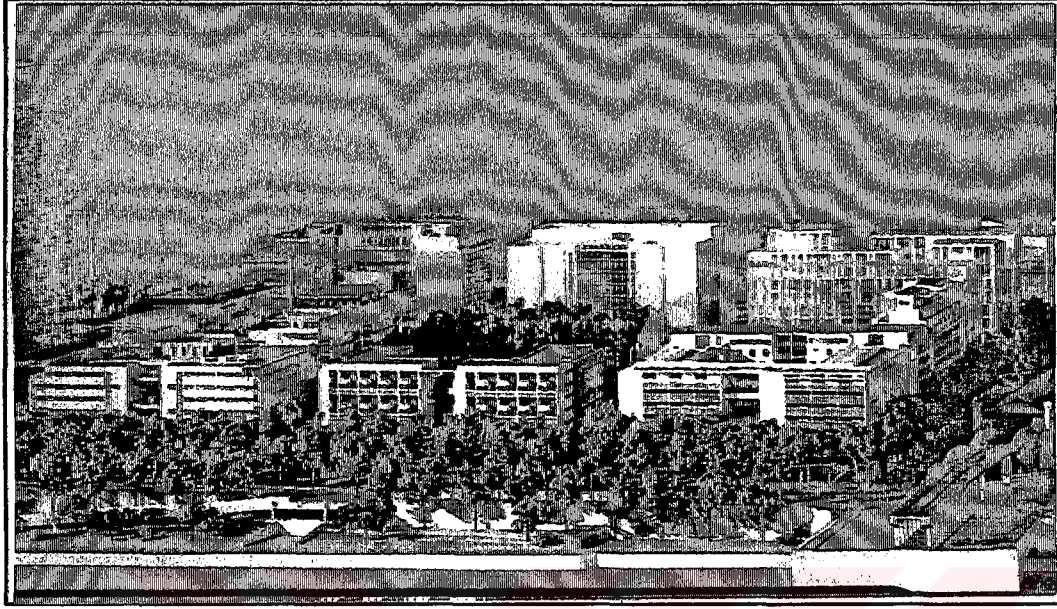
Şekil 5.23 Konut bloğu, P. Chaix/J.P. Morel 1992

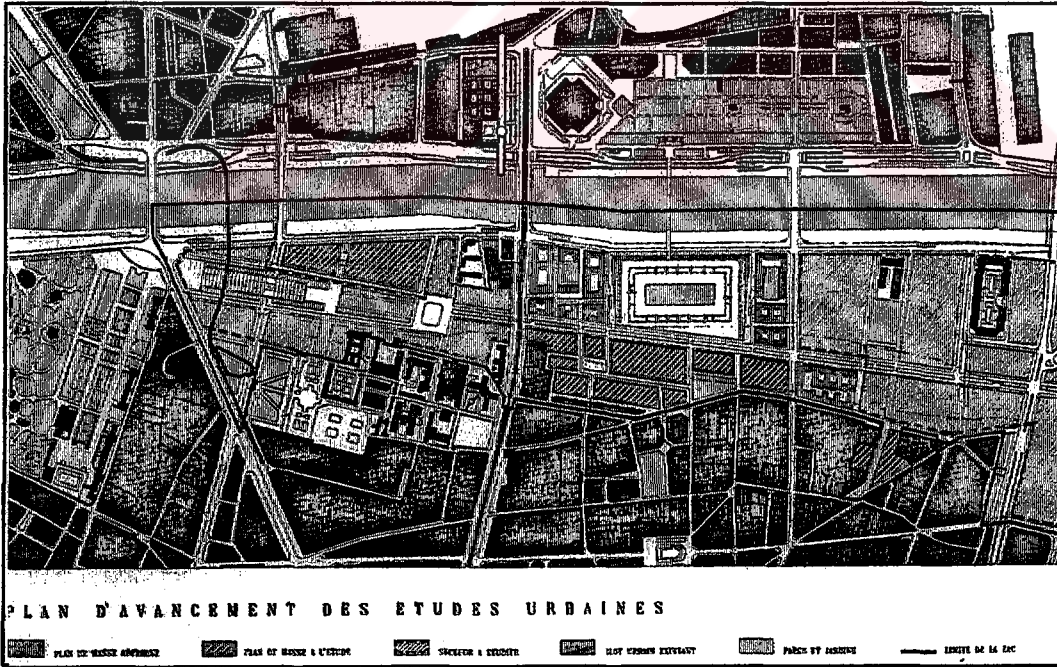
Şekil 5.24 Konut bloğu, H. Ciriani, 1994

TOLBIAC, Seine Nehri'nin sol yakasında, Bercy ile karşılıklı yer alır. Burası, Paris'te doğu-batı dengesini kurmak amacıyla seçilmiş olan gelişme bölgesidir. Alan, batıda Austerlitz Garı, doğuda otoyol, güneyde Chevaleret Bulvarı, kuzeyde ise nehirle sınırlıdır. Paris Kent Planlama Kurulu (Apur), 1987-90 yılları arasında, 3 defa çeşitli mimarlardan bölge için fikir sunmalarını istemiştir. Ancak, bu süre zarfında üzerinde durulan 12 proje arasından, 1990 yılında Dominique Perrault'nun önerisi uygulanmaya hak kazanmıştır. Bercy ve Tolbiac bölgeleri için düşünülen kentsel düzenlemenin en önemli ögesi, Paris Ulusal Kütüphanesi'dir. Bölge, 1991'den itibaren başlatılan yapılaşma çalışmaları, ofis binaları ve kamu yapıları ağırlıklı olmak üzere, birçok kentsel ihtiyacı karşılayacak çeşitlilikte fonksiyon içerir. Bu amaçla hazırlanan projelerin 2010 yılında tamamlanması öngörülmüştür. (Şekil 5.25)

Dominique Perrault'nun bölge için hazırladığı öneri planının temeli, kütüphane binası ve çevresi arasındaki tezat fikrine dayanıyordu. Daha sonra kitaplık çevresi için R.Schweitzer'in hazırladığı proje de esasında bu fikre dayanır. (Şekil 5.26)

Şekil 5.25 Tolbiac Bölgesi maketi

Şekil 5.26 Bercy ve Tolbiac bölgeleri için uygulanan projenin yerleşim planı

Anıtsal bina ve çevresi arasındaki bu karşılıklı ilişkisi aslında kentsel kavram olarak oldukça gelenekseldir ve Paris gibi tarihi kültür temellerine oturan bir kent için, bu tarz bir kentsel ilişki hiç de şaşırtıcı değildir. Nitekim Perrault, projenin ana fikrini, “geleneksel olanı bugüne uyarlamak” olarak özetler. Anıtsal yapının bu karakterini daha baskın hale getirmek için, yapının çevresi küçük, ince parsellere bölünmüştür. Perrault’nun bu şeması labirent-kent olarak adlandırılır. (Delluc, 1994)

Yapının temel geometrik şekli ve simetrisi de Paris’te anıtsal yapıların sahip olmasına alışılan bir özelliktir. Örnek olarak Grande Arche, Louvre Piramidi, La Villette’teki Géode sayılabilir. Perrault’nun kitaplık projesinde diğer önerilerden farklı olan özellik, bir “yer” yaratılmış olmasıdır. Dört köşedeki açılmış kitapları simgeleyen binalar, taşınan ağaçlarla bir koruya dönüştürülmüş olan iç avluya şekil verir. (Buchanan, 1994) Bu avluyu Perrault, boşluk ve sessizliği ile tanımlanan soyut bir mekan olarak görür. Öyleyse sözkonusu olan, anıtsal bir yapı değil, anıtsal hale getirilmiş bir boşluktur. (Şekil 5.27)

Şekil 5.27 Paris Ulusal Kitaplığı – D.Perrault 1995

Paris’teki “Büyük Projeler”in burada incelenmesinin amacı, politik bir gücün kentsel değişimi desteklemesi sonucu neler yapılabileceğini göstermek kadar, tarihi bir kente yapılabilecek müdahaleler konusunda da fikir almaktır. Nitekim Perrault’nun düşünce tarzında da, geleneksel mimari ilişkilerin nasıl günümüze uyarlandığı görülmüştür.

5.5 ROTTERDAM- KOP VAN ZUID

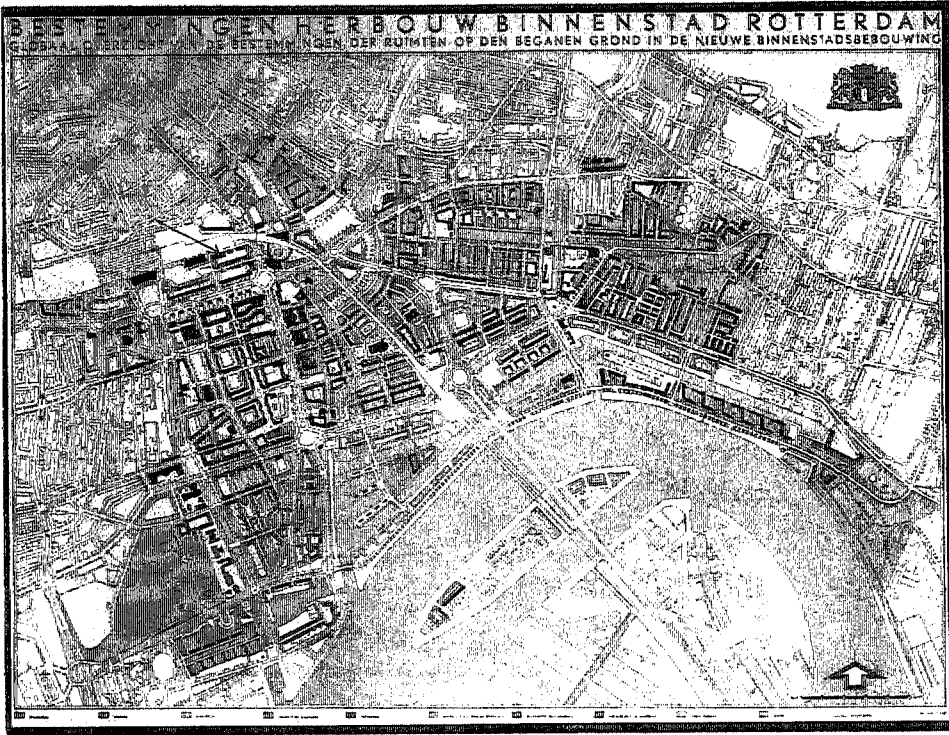
Dünyanın en büyük liman kenti olarak tanınan Rotterdam, Mayıs 1940 Alman bombardımanından sonra, neredeyse tamamıyla bomboş, terkedilmiş ve acı bir görünüm almıştır. (Şekil 5.28)

Kent merkezinin yeniden yapımı için planlama çalışmalarına daha savaş yıllarında başlanmıştır. 1946 yılında kabul edilen ve C. Van Traa'nın hazırladığı plan, eskiye bağlı kalmadan tamamıyla yeni, modern ve değişime açık bir yapılaşma öneriyordu.(Şekil 5.29) (Berggren, 1990)

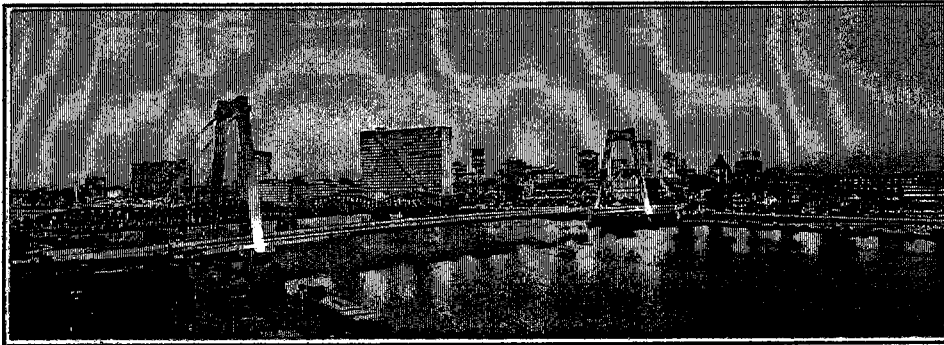
Şekil 5.28 II.Dünya Savaşı sonrası Rotterdam kent merkezi

Şehrin daha sonraki gelişimi de, “Basic Plan” olarak adlandırılan bu projeye temelde sadık kalarak, onu günün şartlarına uyarlamak suretiyle gerçekleştirilmiştir. Planın özelliği, kentsel fonksiyonları küçük gruplar halinde tutarak birbirine kaynaştırmasıdır. Nitekim, daha sonra da bu anlayış sürdürülmüştür. Örneğin, tamamıyla iş merkezi olma yolunda ilerleyen bir bölgeye, komut alanlarının eklenmesi gibi, kentte gelişim hep ilkeler doğrultusunda kontrollü olarak ilerlemiştir. Planın bir diğer özelliği, gelişmeye açık bir esnekliğe sahip olması ve yükseklik için hiçbir yaptırım getirmemesidir.

Şekil 5.29 Basic Plan- C.van Traa (1946)

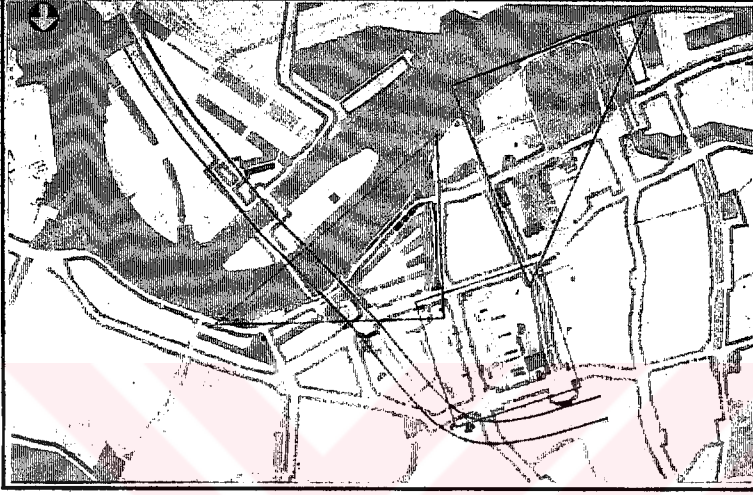
Rotterdam'ın yeniden yapımında 40 ve 50'li yıllarda öncelik, geçim kaynağı olan liman ve endüstri bölgesinin olmuştur. Daha sonra ise ortaya çıkan konut açığı giderilmeye çalışılmıştır. Ancak 70'li yıllardan itibaren kent merkezinde, iş, kültür ve eğlence alanlarının düzenlenmesine başlanabilmektedir. Buna rağmen, Rotterdam'ın bugün mimarlık ve kent planlama konusunda geldiği nokta, Avrupa'da günümüz kentinin önemli örneklerinden biri olabilecek kapasitededir. (Şekil 5.30)

Şekil 5.30 Rotterdam'ın mevcut silueti

1985'de kent merkezi için hazırlanan yeni plan, 50 senelik bir yapım faaliyetinin son aşamasını içermektedir. Planın esası, alışveriş alanları ve ofis binalarını içeren mevcut merkezin daha çekici bir hale getirilmesi ve genişletilmesidir. (Şekil 5.31)

Bu amaçla, merkezin önce çevredeki alanlarla hem anlam itibarıyla, hem de fiziki olarak bağlanması öngörülmüştür. Bu alanlardan ilki, “Park zone” olarak bilinen, nehir kenarındaki Kent Parkı, Mimarlık Müzesi ve yine bir park içinde bulunan Boymans van Beuningen Müzesi’ni içerir. Diğer alan ise, Rotterdam’ın eski limanı olan, şu anda kafelerin ve dükkanların olduğu tarihi ve turistik merkezidir. Bu alanların katılması ile kent merkezi, sadece iş ve alışveriş değil, kültür, dinlenme, turizm gibi fonksiyonları da bünyesine katacaktır. (Aarts, 1995)

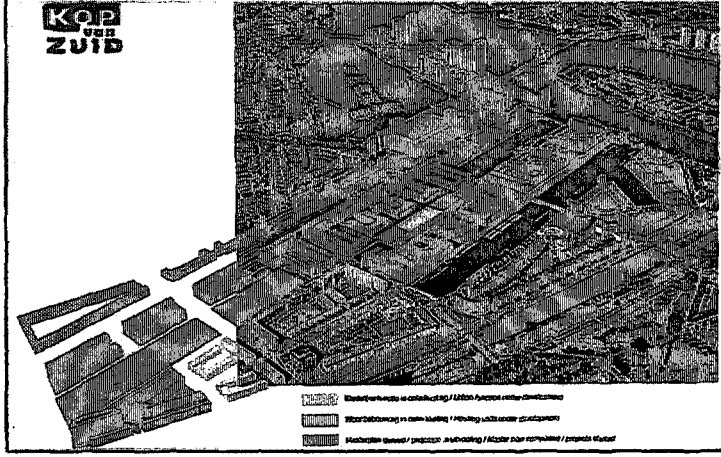
Şekil 5.31 Kent merkezi planı, 1985

Burada incelenecek olan kentsel bölge **Kop van Zuid** ise, Rotterdam kent merkezi genişletilmesi çalışmalarının en önemli parçasıdır.

Rotterdam, Maas nehri ile, kuzey ve güney bölgesi olmak üzere ikiye bölünmüştür. Tarihte, kuzeyde merkezin, güneyde ise liman ve endüstri bölgelerinin yer alması sonucu, kentin kuzeyi güneye oranla daha fazla gelişmiştir. Hatta halk arasında bile “kuzeyli”, “güneyli” gibi ayrımlar günümüze kadar gelmiştir. Ancak, zamanla güney bölgesindeki liman aktiviteleri değişen koşullar doğrultusunda batıya aktarılınca, güneyin liman ve endüstri bölgesi boş, terkedilmiş ve ulaşılmaz bir hal almıştır. Bu noktada, hem kent merkezini genişletmek, hem de terkedilmiş liman bölgesini kullanılır duruma getirmek için fırsat doğmuştur.

Bu amaçla, Teun Koolhaas’ın hazırladığı planın anafikri, Maas nehrini kentin merkezi durumuna getirmektir. Kuzeyde varolan merkez, **Kop van Zuid** adı verilen, güneyde yaratılacak *yeni kentsel merkez*le birleştirilecektir. (Şekil 5.32). Bu sayede, nehir ayrımcı bir sınır değil, birleştirici bir eleman haline gelecektir.

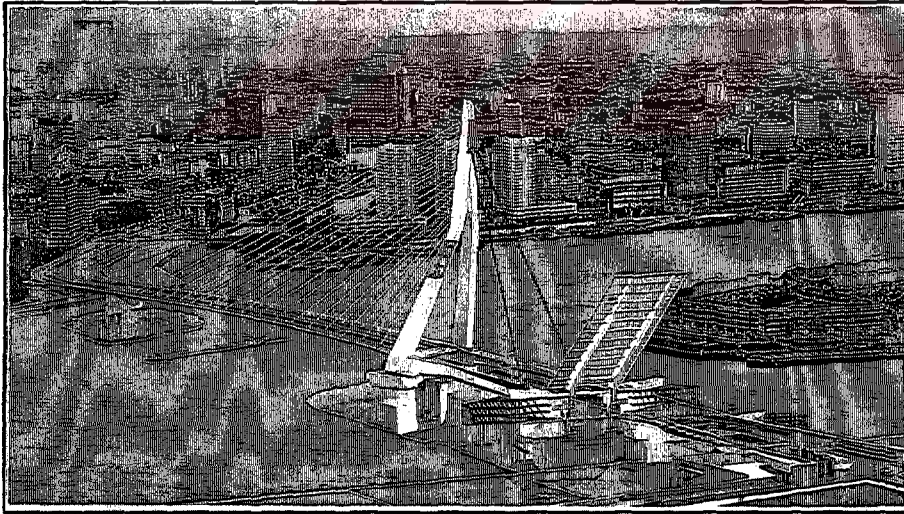
Planın işlerliği için, en gerekli nokta, “kolay ulaşılabilirlik” olarak belirlenmiştir. Bu amaçla, köprü, otoyollar ve metro istasyonunun yapılmasına öncelik verilmiştir. (Balzer, 1995)

Şekil 5.32 Kop van Zuid proje maketi

Böylece, terk edilmiş endüstri bölgesi bir anda büyük bir şantiyeye dönüşür. İlk yapı, Ben van Berkel’in uygulanmaya hak kazanan “Erasmus Köprüsü” projesidir.

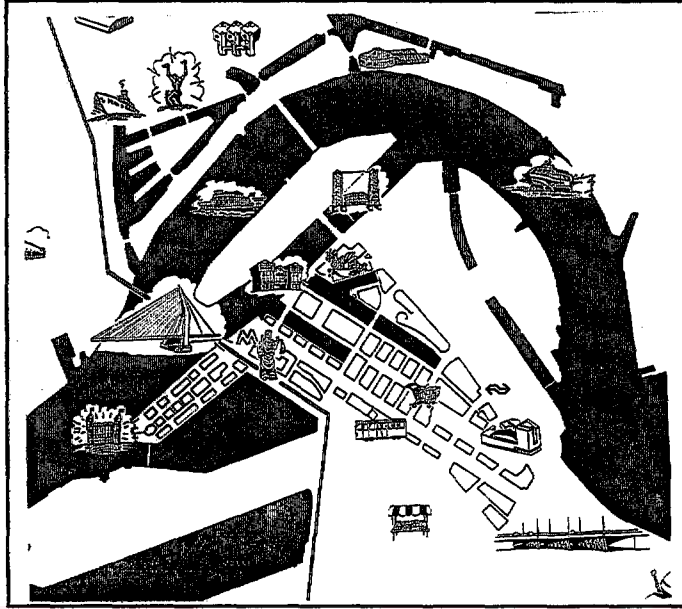
Köprü, uzunluğu, formu ve taşıyıcının yüksekliği ile Rotterdam için önemli bir kentsel simge olmaya adaydır. (Şekil 5.33)

Şekil 5.33 Erasmus Köprüsü- Ben van Berkel

Kop van Zuid Projesi, ağırlıklı olarak iş merkezleri olmak üzere konut alanları, kültür, eğlence ve spor merkezlerini kapsamaktadır. Kuzeyde varolan merkezdeki fonksiyon paylaşımı ilkesinin burada da devam ettiği söylenebilir. Ortamın canlılık kazanabilmesi için fonksiyonların dengeli dağılımına özen gösterilmiştir. (Şekil 5.33)

Bunun yanında, bölgenin coğrafi özelliği sonucu oluşan ufak yarımadalar, su ile içiçe bir günlük yaşamın yanında, görsel açıdan da benzersiz bir manzara sunmaktadır, bu sayede, Maas nehrini kentin merkezi yapma fikri pekiştirilmiştir.

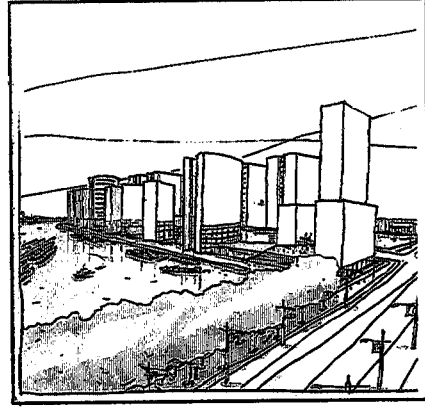
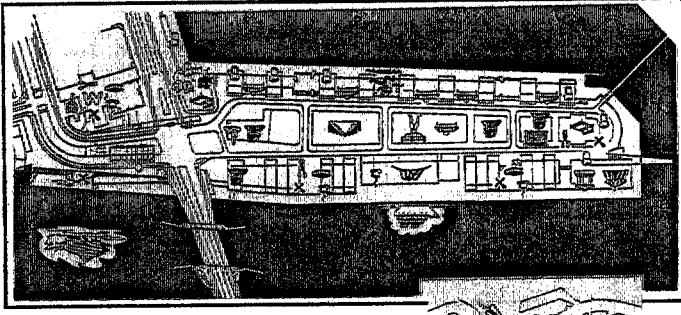

Şekil 5.34 Kop van Zuid fonksiyon dağılım şeması

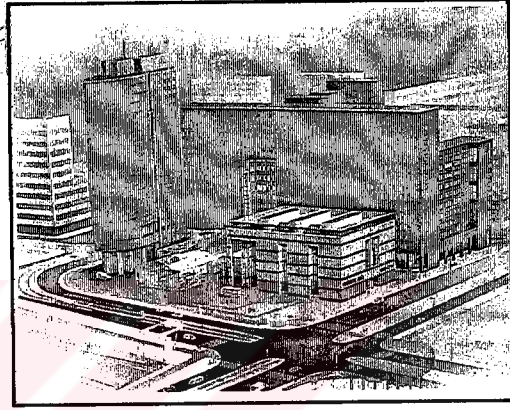
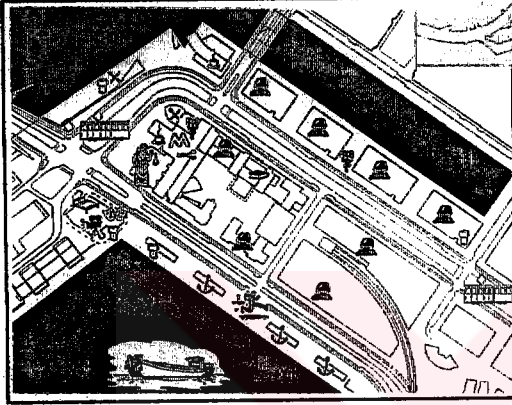
Proje alanı çeşitli bölgelere ayrılarak düzenlenmiştir. *Wilhelmina Pier*, uç noktasından, eski yıllarda Amerika'ya gemilerin kalktığı, şu anda ise bu hatırayı canlı tutan Hotel New York'un olduğu bir yarımadadır. Kop van Zuid Projesi kapsamında, bu yarımadanın bir ekonomik merkez olarak düzenlenmesi görevi Norman Foster'a verilmiştir. Ağırlıklı olarak iş merkezi olacak bölge için, lüks apartman daireleri içerecek bloklar da öngörülmüştür. (Şekil 5.35)

Zuidkade adlı bölge ise, köprünün güneye açıldığı alan, yani kuzeyden gelindiğinde Kop van Zuid'ün başlangıcıdır. Burada, devasa büyüklükte bir yapı olan, adliye, gümrük ve vergi ile ilgili birimlerin yer aldığı Wilhelminahof ve altında metro istasyonu vardır. (Şekil 5.36)

Bu gibi alanlardan, *Entrepot*, spor alanları ve eğlence merkezlerinden oluşan bir yat limanı, *Landtong*, çeşitli aile tipleri veya yalnız yaşayan kişilere göre farklı tarzlarda düşünülmüş konutlar, *Stadstuinen* ise, yeşil alan ağırlıklı olup bunun yanında bahçeli evleri içerir. Kop van Zuid bölgesi kuzeye köprü ile bağlandığı gibi, güneye de o bölgeyle ortak bir karakter sağlayarak, konut, alışveriş merkezleri ve okulları barındıran *Vuurplaat* aksı ve *Parkzicht* bölgesi ile geçiş sağlar.

Şekil 5.35 Wilhelmina Pier

Şekil 5.36 Zuidkade

Rotterdam, 50 sene gibi kısa bir süre içinde, önemli bir kentsel oluşumu başarı ile tamamlayan benzersiz karakteri ile, sadece içinde bulunduğumuz çağa ait bir kenttir. Günümüzde de Kop van Zuid gibi oldukça etkili kentsel müdahale uygulamalarına devam edilmektedir. Kentsel oluşumun başarılı olmasının en önemli şartı, sosyal başarıdır. Zira, sonuç ne kadar iyi olursa olsun, kent yaşayan bir organizmadır ve başarının devamı orada yaşayanlara bağlıdır. Rotterdam örneğinde, kentin kentlilerle birlikte düşünülüp planlanması, kente yapılacak her müdahalenin detaylı olarak tanıtılması sayesinde insanlar, kentini sahiplenmekte ve korumakta, hatta iyileştirmektedir. Bunun yanında, Rotterdam'da, yerel yönetimlerin gücü ve bilinçli kararları önemli rol oynar. Konumuz olan Kop van Zuid'den örnek verirse, bu proje için estetik kaliteyi denetleyen özel bir kurum oluşturulmuştur. Bu kurum, çeşitli uluslararası üne sahip mimarları davet ederek, gelen proje önerileri konusunda fikir almaktadır.

Kentsel proje uygulamalarında diğ er bir dikkat çekici yan, bölgelere bir yaşam alternatifi sunma amacıdır. Sadece birtakım fiziksel oluşumlar değıl, bunların yaşayışı da tartışılmaktadır. Yine Kop van Zuid  rneğinde, bölgeler tanıtılırken buradaki yaşam detaylı olarak anlatılmaktadır: ofis binalarında çalışan kişilerin öğle vakti nasıl nehir kenarında yürüyüp, bir kafede dinlenebileceğı, burada yaşayan kişilerin hafta sonunu nasıl ge irebileceğı, nehirden nasıl faydalanabileceğı gibi konulara değınilmektedir.

Rotterdam, 50 yıldır kentsel ortam yaratmada edindiğı deneyimi, bugün toplum yapısına ve fiziksel çevresine yansıtarak başarılı projelere ev sahipliğı yapmaya devam etmektedir.

BÖLÜM 6

SONUÇ

Bu çalışmada, XX. yüzyıl sonunda kentlerde yaşanan değişim, insan, kentsel sanat, mimarlık ve kent planlaması ölçeklerinde, gittikçe genişleyen bir perspektifle ele alınmıştır. Amaç, günümüz kentsel ortamı ve mimarlık arasındaki ilişki konusunda bilinçlenmek ve özgün çözüm önerileri üretebilmektir. Konu, sadece mimar ve kent plancıların sorunu değil, kentte yaşayan herkesin ortak sorunudur. Bu tez çalışmasıyla varılmak istenen nokta, kişiyi, içinde bulunduğu mekan (kent) ve zaman (teknolojiye bağlı gelişim ve değişim çağı) konusunda düşünmeye ve kendi kişisel tecrübeleri doğrultusunda yaşadığı kentle ilgili çözümler üretmeye sevkettir.

Tez çalışmasının beşinci bölümünde ele alınan kentsel planlamalar ve büyük projeler, Avrupa'nın çeşitli kentlerinde farklı sebeplerle oluşan değişimin sonuçları konusunda bilgi vermektedir. Lille, *ulaşım* ile ilgili uluslararası bir karara; Berlin, kentte fiziksel bir değişim sonucu oluşan ortamda *ekonominin* baskın gücüne; Barcelona, *politik* sistem değişimi sonucu kentin yeniden yapılanma sürecine eklenen *toplumsal* bir olay olan olimpiyatlara; Paris, kentin değişen çehresinde *politik* gücün önemine, Rotterdam, *savaş* sonrası 50 yıldır halen süren yeni bir *kent yaratımına* sahne olmuşlardır. Farklı kentsel şartlarda izlenen yöntemler de farklı olmuştur.

Barcelona'da oldukça katı kuralları olan bir kentsel sistemde, tekil olarak *kamusal boşluklara* ve sürekliliğine önem verilirken; Paris'te yine kurallı ve planlı olmak üzere bu defa *anıtsal kültür ve kamu yapıları* sayesinde kentin belli noktalarına işaret koymak amaçlanmıştır. Berlin ve Lille'de, öncelikli olarak kentsel müdahaleye ait yerleşim planı tamamıyla belirlenip daha sonra binaların çeşitli mimarların tasarımına bırakılması yolu izlenmiştir. Rotterdam ise, kentsel değişikliklere toplumsal katılımın yoğunluğu ile dikkat çeker.

Sonuç bölümünün amacı, işlenen kentsel değişim konusu ve Avrupa'daki tüm bu müdahale örnekleri ışığında, kendi durumumuzu, yani İstanbul'u gözden geçirmektir. Doğaldır ki, İstanbul için çözüm üretmek çok geniş bir alanda araştırmayı ve bilgi birikimini gerektirir ve İstanbul'a ait bir tek kavram bile bütün bir tez çalışmasının konusu olabilecek niteliktedir. Dolayısıyla, burada sözü edilecek olan saptamalar birer iddia değil, fikir niteliğindedir. Amaç, sadece, kentimiz için düşünmemiz ve çözüm üretmemiz gerekliliğine dikkat çekmektir.

İstanbul'da sanayileşme dönemi yeni bir sınıflaşma, yeni bir ekonomik strüktür, yeni bir fiziksel görüntü ile birlikte yeni istekler ortaya çıkarmıştır. Şimdiye kadar yaşanmamış bir nüfus baskısı, kent toprağını altın madenine çevirmiştir. Bu da şimdiye kadar olmayan bir yağma mekanizmasına sebep olmuştur. Kent toprağı yağmasının olanak verdiği, devlet bütçelerini kat kat geçen rant, geleneksel ahlak ölçütlerini de yokeder. Çünkü bu ranta kenarından köşesinden bütün toplum katılabilmektedir, bu da sadece Türkiye'ye ait olan bir durumdur. (Kuban, 1996)

Eğitim hızı üremenin hızına yetişemeyince ve bilimsel eğitimin yerini dinsel eğitim alınca, kişisel çıkarlar toplumsal çıkarların önüne geçmiş ve üretmeden tüketmeye, çalışmadan kazanmaya, haketmeden almaya çalışan bir toplum oluşmuştur. Kentleşme ile İstanbul'a gelenler kendi kültürel yapılarını getirmişler ve bu yapı, yani kırsal kültür, yoğunlaşarak İstanbul'a egemen hale gelmiştir. (Hasol, 1997)

"Bu ortamda ne yapılabilir?" konusu 2 önemli faktörün işleyişine dayanır:

Kentli İnsan ve Politik Güç. Ancak bu iki etken olması gerektiği seviyeye ulaştığında sağlıklı bir kent yapısından sözedilebilir.

Kentli İnsan Faktörü: Kentleşme olgusu, temelde fiziksel bir görünümü yansıtırken, kentlileşme, kent diye tanımladığımız fiziksel ortamı paylaşan bireylerin davranış biçimini dile getirir. Kentleşme olgusu, üretimin endüstrileşmesi ile belirlenirken, kentlileşme bireylerin toplumsal işbölümü içinde, birbirlerine saygılı biçimde yaşamalarını öngörmektedir. Ancak, köyden gelen bireyin sadece kentsel ortama girmesiyle kısa zamanda kentlileşmesi beklenemez. Kentlileşme, bireyin yaşadığı çevreye sahip çıkmasıyla doğru orantılıdır. İnsanoğlu, birincil olarak doğrudan ürettiği değerlere sahip çıkar, diğer değerlere sahip çıkması entelektüel düzeyinin gelişmişliğine bağlıdır.

(Tapan, 1996).

Rotterdam’da yürütülen kentsel müdahale projeleri anlatılırken kentlinin katılımı konusuna da değinilmiştir. Kanımca, bir kent, ne kadar iyi bir donanım ve yaşantı içerirse içersin, insanlar eğer belli bir kültür seviyesine ve kentsel bilince sahip değilse, yanlış birtakım müdahalelere sahne olmaya mahkumdur. Kent psikolojisi bölümünde de değinildiği üzere, kenti tüketebileceği bir mal veya para kazanmak için araç olarak gören bir toplum söz konusudur. Öyleyse, herşeyden önce topluma kenti sahiplenme duygusu aşılanmalıdır. Bu amaçla birçok mimari çözüm bile üretilebilir. Örneğin, kenti günlük yaşamda kullanarak sahiplendirme yoluna gidilebilir. Çünkü, Avrupa toplumu günlük hayatta, kentsel mekanlarda da yaşarken, bizde genelde kent, bir yerden bir yere gitmek için kullanılan bir dış mekan olarak algılanır.

Politik Güç Faktörü: Politikanın kentler üzerindeki yaptırım gücünü, yanlış, bilinçsiz veya kendi yararları doğrultusunda kullanması engellenmelidir. Burada, Paris’te varılan kentsel sonuçta devlet başkanlarının rolü önemli bir örnektir.

Ancak ülke çapında genel yerleşme planı hiç yapılmamış olan Türkiye’de dengenin bu şekilde bozulması aslında normal bir sonuçtur. Oysa, bu tarz bir yerleşme planını, bölge planları ve şehir planları izlemeli, her kentsel müdahale de bu bütün içinde değerlendirilmeliydi. Ancak, olay bununla da kalmayıp, İmar ve İskan Bakanlığı, Tübitak’a bağlı Yapı Araştırma Enstitüsü, Bölge Planlama ve Nazım Plan Büroları 1980’den sonra gereksiz görülerek kapatılmıştır. Sonuçta, şu anda İstanbul’da şehir ve bölge planlaması adına resmi bir çalışma kurulu kalmamıştır. (Hasol,1997)

Bunun yanında kültürümüzle birlikte miras aldığımız bir de organik yapı vardır. Batı’da XI-XII. Yüzyıl kentlerine baktığınızda, bir kilise etrafında kent yönetimi ile ilgili bir yapıyı da barındıran bir meydan ve ileri gelenlerin konutları şeklinde merkeziyetçi ve düzenli bir anlayışla geliştikleri görülür. Oysa Osmanlı’daki küçük kent ve kasabalarda cami etrafındaki oluşumların tamamıyla organik olduğu gözlenir. Yani, bir nesne ile diğerinin kurallı bir ilişki kurma alışkanlığı içinde olmadığı bir toplumdan geldiğimiz söylenebilir. (Gür, 1996).

Köyde, tanıdığı komşusuna saygı ile doğal ortama da uygun olarak doğru işleyen bu organik yapı, kimsenin birbirini tanımadığı bir kentsel yapıda oldukça tehlikeli sonuç verebilir.

Bu konuda Nevzat Sayın da kamusal alanla özel alanın tam arakesit noktasını Hristiyan hukukunun tanımladığını, ancak İslami hukuka dayalı ülkelerde bunun

olmadığını söylemekte ve günümüz için tercihini çok katı ve net kurallar olarak ortaya koymaktadır. Ancak, önemli olan bu kuralları koyacak kişinin belirli bir kentsel bilinç ve kültür düzeyine sahip olmasıdır.

Politik güç ve kentli insan faktörlerinin olumlu yönde değiştiğini varsaydığımız durumda bile, bir yanda “devleşme” diğer yanda “dağılma” sözkonusu iken, İstanbul’da mimarlık konusunda nasıl bir düşünce geliştirilebilir?

Bu kentsel gerçeklik karşısında iki kavram oluşur: **Parçalı Estetik** ve **Kaos**.

(Koolhaas 1996) Ancak bunların da bir faydası olup olamayacağı bilinmemektedir.

Kentlerde yapılan parçalı müdahaleler, Barcelona ve Paris konularında işlenmiştir. Ancak onların da bir tümel plan dahilinde yapıldığını unutmamak gerekir. İstanbul için öncelikle bu anlamda bir gelişme planı üzerinde çalışılmalıdır.

İçinde bulunduğumuz kentsel durumla başa çıkabilmek için, herkesin diğeriyle karşılaşması ve dünyanın karmaşıklığını, kendi karmaşıklığını daha iyi anlamak için bir şans olarak kavraması gerekir. (Sennett, 1994)

Yaratıcı ve ileriye dönük olarak mimarlık adına yapılabilecekler, kuralsızlığın pozitif yönünden yararlanarak gerçekleştirilebilir. Amerika ve Avrupa’nın dünkü ve bugünkü durumları yorumlanarak, Türkiye’nin hiçbir yerde olmadığı ve bunun karşıtı olarak her yerde olduğu metaforu ile yaratıcılık ve üretimin gerekliliğini bütünleştirmek bir çıkış noktası olabilir. Prigogine’in “Order out of Chaos”da önerdiği her kaotik ortamdan bir düzenin oluşacağı fikriyle kendi durumumuzu ilişkilendirirsek, en kaotik durumda olan bizlerin buradan yaratıcı olanı ve yeniyi oluşturmamız olasıdır. Başka bir deyişle, toplumumuzda ve mimarlığımızda günümüz şartları bir kırılma noktası olarak belirebilir ve mimarlık yeniden ve farklı şekillerde yorumlanabilir. (Yürekli, 1998)

KAYNAKLAR

Aarts, M., 1995. A History of 50 years of Town Planning and Development in Rotterdam, Reconstruction Rotterdam-Middelburg, Academy of Architecture.

Bachelard, G., 1996. Mekanın Poetikası, *Mimarlık* no:271, Eylül 1996

Balcıoğlu, S., 1993. Semih Balcıoğlu ve Sanat Yaşamında Elli Yıl, *Yapı* no: 136, Mart 1993.

Baltaş, A., Baltaş, Z., 1995. Stres ve Başa çıkma Yolları, Remzi Kitabevi

Balzer, S., 1995. Kopvan Zuid, Van de Rhee, Rotterdam.

Berggren, H., 1990. Reconstruction 1940-1990, DROS

Biasini, E., 1992. Grands Travaux, Connaissance des Arts, Paris

Buchanan, P., 1992. Urbane Village, *Architectural Review*, Ağustos 1992

Cleef, v. C., 1998. Square Dance, *Architectural Review*, Ocak 1998

Davey, P., 1998. Potsdamer Preview, *Architectural Review*, Ocak 1998

Dostoglu, N.T., 1996. Team 10 ve Kouis Kahn, *Yapı* no:176, Temmuz 1996

Ellis, C., 1998. Art Gallery, Lille-France, *Architectural Review* Haziran 1998

Germaner, S., 1997. 1960 Sonrası Sanat, Kabalcı Yayınevi, İstanbul

Gür, Ş.Ö., 1996. UIA'96 Üzerine Özne Bir Yorum, *Yapı* no:178, Eylül 1996

Güzeldere, G., 1998. Giriş, Yapay Zeka, Cogito sayı:13

Hasol, D., 1997. Yağma Var, YEM Yayınları

Helle, H.J., 1996. Kentleşmiş İnsan, *Cogito* yaz 1996

Holl, S., 1991. Anchoring, Princeton Architectural Press

Holl, S., 1996. Intertwining, Princeton Architectural Press

Holl, S., 1998. Helsinki Çağdaş Sanatlar Müzesi, *Arredamanto Mimarlık* 9/1998

- Kepes, G., 1996. Kent Ölçeğinde Dışavurum ve İletişim Üzerine Notlar, Cogito yaz
- Koolhaas, R., 1994. Profil / Söyleşi, *Arredamento Dekorasyon* 12 / 1993
- Koolhaas, R., 1996. La Ville Generique, *Architecture d'Aujourd'hui* Nisan 1998
- Köknel, Ö., 1985. Kişilik, Altın Kitaplar
- Kuban, D., 1990. Mimarlık Kavramları, YEM Yayınları, İstanbul
- Kuban, D., 1996. Habitat II, *Arredamento Dekorasyon*, Nisan 1996
- Laçiner, Ö., 1996. Kentlerin Dönüşümü, *Mimarlık* no:271, Eylül 1996
- Lampugnani, V.M., 1997. Potsdam Meydanı, Berlin, *Arredamento Dekorasyon* 7-8 / 1997
- Linker, K., 1995. Aiko Miyawaki'nin Eserleri, *Yapı* no:163, Haziran 1995
- Loriers, M.C., 1996. La Metapole des Possibles, *Techniques&Architecture* 6-7/1996
- Lynch, K., 1974. The Image of The City, MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
- Morales, I.S., 1996. Present and Futures: Architecture in Cities, Ingoprint, SA
- Nouvel, J., 1994. Kent:Avrupa'da Sanat ve Mimari, *Arredamento Dekorasyon*, Nisan 1994
- Nouvel, J., 1996. Jean Nouvel, Terrail Bayard Press, Paris 1996
- Oral, T., 1996. Tan Oral'ın İstanbul Karikatürleri, *Yapı* no:177, Ağustos 1996
- Özer, B., 1993. Yorumlar, YEM Yayınları, İstanbul
- Özgen, K., 1994. Kent:Avrupa'da Sanat ve Mimari, *Arredamento Dekorasyon*, Nisan 1994
- Özgen, K., 1995. Strasbourg Tramvayı, *Arredamento Dekorasyon* 7-8 / 1995
- Perrault, D., 1996. Present and Futures: Architecture in Cities, Ingoprint, SA
- Préau, A., 1958. Martin Heidegger (1889-1976), Cogito yaz 1996
- Raveau, F., 1996. Barcelone: L'identité Retrouvée, *Techniques&Architecture*, 6-7 / 1996
- Rebois, D., 1994. Paris Neuf, *Architecture d'Aujourd'hui* Ekim 1994
- Redecke, S., 1995. Berlin, *Architecture d'Aujourd'hui* Şubat 1995

Schulz, C.N., 1984. The Genius Loci, Rizzoli International Publications, New York.

Sennett, R., 1996. Kentle Vücut Vücuda, *Mimarlık no:271, Eylül 1996*

Simmel, G., 1996. Metropol ve Zihinsel Yaşam, *Cogito yaz 1996*

Slessor, C., 1993. Lille Revival, *Architectural Review, Eylül 1993*

Tapan, M., 1996. Kentleşme ve Kentlileşme Üzerine, *Yapı no:181, Aralık/1996*

Tschumi, B., 1994. Event Cities, MIT Press, Cambridge, Mass. Ve Londra

Virilio, P., 1991. The Lost Dimension, Semiotexte.

Yürekli, H., 1998. Türkiye'nin Konumu ve Mimarlığımız, *Mimarlık no:280*

ÖZGEÇMİŞ

1973 yılında İstanbul'da doğdu.

Notre Dame de Sion Fr. K. Lisesi'ni bitirdikten sonra, 1991'de İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi'nde mesleki öğrenimine başladı. Öğrencilik yıllarında part-time olmak üzere çeşitli mimarlık bürolarında çalıştı.

1993 ve 1994 yıllarında "Continuity and Development in İstanbul" adlı uluslararası yaz workshoplarına katıldı. 1995 yılında Hollanda'da, Rotterdam Akropolis Architekten'da 8 ay süreyle mimarlık stajı yaptı. Aynı dönemde Rotterdam Mimarlık Akademisi'nin düzenlediği "1945-2045 Arası Şehirleşme" adlı uluslararası workshop'a katıldı. Hollanda'da bulunduğu bu süre içerisinde çeşitli Avrupa kentlerini inceleme olanağı buldu.

İstanbul'a dönüşünde, Tarih Vakfı'nda, "Dünya Kenti İstanbul" Sergisi kapsamında görev aldı. 1996 yılında İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nden mezun oldu. Aynı sene, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Bina Bilgisi Programı'nda yüksek lisans öğrenimine başladı.

Halen, 1996 yılında girdiği Has Mimarlık Ltd. Şti'ndeki görevini sürdürmekte ve yüksek lisans öğrenimine de devam etmektedir.

İ.T.Ü. MİMARLIK FAKÜLTESİ
DOKÜMANTASYON BÖLÜMÜ